

DICCIONARI ORTOGRÀFIC I DE PRONUNCIACIÓ DEL VALENCIÀ

València, 2006

DICCIONARI ORTOGRÀFIC I DE PRONUNCIACIÓ DEL VALENCIÀ
Col·lecció Textos Normatius, 1
© Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006

Edita: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Avinguda de la Constitució, 284
46019 València
avl@gva.es - www.avl.gva.es

1a edició: maig del 2006
1a reimpressió: febrer del 2010

Disseny de la col·lecció: Pepe Gimeno Proyecto Gráfico
Gràfiques Vimar, SL, C/ Alqueria de Raga, 11 - 46210 Picanya
ISBN: 978-84-7890-040-4
Depòsit Legal: V-1004-2010

ÍNDEX

Introducció	VII
La normativa ortogràfica del valencià	XXI
L'estàndard oral valencià	LXI
Els gentilicis valencians	LXXVII
Símbols fonètics	XCIII
Abreviatures utilitzades en el diccionari	XCV
A	1
B	97
C	141
D	231
E	289
F	383
G	421
H	451
I	471
J	511
K	517
L	519
M	543
N	601
O	619
P	639
Q	719
R	727
S	775
T	825
U	873
V	881
W	901
X	903
Y	913
Z	915

A

C

M

INTRODUCCIÓ

1. PRELIMINARS

Des del segle XIII, la documentació administrativa (*Furs, Llibre del Consolat de Mar*, etc.) i literària (Arnau de Vilanova, primeres grans cròniques, etc.) escrita en romanç del nou regne cristià de València s'expressa amb un codi gràfic relativament uniforme, gràcies a la influència del model lingüístic de la Cancelleria reial de la Corona d'Aragó, que era observat, en general, pels usuaris de la llengua. S'ha repetit sovint que les poques vacil·lacions gràfiques que s'hi poden constatar són moltes menys que les que es poden observar en les altres llengües de cultura de l'època.

La pèrdua de l'oficialitat del valencià com a conseqüència de la supressió de les institucions forals del Regne, l'any 1707, afavorí la desorientació gràfica en un moment en què les llengües veïnes s'havien dotat d'institucions per a regular el seu sistema gràfic. Els grans intel·lectuals de la Renaixença –i en particular Teodor Llorente i Constantí Llombart– reivindicaren insistentment la necessitat de la unitat ortogràfica. Una tal aspiració, reiterada durant les primeres dècades del segle XX, no es va poder acomplir plenament fins que, l'any 1932, les principals entitats culturals i les més destacades personalitats del món de les lletres –Lluís Fullana, Lluís Revest, Carles Salvador, etc.– van subscriure les anomenades Normes de Castelló.

Les Normes de Castelló, que eren l'expressió de la voluntat col·lectiva de regular les desorientacions gràfiques de l'època, van ser ràpidament acceptades per la immensa majoria dels usuaris de la llengua escrita. Els promotors i els primers usuaris de la iniciativa eren ben conscients que la fixació de l'ortografia era un requisit imprescindible per a assentar les bases d'una llengua moderna, amb una projecció que anava més enllà de l'àmbit estrictament literari.

És per això que el Consell Valencià de Cultura, en el *Dictamen sobre la qüestió lingüística valenciana*, sol·licitat per les Corts Valencianes i aprovat l'any 1998, que va donar lloc a la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, entenia que les citades Normes de Castelló havien sigut el punt de partida de la normativització consolidada de la nostra llengua.

En conseqüència, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, partint d'este mateix plantejament, fixat de manera explícita en el preàmbul de la

Llei de Creació de l'AVL i reconegut prescriptivament en l'article 4 de la mateixa llei, ha abordat com a tasca prioritària de les seues actuacions determinar oficialment l'ortografia del valencià, ja que, sens dubte, la unitat ortogràfica d'una llengua és l'expressió més conspícua de la seua cohesió. La diversitat de variants lèxiques poden conviure de manera harmònica dins d'un mateix sistema ortogràfic, i fins i tot aprofitar-se enriquidorament per al conjunt de parlants; però, en canvi, una mateixa forma escrita de manera distinta té ineludiblement un efecte disgregador al si d'una llengua. A partir d'estos supòsits, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua ha elaborat i aprovat el present *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (d'ara en avant *DOPV*).

Cal advertir, tanmateix, que, encara que el repertori de veus que presenta este diccionari és relativament ampli, ha de ser per força incomplet. Incorpora un bon nombre de mots recollits en la nostra tradició lexicogràfica, però no integra alguns tecnicismes propis de determinades àrees de coneixement, ni tampoc certes paraules d'abast molt reduït: no és possible materialment incorporar tot el cabal lèxic d'una llengua en una obra de caràcter general com la que ara es publica. No obstant això, atés que tota llengua és essencialment un codi de comunicació dinàmic, fruit de la interacció dels seus múltiples usuaris, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua té la voluntat d'adaptar-se a l'evolució social de l'idioma i anar incorporant a les futures edicions del diccionari els nous vocables que la mateixa societat vaja generant i totes aquelles paraules d'una tradició provada que, per una raó o altra, hagen estat omeses en el present *DOPV* i puguen enriquir el nostre patrimoni lèxic.

Com a preàmbul a este diccionari que aspira a ser no solament ortogràfic, sinó també de pronunciació, s'oferixen tres capítols dedicats a la normativa ortogràfica del valencià, a l'estàndard oral valencià i als gentilicis valencians.

El primer capítol té com a objectiu establir l'ús de les diverses grafies. Val a dir que la representació gràfica de cada fonema és el resultat d'un llarg procés d'ajustaments entre la pronunciació i l'etimologia. Per això, cal acceptar amb naturalitat un fet ben normal en totes les llengües: l'existència de certs

desajustaments entre la pronunciació habitual d'algunes paraules i la seua representació gràfica. Les grafies, al cap i a la fi, no són sinó representacions aproximades d'una pronunciació més general que ha anat consolidant-se a través d'un procés històric. Totes les llengües, sobretot des de l'aparició de la impremta, han regulat la seua pròpia ortografia amb una certa càrrega de convencionalismes. També en té el valencià, però sempre a partir de la tradició gràfica del segle xv o Segle d'Or de la nostra literatura. Per això, junt amb l'exposició teòrica de l'ortografia, s'oferixen, en alguns casos, explicacions de caràcter històric i diatòpic sobre grafies que han experimentat una certa vacil·lació en el seu ús.

L'objectiu del segon capítol és fixar unes pautes ortoèpiques que servisquen d'orientació als usuaris de la llengua. Això, en principi, ens estalvia indicar la pronunciació de tots els mots arreplegats en el *DOPV*. Tanmateix, s'ha cregut oportú incloure-hi la transcripció fonètica de totes aquelles vocals i consonants, i fins i tot en alguns casos, per raons pràctiques, de paraules senceres, en les quals els signes gràfics auxiliars no són prou explícits, així com quan la pronunciació de la paraula presenta una variació acceptable per als registres formals, o bé quan per algun altre motiu una determinada grafia pot induir a pronunciacions errònies. Per a les transcripcions s'han utilitzat les convencions gràfiques de l'Alfabet Fonètic Internacional, el qual es reproduïx en l'apartat de SÍMBOLS FONÈTICS.

Finalment, en el tercer capítol es presenten les formes dels gentilicis corresponents als habitants de tots els municipis valencians, així com la grafia i la pronunciació del nom d'estos municipis. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua vol agrair ací la col·laboració prestada per les diverses corporacions municipals, les quals han volgut aportar el parer dels ciutadans valencians sobre els gentilicis que millor els representen.

És voluntat de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua facilitar el maneig d'esta obra als usuaris. Per això s'ha reduït, tant com ha sigut possible, l'ús d'una nomenclatura massa especialitzada i es donen indicacions d'ús molt concretes a fi de facilitar una interpretació correcta sobre l'abast de qualsevol convenció.

2. CRITERIS INSPIRADORS DEL DOPV

Els criteris que han inspirat la redacció del *DOPV* són, amb caràcter general, els que assenyalava l'article 4 de la Llei de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i que, en termes més concrets, s'especifiquen en el *Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià*, aprovat unànimement en la reunió plenària de l'AVL del 9 de febrer del 2005. Estos, fonamentalment, són:

a) La llengua pròpia i històrica dels valencians és també la que compartixen les comunitats autònomes de Catalunya i de les Illes Balears i el Principat d'Andorra, així com altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó (el departament francès dels Pirineus Orientals, la ciutat sarda de l'Alguer i la franja oriental d'Aragó) i la comarca murciana del Carxe. Els diferents parlars de tots estos territoris contínuixen una mateixa llengua o sistema lingüístic.

b) Dins d'eixe conjunt de parlars, el valencià té la mateixa jerarquia i dignitat que qualsevol altra modalitat territorial de la llengua compartida, i presenta unes característiques pròpies que l'AVL preservarà i potenciarà d'acord amb la tradició lexicogràfica i literària pròpia, la realitat lingüística valenciana i la normativització consolidada a partir de les Normes de Castelló.

En conseqüència, en la redacció del *DOPV* s'ha intentat harmonitzar dos principis bàsics:

1. La recuperació i la prioritització de les variants valencianes genuïnes, vives, ben documentades en els clàssics i avalades per l'etimologia i per la tradició literària i lexicogràfica.

2. La convergència amb les solucions adoptades en els altres territoris que compartixen la nostra llengua, a fi de garantir-ne la cohesió pertinent.

El *DOPV* vol ser la primera contribució de l'AVL al procés de construcció d'un model de llengua convergent amb la resta de modalitats de l'idioma comú. Un model que, pel fet d'haver sigut elaborat des de València, dóna preferència a les formes valencianes, però que també incorpora les variants usades en la resta de l'àmbit lingüístic compartit.

3. CRITERIS D'ELABORACIÓ

3.1. TIPOLOGIA DE LES ENTRADES

Les paraules incorporades al *DOPV* es presenten en entrades que es poden classificar en tres grups:

a) *entrades principals*, que són les variants prioritàries en el corpus lèxic formal del valencià i apareixen sense remissió a una altra entrada;

b) *entrades secundàries*, que són variants gràfiques de les principals i apareixen en segon lloc, al costat d'estes; i

c) *entrades no recomanades*, que presenten variants d'escassa tradició formal en valencià i remetent a les principals.

3.2. CARACTERITZACIÓ DE LES ENTRADES

3.2.1. Les entrades principals

Les *entrades principals* indiquen quines són les pròpies dels registres formals o d'àmbit general del valencià i, per tant, són les que s'aconsellen per als usos públics formals, especialment els de les administracions públiques.

Estes entrades principals poden ser úniques o bé poden tindre variants lèxiques alternatives. Les *entrades principals úniques* (com ara *lluna, terra, mar*, etc.) són les que expressen un concepte amb un sola paraula; constituïxen la immensa majoria del diccionari. Les *entrades principals alternatives* (com ara *portar/dur, arribar/aplegar*, etc.) són les variants lèxiques amb què es pot expressar un sol concepte; són minoritàries en el diccionari i corresponen, per tant, al que coneixem com a *sinònims*. Com que el *DOPV* és un diccionari d'ortografia, no s'especifica, en el cas de les entrades principals alternatives (com ara *tardar/trigar*), quina variant és la preferent en l'estàndard valencià, informació que apareixerà en el *Diccionari normatiu valencià* que l'AVL prepara a hores d'ara. Així, es presenten com a entrades principals variants lèxiques amb diferències pel que fa a l'extensió d'ús actual i a l'antiguitat de la documentació, com ara: a) tant els demostratius simples *este* i *eixe* com els reforçats *aquest* i *aqueix*; b) tant l'adverbi *hui*, forma majoritària en valencià, com la

variant septentrional *avui*; c) tant variants vives com ara *servici*, *juí*, com les també clàssiques valencianes *servei* i *judici*, i d) tant lexemes com ara *defendre* i *dispondre* com les seues variants *defensar* i *disposar*, tots quatre d'ús general.

3.2.2. Les entrades secundàries

Les entrades secundàries reflectixen usos genuïns més o menys estesos en valencià que, encara que no presents en la normativa consolidada a partir de les Normes de 1932, es consideren acceptables. En el *DOPV* figuren al costat de les principals amb el mateix tipus de lletra i separades per un parèntesi i la conjunció *o*, com ara: *dentista* (o *dentiste*); *naturalesa* (o *naturalea*). Tot seguit es presenten diverses observacions sobre algunes d'estes entrades.

El sufix grecollatí *-ISTA* (invariable originàriament) desplegà a partir del segle *xv* una moció de gènere (*-iste* per al masculí i *-ista* per al femení), que es manté viva a l'hora d'ara en totes les varietats occidentals del nostre idioma, en què es distingixen les *ee* i les *aa* àtones. Així, els parlars occidentals distingixen tant un *psiquiatre* d'una *psiquiatra* o un *autodidacte* d'una *autodidacta*, com un *artista* d'una *artista* o un *guitarriste* d'una *guitarrista*. La forma d'este sufix més etimològica, més antiga i l'adoptada en la llengua comuna és *-ista*, pronunciada [ísta] tant en masculí com en femení, que en referència al masculí es pot pronunciar com a [íste]. Esta variant gràfica en *-ista* és la que es considera principal, però s'admet també, com a variant secundària, la que permet distingir gràficament el masculí (*-iste*) del femení (*-ista*).

El sufix llatí *-ĪTIA* va evolucionar en la llengua antiga a *-ea*, que alternava amb la variant més antiga *-esa* (*bellea/bellesa*, *riquea/riquesa*). La forma d'este sufix adoptada en la llengua comuna és *-esa*, viva en les comarques septentrionals valencianes i de gran tradició literària tant clàssica com actual, que afecta sobretot molts substantius abstractes poc usats en la llengua corrent. Encara que la pronunciació en [éa] és admissible en tots els casos, el *DOPV* ha limitat la incorporació de les variants gràfiques en *-ea* com a formes secundàries a les paraules que són vives en el valencià.

3.2.3. Les entrades no recomanades

Finalment, es consideren entrades *no recomanades* per als usos formals valencians aquelles variants que són resultat d'evolucions massa dialectals (com ara *dumenge*, *giner*, *quet*, etc.), o bé s'han fixat modernament a partir d'una forma poc ajustada a l'etimologia i a la fonètica històrica o provenen d'evolucions no compartides pel valencià (com ara *cartró*, *bàlsam*, *amarar*, *cop*, *càntir*, *pop*, etc.). Les entrades *no recomanades* remetent a les entrades principals, que són aquelles que s'aconsellen per als usos públics formals en l'àmbit valencià.

D'altra banda, el fet de donar en el *DOPV*, en alguns casos, la pronunciació, ens oferix un bon mecanisme per a reduir la variació formal. Així, en valencià són habituals variants com ara *peixcater* o *matalap*, que en el dialecte oriental de Catalunya presenten les variants *peixater* (creada en el segle *xix* a partir de *peix*) i *matalàs* (simplificació de l'antic plural *matalafs* pronunciat com a *matalàs* i pres per singular). En casos com els presents, el *DOPV* recomana una sola forma, la més coherent amb l'etimologia i amb la fonètica històrica (*pesccater* i *matalaf*). En conseqüència: a) s'accepten les variants populars com a pronunciacions admissibles: *pesccater* [peskatér] o [pej]katér], *matalaf* [mataláf] o [mataláp] i b) es donen com a principals les formes més coherents amb l'etimologia: *peixater* (i derivats) → PESCCATER (i derivats) i *matalàs* (i derivats) → MATALAF (i derivats).

3.3. PRIORITZACIÓ DE LES FORMES VALENCIANES

En el *DOPV* es prioritzen sistemàticament les formes valencianes vives, genuïnes i fidels a l'etimologia i a la tradició literària i lexicogràfica. Així, paraules com ara *càntir* o *treure*, resultat d'evolucions no compartides pel valencià, remetent a les corresponents variants clàssiques mitjançant una fletxa: *càntir* (i derivats) → CÀNTER (i derivats), *treure* (i derivats) → TRAURE (i derivats). Vet ací altres exemples de remissions: *ametlla* → AMETLA, *cartró* → CARTÓ, *cementiri* → CEMENTERI, *cordill*

→ CORDELL, *embussar* → EMOSSAR, *enciam* → ENCISAM, *esma* → ESME, *estrella* → ESTRELA, *fonoll* → FENOLL, *gibrell* → LLIBRELL, *gresol* → CRESOL, *llençar* → LLANÇAR, *nedar* → NADAR, *néixer* → NÀIXER, *ordre* → ORDE, *porxo* → PORXE, *rodó* → REDÓ o *ronyó* → RENYÓ.

3.4. CONVERGÈNCIA AMB LES ALTRES VARIETATS DE L'IDIOMA

La necessitat de convergència entre les diverses varietats d'una mateixa llengua és un fet evident i indiscutible. Si això és un principi obvi en totes les llengües del món, ho és encara més –i d'una manera imperiosa– en el cas de llengües demogràficament minoritàries com la nostra. Si compartim una mateixa literatura i un mateix espai cultural i comunicatiu, és evident que no podem accentuar les diferències entre les nostres varietats sinó, al contrari, intentar reduir-les al màxim.

És cert que l'esforç d'acostament ha de ser mutu i que en els darrers decennis han sigut sobretot els valencians els qui s'han apropiat a determinades solucions del català oriental. Però en els darrers anys també es percep per part dels catalans més sensibilitat i més consciència de la necessitat d'acostar posicions. En eixe sentit, s'ha de destacar que l'Institut d'Estudis Catalans ha adoptat com a prioritàries en el seu diccionari normatiu variants com ara *cartó*, *caragol* o *carabassa* (i com a no recomanades les dialectals *cartró*, *cargol* o *carbassa*) i ha eliminat formes dialectals com ara *arrera* i *darrera* i les ha reemplaçades per les formes etimològiques *arrere* i *darrere*, úniques en valencià i gran part del català occidental.

Per tal d'enfortir la cohesió de la llengua compartida i d'assegurar la seua vitalitat i el seu futur, el *DOPV* ha prioritzat variants a vegades poc habituals en la parla actual dels valencians però més ajustades a l'etimologia, a la tradició dels clàssics valencians i als usos consolidats en la literatura contemporània i en el sistema educatiu. És el cas de variants fonètiques que presentem a continuació, tal com apareixen en el *DOPV*: *bascoll* → BESCOLL, *dumenge* → DIUMENGE, *fredat* → FEREDAT, *llançol*

→ LLENÇOL, *llauger* → LLEUGER, *llunt* → LLUNY, *maravella* → MERAVELLA, *milacre* → MIRACLE, *montanya* → MUNTANYA, *nyespra* → NESPRA, *peixca* → PESCA, *quet* → QUIET, *rellonge* → RELLOTGE, *ringlera* → RENGLERA, *sancer* → SENCER, *sixanta* → SEIXANTA o *tesor* → TRESOR.

Un cas important de convergència és el que afecta l'accentuació d'algunes *ee*. La *e* tancada tònica del llatí vulgar ha donat bàsicament dos resultats en el nostre idioma. Mentre que la varietat occidental (València i Catalunya occidental) manté el timbre tancat del llatí vulgar, la major part dels parlars orientals l'han obert. Este doble resultat no presenta problemes ortogràfics quan la paraula no porta accent (com ara en *ceba*, *fred* o *tres*). El problema es planteja quan cal accentuar casos com *francés*, *café*, *comprén* (occidental) / *francès*, *café*, *comprèn* (oriental). La variació formal afecta uns quants centenars de paraules, especialment en els acabaments *-é*, *-és* i *-én*. Vist que els catalans occidentals han adoptat l'accentuació oriental i que, en la normativa consolidada a partir de les Normes de Castelló, s'ha utilitzat també l'accentuació oriental, l'AVL considera acceptable escriure amb accent obert les *ee* tancades d'eixes paraules (tal com s'expressa en l'apartat 5.1.2 del capítol LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA DEL VALENCIÀ. Ara bé, com que el seu ús ha sigut i és minoritari, l'AVL les considera com a variants secundàries i en recomana en tots els casos la pronunciació tancada, que és la que apareix reflectida en les entrades del *DOPV*.

4. CRITERIS I ÀMBITS D'ÚS

L'inventari del *DOPV* inclou paraules i variants de gran tradició històrica i literària al costat d'altres d'un abast geogràfic reduït i d'una vitalitat menor. Totes formen part del patrimoni lingüístic valencià però, lògicament, no totes són adequades per als mateixos àmbits d'ús. Igual com passa en la pronunciació, es poden distingir paraules o variants de caràcter més formal (com ara *odontòleg*) i de caràcter merament formal (com ara *dentista*) i de caràcter menys formal (com ara *queixaler*); així mateix, des del punt de vista de l'extensió geogràfica, es poden distingir paraules o variants d'àmbit general (com, per exemple, *oroneta* o *oronella*) i d'àmbit restringit (com, per exemple, *orendella*, viva només en algunes poblacions meridionals).

Les paraules o variants de caràcter més formal són pròpies de registres que impliquen un alt grau d'especialització, una voluntat estètica superior o un propòsit d'ús solemne (com ara *cauteritzar*, *munificència*) i, per tant, les més adequades per a eixos àmbits d'ús. Les paraules o variants de caràcter merament formal són les més adequades per als usos administratius (un decret, una citació judicial, una instància, etc.) i, en general, per a totes aquelles situacions, orals o escrites, que busquen la màxima eficàcia comunicativa dins d'uns certs paràmetres de formalitat (un noticiari, una conferència, un informe comercial, etc.). Les paraules o variants de caràcter menys formals, en canvi, corresponen als usos de menor tradició literària o no tan generals (com ara *clasca*, *encanària*); són, per tant, paraules o variants pròpies d'usos sobretot individuals (una carta, una nota, un escrit costumista, etc.).

La llengua de l'Administració pública i, en general, la llengua d'ús públic formal ha d'utilitzar, com és natural, les paraules o variants pròpies dels registres formals o d'àmbit general. Exclou, per tant, l'alternança de registres, de variants principals i secundàries i de variants d'àmbit general i d'àmbit restringit, encara que pot optar per les variants lèxiques que presenten un mateix grau de formalitat.

La llengua de la literatura, de les entitats privades i, en general, la llengua d'ús personal admet, per contra, un grau de variació molt més ampli, que comprén els més diversos nivells de llenguatge, i així pot permetre's l'alternança de registres i de variants.

5. CRITERIS DE MANEIG

5.1. ALFABETITZACIÓ

El *DOPV* s'organitza en articles ordenats alfabèticament, seguint els criteris següents:

a) Quan dos paraules només es diferencien per l'accentuació d'una vocal, es dona entrada en primer lloc a la paraula que no presenta cap vocal accentuada:

morella
morellà

b) Quan dos paraules només es diferencien perquè tenen un accent sobre una vocal diferent, es posa en primer lloc la paraula que té l'accent en la vocal situada més a la dreta:

milicià
milícia

c) La *ç* es considera una simple alteració de la lletra *c*, i no una lletra diferent; per tant, s'alfabetitza com si es tractara d'una *c*:

cacarejar
caçatorpediners
cacatua

d) Quan dos paraules només es diferencien perquè l'una té una *c* i l'altra una *ç*, figura en primer lloc la paraula que té una *c*:

coca
coça

e) La *ll* és, igualment, a efectes ortogràfics, una simple modificació del dígraf *ll*, de manera que s'alfabetitza com si no tinguera el punt volat:

col·liquació
collir
col·liri
col·lisió
col·lisionar
collita

f) Si dos paraules es diferencien perquè l'una s'escriu amb el dígraf *ll* i l'altra amb *ll*, figura en primer lloc la paraula escrita amb *ll*:

estellar
estel·lar

g) Les paraules homògrafes que presenten la mateixa variació morfològica, encara que provenen d'ètims diferents o tinguen gèneres distints, s'introdueixen com una sola entrada:

clau; claus *m. i f.*

pudor; pudors *m. i f.*

h) En canvi, les paraules homògrafes que presenten una variació morfològica diferent es tracten com a entrades distintes, posant després de cada lema un número d'orde en forma de superíndex:

la¹; las

la²; les

En este cas, la primera *la* fa referència a la nota musical; la segona, a l'article determinat femení.

i) Si un dels dos lemes homògrafs no presenta variació morfològica, es col·loca en primer lloc:

dinar¹

dinar²; dinars

j) I en el cas que les dos paraules homògrafes presenten variació morfològica, s'alfabetitzen tenint en compte la segona forma:

got¹, goda; gots, godes

got²; gots

k) Les locucions s'alfabetitzen posposant les partícules que precedeixen la paraula base:

amagatall

amagatons, a

amagatontes, a

amagatotis, d'

amagriment

5.2. INFORMACIÓ MORFOLÒGICA

El present diccionari oferix una informació exhaustiva de les variacions morfològiques de gènere i nombre que poden presentar les paraules, d'acord amb els criteris següents:

a) Quan una entrada té variació morfològica completa de gènere i nombre, la forma de masculí singular constituïx el lema, que servix de referència per a l'ordenació alfabètica de les diverses entrades del diccionari. Es destaca en lletra negreta respecte a la resta de la informació:

valent, valenta; valents, valentes

valentí, valentina; valentins, valentines

b) Si l'entrada no té variació de gènere, s'introdueix per la forma de singular i

immediatament després, separada per un punt i coma, es posa la forma de plural:

vagó; vagons

vagoneta; vagonetes

c) En el cas que una paraula només s'use en plural, s'introdueix directament per esta forma:

acaballes

afores

d) Si una entrada presenta variació morfològica de gènere, la forma de femení s'indica, separada per una coma, a continuació de la forma de masculí:

advocat, advocada; advocats, advocades

físic, física; físics, físiques

e) Les formes de plural s'indiquen després de les de singular separades d'estes per un punt i coma:

blanc, blanca; blancs, blanques

gris, grisa; grisos, grises

f) En el cas d'adjectius que només presenten variació morfològica relativa al gènere en plural, només s'indica una única forma en singular:

eficaç; eficaços, eficaces

feliç; feliços, felices

5.3. INFORMACIÓ GRAMATICAL

En cada entrada, després de les formes flexives, s'indica l'abreviatura o les abreviatures, escrites en cursiva, corresponents a la categoria gramatical de cada paraula:

construcció; construccions *f.*

posseir *v. tr. i pron.*

5.4. INFORMACIÓ FONÈTICA

5.4.1. Vocals *ee* i *oo* tòniques

A fi de facilitar la pronunciació correcta del valencià normatiu, en el *DOPV* s'indica també el timbre de les vocals mitjanes tòniques (*e* i *o*) no accentuades gràficament, en els casos següents:

a) Quan una paraula té una *e* o una *o* en posició

tònica, no accentuada gràficament, s'indica si la vocal és oberta o tancada posant entre claudàtors, després de la categoria gramatical, el símbol corresponent de l'alfabet fonètic internacional:

terra; terres *f.* [é]
verema; veremes *f.* [é]
incloure *v. tr.* [ó]
mona; mones *f.* [ó]

b) En els verbs que presenten una *e* o una *o* tòniques en algunes formes de present, s'indica l'obertura o el tancament de la vocal introduint, entre parèntesis, la tercera persona del singular del present d'indicatiu, i entre claudàtors, el símbol fonètic corresponent:

afectar *v. intr.* (afecta [é])
passejar *v. tr., intr. i pron.* (passeja [é])
dormir *v. intr.* (dorm [ó])
contar *v. tr.* (conta [ó])

c) En alguns casos s'accepta una doble realització fonètica, que s'indica explícitament posant, separats per la conjunció *o*, els símbols corresponents a les dos formes possibles de pronunciació:

jo *pron.* [ó] *o* [ó]
mot; mots *m.* [ó] *o* [ó]

d) En els casos en què, dins d'una mateixa entrada, la forma de masculí té una pronunciació distinta de la forma de femení, s'indica posant, després de cada forma, el símbol fonètic corresponent entre claudàtors:

uropeu [é], **uropea** [é]; **uropeus** [é],
uropees [é] *adj. i m. i f.*
maniqueu [é], **maniquea** [é]; **maniqueus** [é],
maniquees [é] *adj. i m. i f.*

e) També s'indica la pronunciació en algunes paraules amb accent gràfic obert, quan la pronunciació majoritària del valencià s'aparta de la grafia generalitzada en totes les varietats de la nostra llengua:

què *pron.* [é]
perquè *conj.* [é]

5.4.2. La grafia *x*

La grafia *x* s'usa habitualment en valencià formant part de dígraf *ix*, que en posició intervocàlica i en final de paraula es pronuncia

com a palatal fricativa sorda [ʃ]:

caixa [kájʃa]
peix [péjʃ]

Però en les altres posicions, la grafia *x* presenta diverses possibilitats de pronunciació. Per això, convé tindre presents les observacions següents (*v. també els apartats 4.6, 4.7 i 4.8 del capítol LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA DEL VALENCIÀ*):

a) La gran majoria de paraules escrites amb *x* inicial es pronuncien amb palatal africada sorda [tʃ], la qual cosa no s'indica explícitament. Així, paraules com ara *xiquet* o *xiular*, que es pronuncien [tʃikét] i [tʃiwlár], apareixen en el *DOPV* sense indicacions fonètiques:

xiquet; xiquets *m.*
xiular *v. intr.*

b) En les paraules escrites amb *x* inicial que es pronuncien amb palatal fricativa sorda [ʃ], s'indica esta pronunciació amb el símbol fonètic corresponent:

xàrcia; xàrcies *f.* [ʃ]
xativí; xativina; xativins, xativines
adj. i m. i f. [ʃ]

c) En les paraules escrites amb *x* inicial que admeten una doble realització fonètica, com a palatal fricativa sorda [ʃ] o com a palatal africada sorda [tʃ], s'indica explícitament esta doble possibilitat de pronunciació amb els símbols fonètics corresponents:

xeringa; xeringues *f.* [ʃ] *o* [tʃ]
xalocada *f.* [ʃ] *o* [tʃ]

d) La *x* en interior de paraula situada entre consonant i vocal es pronuncia sempre palatal africada sorda [tʃ], raó per la qual no s'indica explícitament:

panxa; panxes *f.*
perxa; perxes *f.*

e) La *x* de les paraules que contenen el segment format per la vocal *i* seguida de la grafia *x* es pronuncia com a palatal fricativa sorda [ʃ] (en paraules com ara *guix* o *flixar*) i com a [ks] (en paraules com *crucifix*, *apèndix* o *prefixar*). En estos casos s'indica explícitament la pronunciació:

guix; guixos *m.* [ʃ]
flixar *v. intr. i pron.* [ʃ]
crucifix; crucifixos *m.* [ks]
apèndix; apèndixs *m.* [ks]
prefixar *v. tr.* [ks]

f) La *x* de les paraules acabades en consonant més *x* es pronuncia com a palatal africada sorda [tʃ] (en paraules com *panx* o *romanx*) i com a [ks] (en paraules com *esfinx* i *larinx*), cosa que s'indica explícitament:

ponx; ponxos *m.* [pónʃ]
romanx; romanxa; romanxos, romanxes
adj. i m. [tʃ]
esfinx; esfinxs *m.* [o f.] [ks]
larinx; larinxs *f.* [ks]

5.4.3. Altres indicacions fonètiques

a) Com a norma general s'indica el timbre de les vocals àtones en aquelles paraules en què la pronunciació del valencià sol divergir de la grafia. En estos casos es donen les dos pronunciacions possibles posant en primer lloc la pronunciació ajustada a la grafia, i en segon lloc, la pronunciació majoritària en valencià:

teranyina; teranyines *f.* [terapínia] o [tarapínia]
recer; recers *m.* [resér] o [rasér]

b) En estos casos d'alternança de pronunciació, es dona la doble transcripció fonètica només en les formes principals, però no en els derivats:

terros; terrossos *m.* [terós] o [tarós]
terrossenc, terrossenca; terrossencs,
 terrossenques *adj.* [é]
trepitjar *v. tr.* [trepidʒár] o [trapidʒár]
trepig; trepitjos [o trepigs] *m.*

c) Igualment s'aprofita la transcripció fonètica per a indicar el caràcter admissible d'alguns emudiments molt generalitzats, però que no es poden admetre en l'escriptura, perquè són contraris a la tradició literària. També en estos casos es reproduïx la doble transcripció fonètica:

altre, altra; altres *adj., pron. i m.* [áltre] o [átre]
nosaltres *pron.* [nozáltres] o [nozátres]
arbre; arbres *m.* [árbre] o [ábre]

perdre *v. tr., intr. i pron.* [pérðre] o [péðre]

d) En els casos en què es vol remarcar dos elements fonètics susceptibles de dubte en una mateixa paraula, es facilita la transcripció fonètica completa de tota la paraula:

xaloc; xalocs *m.* [ʃalók] o [tʃalók]
xanglot; xanglots *m.* [ʃanglót] o [tʃanglót]

5.5. INFORMACIÓ LÈXICA

També es proporciona informació que afecta el lèxic, i que s'explicita a través dels procediments següents:

a) Les formes secundàries de plural s'introdueixen a continuació de la forma principal separades per la conjunció *o*:

fosc, fosca; foscs [o foscos], fosques *adj.* [ó]
jove; jóvens [o joves] *adj. i m. i f.* [ó]

b) En alguns casos, per evitar reiteracions innecessàries, es fa una remissió global d'un conjunt de paraules que presenten un element gràfic comú amb la postilla «i derivats», escrita entre parèntesis, afegida tant al lema com a la paraula a què es remet:

bagul (i derivats) → BAÜL (i derivats)
 peixca (i derivats) → PESCA (i derivats)

c) En el cas d'estrangerismes no adaptats ortogràficament, tant el lema com les formes flexives de femení i plural, si n'hi ha, s'escriuen en cursiva:

amateur; *amateurs adj. i m. i f.*
pizza; *pizzas f.*

L

A

C

I

**LA NORMATIVA
ORTOGRÀFICA
DEL VALENCIÀ**

1. L'ALFABET 1.1. LLETRES SIMPLES

En valencià, l'alfabet consta de vint-i-sis lletres simples:

LLETRA		NOM	EXEMPLES
min.	maj.		
a	A	a	<i>aire, carrer, ploma</i>
b	B	be	<i>barca, cabre, tub</i>
c	C	ce	<i>ceba, decisió, cadira, melic</i>
d	D	de	<i>dit, pedra, líquid</i>
e	E	e	<i>edat, terra, escriure</i>
f	F	efe (o ef)	<i>fer, afgà, baf</i>
g	G	ge	<i>gola, agre, fang</i>
h	H	hac	<i>home, ahir, bah</i>
i	I	i	<i>imprés, pica, oli</i>
j	J	jota	<i>joc, pluja</i>
k	K	ca	<i>karate, folklore, quark</i>
l	L	ele (o el)	<i>litre, plat, pilota, poal</i>
m	M	eme (o em)	<i>mare, demà, fum</i>
n	N	ene (o en)	<i>nas, dona, món</i>
o	O	o	<i>oroneta, roda, porró</i>
p	P	pe	<i>padrí, recepta, drap</i>
q	Q	cu	<i>quadra, enquadernar</i>
r	R	erre (o er)	<i>racó, armari, fer</i>
s	S	esse (o es)	<i>savi, casa, estora, pastís</i>
t	T	te	<i>terra, morter, virtut</i>
u	U	u	<i>ulleres, fulla, adéu</i>
v	V	ve	<i>vent, revelar, avet</i>
w	W	ve doble	<i>wagnerià, kuwaitià</i>
x	X	ics, xeix	<i>excavar, exèrcit, xafar, Xàtiva, caixa</i>
y	Y	i grega	<i>henry, Nova York</i>
z	Z	zeta	<i>zoo, pinzell, brunz</i>

OBSERVACIÓ: El nom de les lletres *f*, *l*, *m*, *n*, *r* i *s* era originàriament *ef*, *el*, *em*, *en*, *er* i *es*, respectivament, fins que, al llarg del segle XIX, es va introduir com a vocal de suport una *-e*. Esta vocal de suport va ser reemplaçada per *-a*, a principis del segle XX, en certs parlars (*efa*, *ela*, *ema*, *ena*, *erra* i *essa*). En els llocs on no es diferencien fonèticament *b* i *v*, es pot designar la *v* com a *ve baixa*.

1.2. DÍGRAFS I LLETRES COMPOSTES

1.2.1. A més de les lletres simples, hi ha una sèrie de combinacions de dos lletres, anomenades *dígrafs*, que representen un únic so consonàntic:

LLETRA	NOM	EXEMPLES
gu	ge u	<i>guitarra, orgue</i>
ig	i ge	<i>lleig, roig</i>
ll	ele (o el) doble	<i>llanda, callar, rovell</i>
ny	ene (o en) i grega	<i>nyora, muntanya, pany</i>
qu	cu u	<i>química, aquell</i>
rr	erre (o er) doble	<i>terrat, corredor</i>
ss	esse (o es) doble	<i>passatge, missió</i>
tg	te ge	<i>metge, massatgista</i>
tj	te jota	<i>platja, pitjor</i>
tx	te ics	<i>pitxer, despatx</i>
tz	te zeta	<i>horitzó, realitzar</i>

OBSERVACIÓ: La *tz* té en alguns casos un valor de lletra composta, en paraules com *tretze, setze* o *Atzeneta*. Notem, a més, que *ig* funciona com a dígraf només darrere d'una vocal tònica que no siga *i* (*vaig, veig, boig, fuig*); en el cas d'una *i* (*mig, desig*) és la *g* la que es pronuncia com a palatal africada sorda.

1.2.2. No es consideren dígrafs, sinó *lletres compostes*, les combinacions que representen dos consonants o una consonant geminada, amb independència que es puguen pronunciar com a simples (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 3.2.5.1.a, *b i c* i § 3.2.7.1.a i *c*):

mm	eme eme (o em em)	<i>immers, immaculat</i>
nn	ene ene (o en en)	<i>innocent, innecessari</i>
tl	te ele (o el)	<i>guatla, atles</i>
tll	te ele (o el) doble	<i>enrotllar, ratlla</i>
tm	te eme (o em)	<i>setmanari, aritmètica</i>
tn	te ene (o en)	<i>cotna, ètnic</i>
ll	ele (o el) geminada	<i>excel·lent, il·legal</i>

1.3. LLETRES MODIFICADES

Hi ha, a més, una sèrie de lletres que poden ser modificades amb signes diacrítics:

LLETRA	NOM	EXEMPLES
à	a accentuada	<i>àgil, fàcil, cantà</i>
è	e amb accent greu (o obert)	<i>èpica, rècord, Novetlè</i>
é	e amb accent agut (o tancat)	<i>érem, església, seré</i>
í	i accentuada	<i>íntim, cínic, camí</i>
ï	i amb dièresi	<i>veïna, introduït, traïdor</i>
ò	o amb accent greu (o obert)	<i>òrgan, filòsof, això</i>
ó	o amb accent agut (o tancat)	<i>ós, córrer, lleó</i>
ú	u accentuada	<i>útil, públic, oportú</i>
ü	u amb dièresi	<i>qüestió, llengüeta, taüt</i>
ç	ce trencada	<i>ça, cançó, dolç</i>

2. LA SÍL·LABA

2.1. CONCEPTES GENERALS

Les vocals i les consonants s'agrupen en síl·labes, susceptibles d'articular-se en una sola emissió fònica. Tota síl·laba està formada necessàriament per una vocal, que funciona com a nucli, i opcionalment per una o diverses consonants. Les síl·labes poden ser lliures o travades: les lliures acaben en vocal (com les de la paraula *a-me-ri-ca-na*) i les travades en consonant (com les de la paraula *per-mís*).

Segons la quantitat de síl·labes, les paraules es classifiquen en *monosíl·labes*, si només tenen una síl·laba (*cas*, *vent*), i *polisíl·labes*, si en tenen més d'una. D'altra banda, les paraules polisíl·labes poden ser *bisíl·labes*, si tenen dos síl·labes (*pin-zell*, *ro-ba*); *trisíl·labes*, si en tenen tres (*hos-pi-tal*, *fi-nes-tra*); *tetrasíl·labes*, si en tenen quatre (*ar-qui-tec-te*, *ve-lo-ci-tat*). I encara hi ha paraules de cinc, sis o més síl·labes, si bé no són massa nombroses (*a-rit-mè-ti-ca*, *au-to-mà-ti-ca-ment*, *in-jus-ti-fi-ca-ble-ment*).

Les paraules monosíl·labes poden ser tòniques o àtones: les primeres tenen accent de paraula (*fang*, *prim*, *ell*, *cus*, *lluny*); les segones, en canvi, no en tenen i han de recolzar necessàriament en una paraula tònica (*el*, *ho*, *que*, *per*, *i*). En les paraules polisíl·labes, hi ha una síl·laba que es pronuncia amb més força que les altres, que rep el nom de *tònica*, mentres que les altres s'anomenen *àtones*. Així, en la paraula *ca-mi-sa*, la síl·laba tònica és *-mi-*, i les àtones, *ca-* i *-sa*.

Les paraules polisíl·labes, segons la posició de la síl·laba tònica, es classifiquen en *agudes*, quan la síl·laba tònica és l'última (*ar-ròs*, *pa-per*); *planes*, quan la síl·laba tònica és la penúltima (*àn-gel*, *ci-re-ra*), i *esdrúixoles*, quan la síl·laba tònica és l'antepenúltima (*èx-ta-si*, *pèr-du-a*).

2.2. NORMES DE SEPARACIÓ SIL·LÀBICA

A efectes ortogràfics, la separació sil·làbica de les paraules segueix les normes següents:

a) S'han de separar els dígrafs o lletres compostes següents:

rr	<i>car-rer</i>
ss	<i>pas-sar</i>
sc	<i>es-ce-na</i>
ll	<i>vil-la</i>
tj	<i>jut-jat</i>
tg	<i>fet-ge</i>
tx	<i>pit-xer</i>
tl	<i>vet-la</i>
tll	<i>rot-llo</i>
tm	<i>rit-me</i>
tn	<i>cot-na</i>
tz	<i>set-ze</i>
mm	<i>im-mers</i>
nn	<i>in-no-cent</i>

b) No s'han de separar mai els dígrafs següents:

gu	<i>jo-guet</i>
qu	<i>pa-quet</i>
ll	<i>pe-lle-ter</i>
ny	<i>pe-nya</i>
ig	<i>ba-teig</i>

c) S'han de separar els constituents que integren una paraula composta o una paraula derivada amb prefix o forma prefixada:

ad-herir
ben-estar
des-encolar
in-expert
mil-hòmens
vos-altres

d) No s'ha de deixar cap lletra sola a final o a començament de línia:

d'a-mor
l'a-plicació
aber-rant
histò-ria

3. ELS DIFTONGS

3.1. CONCEPTES BÀSICS

S'anomena *diftong* l'agrupament d'una vocal i una semivocal pertanyents a una mateixa síl·laba, com en *ai-re*, *io-gurt*, *cau-re* i *qua-tre*. Es parla de *triftong* en aquells casos en què una vocal està precedida i seguida d'una semivocal dins d'una mateixa síl·laba, com en *cre-ieu* i *guai-tar*. Per contra, la successió de dos vocals pertanyents a síl·labes diferents constitueix un *hiat*, com en *lli-bre-ri-a* i *ma-nu-al*.

3.2. CLASSIFICACIÓ DELS DIFTONGS

Segons la posició que ocupen la *i* i la *u* en relació amb la vocal nuclear, els diftongs es classifiquen en *creixents* i *decreixents*.

Són *diftongs creixents* quan es produïx un augment de l'obertura (és a dir, quan la semivocal precedix la vocal):

ua	<i>gua-nyar, qua-tre</i>
üe	<i>qües-ti-ó, un-güent</i>
üi	<i>lin-güís-ti-ca, o-bli-qüi-tat</i>
uo	<i>ai-guo-ta, quo-ta</i>

I són *diftongs decreixents* en el cas que es produïska una disminució de l'obertura (és a dir, la vocal precedix la semivocal):

ai	<i>ai-re</i>
ei	<i>rei-na</i>
ii	<i>mii-asi</i>
oi	<i>boi-ra</i>
ui	<i>cui-na</i>
au	<i>tau-la</i>
eu	<i>beu-re</i>
iu	<i>es-tiu</i>
ou	<i>cou-re</i>
uu	<i>duu</i>

OBSERVACIÓ: El grup *ui* també es realitza com a diftong creixent (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 2.3.1.b).

Les vocals *i* i *u* també formen diftong creixent quan es troben entre dos vocals o a començament de paraula (precedides o no de *h*) seguides d'una vocal: *hie-na*, *hui*; *bo-ia*, *cre-ua*; *iam-be*, *io-gurt*.

OBSERVACIÓ: La combinació de vocals *iu* no forma diftong en alguns cultismes terminats en *-ius* o *-ium*: *Màrius*, *nònius*, *Pius*; *aquàrium*, *harmònim*, *mèdium*, *òmniun*.

4. L'ÚS DE LES LLETRES

4.1. LA REPRESENTACIÓ DELS SONS [g] I [k]

El so oclusiu sonor [g] (o la variant fricativa corresponent [ɣ]) es representa per les grafies *g* i *gu*, i el so oclusiu sord [k], per les grafies *c*, *q*, *qu* i, esporàdicament, *g* i *k*.

En inicial de síl·laba, els sons [g] i [k]:

a) Es representen per *g* i *c*, respectivament, davant de les vocals *a*, *o*, *u*, o quan van seguides de les consonants líquides *l*, *r*: *gat*, *govern*, *gust*, *glop*, *groc*; *casa*, *colom*, *acurtar*, *clam*, *cremar*.

b) Es representen per *gu* i *qu*, respectivament, davant de les vocals *e*, *i*: *guerra*, *seguir*; *paquet*, *quimera*.

En el cas del so [k], a més:

c) Es representa per *q* quan precedix un diftong creixent: *conseqüència*, *quota*.

d) S'utilitza la grafia *k* només en certes paraules procedents de llengües no romàniques: *kafkià*, *kàiser*, *kantisme*, *kurd*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza, en la mesura que deixa de ser distintiva (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 4.2.1.1 i § 4.2.1.2). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *c* o *g* s'ajusta a les normes següents:

e) En interior de paraula, s'escriu *c* davant de *c*, *t*, *s*; en canvi, s'escriu *g* davant de *d*, *m*, *n*: *acció*, *actriu*, *dacsa*; *amígdala*, *fragment*, *magnitud*.

EXCEPCIONS: S'escriu *c* en algunes paraules de formació culta o procedents d'altres llengües, com *anècdota*, *aràcnid*, *dracma*, *pícnic*, *tècnic*, etc.

f) En final de paraula aguda, s'escriu *c* darrere de vocal: *alifac*, *batec*, *pessic*, *albercoc*, *caduc* i la primera persona del present d'indicatiu de certs verbs de la segona conjugació (*bec*, *dec*, *dic*, *trac*, etc.).

EXCEPCIONS: S'escriu *g* en algunes paraules agudes de formació culta o procedents d'altres llengües (*bulldog*, *mag*, *tuareg*, *demagog*).

En canvi, s'escriu *g* o *c*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final

de paraula plana darrere de vocal:

<i>fang</i>	↔	<i>fangar</i>
<i>llarg</i>	↔	<i>llargària</i>
<i>pròdig</i>	↔	<i>prodigar</i>
<i>blanc</i>	↔	<i>blancor</i>
<i>arc</i>	↔	<i>arcada</i>
<i>pràctic</i>	↔	<i>practicar</i>

EXCEPCIONS: S'escriu *c*, a pesar de tindre derivats amb *g*, en algunes paraules planes, com *aràbic*, *bròfec*, *càrrec*, *espàrrec*, etc.

OBSERVACIÓ: Antigament s'usava el dígraf *ch* en posició final, per a representar el so [k], grafia que es conserva encara en alguns llinatges: *Doménech*, *March*, *Pitarch*, *Estruch*, etc.

4.2. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [s]: LES GRAFIES S, SS, C I Ç

4.2.1. La grafia s

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per *s* en els casos següents:

- En inicial de paraula: *salut*, *senyor*.
- Entre consonant i vocal o entre vocal i consonant: *ansa*, *aspecte*.
- En final de paraula: *gos*, *excels*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *z* algunes paraules procedents d'altres llengües com *hertz*, i el nom *brunz*, procedent del verb *brunzir*.

d) Després de determinats prefixos i formes prefixades: *asimetria*, *antisocial*, *contrasenya*, *multisecular*, *polisèmia*, *psicosomàtic*, *dinosaure*, etc.

e) En les paraules compostes el segon formant de les quals s'escriu amb *s* inicial: *esclata-sang*, *para-sol*.

4.2.2. La grafia ss

El so alveolar fricatiu sord [s] es representa per *ss* entre vocals: *bassa*, *passar*.

OBSERVACIÓ: També pot aparèixer la grafia *ss* precedida de consonant en paraules en què un prefix acabat en *s*, com ara *trans-* o *sots-*, s'adjunta a una arrel començada per *s* (*transsexual*, *transsiberià*, *sotssecretari*) i en els plurals de formació culta *qualssevol* i *qualssevulla*.

4.2.3. Les grafies c i ç

Per raons etimològiques, el so [s] es representa també per les grafies *c* i *ç* en determinats casos:

- Es representa per *ç* davant de *a*, *o*, *u* i en final de paraula: *confiança*, *lliçó*, *vençut*, *feliç*.
- Es representa per *c* davant de *e*, *i*: *ceba*, *bicicleta*.

OBSERVACIÓ: En la pronunciació més corrent, el grup *sc* també representa el so [s] en paraules com ara *piscina* o *ascensor*.

4.3. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [z]: LES GRAFIES S I Z

El so alveolar fricatiu sonor [z] es representa per les grafies *z* o *s*, segons les normes següents:

- Es representa per *z* en posició inicial de paraula i entre consonant i vocal: *zebra*, *pinzell*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *s* els derivats i compostos de *fons*, *dins* i *trans*: *enfonsar*, *endinsar*, *transatlàntic*, etc.

- Es representa per *s* entre vocals: *casa*, *revisió*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *z* en posició intervocàlica alguns préstecs i cultismes: *bizanti*, *protozou*, *nazisme*, *buldòzer*, etc.

4.4. LA GRAFIA TZ

La grafia *tz* representa en certes paraules de caràcter patrimonial el grup fònic alveolar africacat sonor [d̪z]: *dotze*, *tretze*, *setze*.

Este mateix grup s'utilitza també, amb el valor fònic de [z], en la representació gràfica dels verbs formats amb el sufix *-itzar* (i derivats), com *caracteritzar*, *realització*, etc.

4.5. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [d̪ʒ]: LES GRAFIES G, J, TG I TJ

El so palatal africacat sonor [d̪ʒ] es representa amb les consonants *g* i *j*, segons les normes següents:

- Es representa per *g* davant de *e*, *i*: *àngel*, *àgil*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriu *j* davant de *e* en certs casos, com *jerarquia*, *jeroglífic*, *jersei*, *jesuïta*, *majestat*, etc., i davant dels grups *-ecc-* i *-ect-*: *injecció*, *objecte*, etc.

b) Es representa per *j* davant de *a*, *o*, *u*: *penjar*, *jove*, *dejuni*.

Les grafies *tg* i *tj*, que responen a la pronunciació geminada practicada en alguns llocs, es presenten només en posició intervocàlica. Paral·lelament a les corresponents grafies simples, s'escriu *tg* davant de *e*, *i*, i *tj* davant de *a*, *o*, *u*: *coratge*, *paisatgístic*; *desitjar*, *pitjor*, *corretjut*.

4.6. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [tʃ]: LES GRAFIES X, TX, IG I G

El so palatal africad sord [tʃ] es representa per les grafies *x*, *tx*, *ig* i *g*, segons les normes següents:

a) En inicial de paraula s'escriu *x*: *xafar*, *xiquet*, *Xelva*, *Xirivella*.

EXCEPCIONS: En posició inicial de paraula, també es representa per *tx* en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *Txad*, *Txaikovski*, *txec*, *txetxé*, etc.

b) Entre vocals es representa sempre per *tx*: *clòtxina*, *pitxer*.

c) Darrere de consonant es representa per *x*: *anaxova*, *perxa*, *ponx*, *Barx*, *Elx*.

EXCEPCIONS: També es representa per *tx* entre consonant i vocal en algunes paraules o noms propis procedents d'altres llengües: *solontxac*, *Khruixtxov*.

d) En final de paraula seguint una vocal, s'utilitza la grafia *tx* si els derivats s'escriuen amb *tx*, i s'usa la grafia *ig* (darrere de *a*, *e*, *o*, *u*) i la grafia *g* (darrere de *i*) si els derivats s'escriuen amb *g/j* o *tg/tj* (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 3.2.4):

<i>despatx</i>	↔	<i>despatxar</i>
<i>capritx</i>	↔	<i>encapritxar</i>
<i>cartutx</i>	↔	<i>cartutxera</i>
<i>bateig</i>	↔	<i>batejar</i>
<i>roig</i>	↔	<i>roja</i>
<i>desig</i>	↔	<i>desitjar</i>

4.7. LA REPRESENTACIÓ DEL SO [ʃ]: LA GRAFIA X

El so palatal fricatiu sord [ʃ] es representa sempre per la grafia *x*: *Xàtiva*, *Xavier*, *xenòfob*, *coixí*, *dibuix*.

4.8. LA REPRESENTACIÓ DEL GRUP FÒNIC [ks]

El grup fònic [ks] es representa per la grafia *x* en les posicions següents:

a) Entre vocals: *fixar*, *màxim*.

b) Entre vocal i consonant sorda: *explosió*, *extens*.

c) En final de paraula darrere de vocal: *annex*, *apèndix*.

EXCEPCIONS: En final de paraula darrere de consonant, el grup fònic [ks] també es representa, en alguns casos, per *x*: *esfinx*, *larinx* i *linx*.

OBSERVACIÓ: La *x* no representa el grup sord [ks], sinó el sonor [gz], en els grups inicials *ex-* i *inex-* seguits de vocal, *h* o consonant sonora: *examen*, *exagerar*, *exhortar*, *exdiputat*, *inexorable*.

4.9. LES GRAFIES B I P

El so bilabial oclusiu sonor [b] (o la variant fricativa corresponent [β]) es representa per la grafia *b*, i el so bilabial oclusiu sord [p], per la grafia *p*: *baix*, *roba*; *poc*, *llépol*, *compra*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ, § 4.2.1). Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context, l'ús de les grafies *b* i *p* s'ajusta a les normes següents:

a) En inicial de paraula, s'escriuen amb *b* les síl·labes *ab-*, *abs-*, *ob-*, *obs-*, *sub-*, *subs-*: *abdicar*, *abstraure*, *objecció*, *obstruir*, *subvenció*, *substantiu*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *p* algunes paraules com *apnea*, *apte*, *optar*, *òptica*, *òptim*, etc.

b) En inicial de paraula, s'escriu amb *p* la síl·laba *cap-*: *capçal*, *captiu*.

EXCEPCIONS: S'escriuen amb *b* algunes paraules com *cabdal*, *cabdell*, *cabdill*, etc.

c) En interior de paraula, s'escriu *p* davant de les grafies *c, s, n* i *t*: *egipci, àpside, hipnòtic, repté*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *dissabte, dubte* i *sobte*.

d) En final de paraula aguda, s'escriu *p* darrere de vocal: *cep, galop, grup, xop*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *b* algunes paraules com *adob, aljub, club, esnob, incub, tub*, etc.

En canvi, s'escriu *b* o *p*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>destorb</i>	↔	<i>destorbar</i>
<i>corb</i>	↔	<i>corbató</i>
<i>àrab</i>	↔	<i>arabesc</i>
<i>camp</i>	↔	<i>campestre</i>
<i>pòlip</i>	↔	<i>polipoide</i>
<i>serp</i>	↔	<i>serpentí</i>

4.10. LES GRAFIES B I V

4.10.1. Si bé una part dels parlants valencians diferencien el so bilabial oclusiu sonor [b] del labiodental fricatiu sonor [v], per a evitar la confusió en l'ús de les grafies *b* i *v* cal tindre en compte que s'escriu *b* en els casos següents:

a) Davant de *l* i *r*: *bleda, bromera*.

b) Darrere de *m*: *embotit, tomba*.

c) En aquells casos en què alterna amb *p* en paraules de la mateixa família: *cabut* (↔ *cap*), *saber* (↔ *sap*).

OBSERVACIÓ: En alguns casos, per diferència de tractament culte o patrimonial, paraules de la mateixa família poden alternar l'ús de *b* i *v*: *avortar / abortiu; calb / calvicie, cervell / cerebral*.

4.10.2. I s'escriu *v* en els casos següents:

a) Darrere de *n*: *canviar, invent*.

b) En aquells casos en què alterna amb *u* en paraules de la mateixa família: *blava* (↔ *blau*), *escriviu* (↔ *escriure*).

c) En les desinències de l'imperfet d'indicatiu de la primera conjugació -*ava*, -*aves*, -*àvem*, -*àveu*, -*aven*: *cantava, cantaves, cantàvem, cantàveu, cantaven*.

4.11. LES GRAFIES D I T

El so dental oclusiu sonor [d] (o la variant fricativa corresponent [ð]) es representa per la grafia *d*, i el seu correlat sord [t], per la grafia *t*: *donar, banda, badar; tallar, contar, gaiato*.

En final de síl·laba, en posició interior o final de la paraula, l'oposició entre la consonant sorda i la sonora es neutralitza. Amb independència de la pronunciació, que pot ser sorda o sonora segons el context fònic, l'ús de les grafies *d* o *t* s'ajusta a les normes següents:

a) S'escriu amb *d* la consonant final de la síl·laba *ad-* seguida de consonant, en posició inicial de paraula: *adjudicar, admissió*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *t* algunes paraules com *atlàntic, atles, atleta* i *atmosfera*.

b) En final de paraula aguda, s'escriu generalment *t* darrere de vocal: *blat, llet, humit, bruixot, pelut*.

EXCEPCIONS: Per raons etimològiques, s'escriuen amb *d* algunes paraules com *almud, fluid, fred, sud; Alfred, Conrad, David*, així com les paraules femenines formades amb les terminacions cultes -*etud* i -*itud*: *quietud, multitud*, etc.

En canvi, s'escriu *d* o *t*, segons la grafia que presenten els derivats, en final de paraula aguda darrere d'una altra consonant o en final de paraula plana darrere de vocal:

<i>verd</i>	↔	<i>verdós</i>
<i>sord</i>	↔	<i>ensordir</i>
<i>àrid</i>	↔	<i>aridesa</i>
<i>sort</i>	↔	<i>sorteig</i>
<i>pont</i>	↔	<i>pontet</i>
<i>crèdit</i>	↔	<i>creditor</i>

4.12. LES GRAFIES M, N, MP, TM I TN

La lletra *m* representa habitualment el so bilabial nasal [m]: *mare, cama, termal, bram*, i la *n*, el so alveolar nasal [n]: *nas, manar, urna, gran*.

La grafia *mp* s'utilitza amb el valor de [m] o de [n], per raons etimològiques, en síl·laba medial, en casos com *assumpció, atemptar, compte, prompte, símptoma*, etc.

En final de síl·laba, en posició interior de paraula, l'oposició entre les consonants nasals

es neutralitza. En esta posició, s'utilitzen les grafies *m* o *n*, segons les normes següents:

a) S'escriu *m* davant de *b*, *f*, *m* i *p*: *símbol*, *amfiteatre*, *commoure*, *immigrant*, *omplir*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *n* quan pertany a certes formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *enmig*, *benparlat*, *entornpeu*, etc. Pel que fa a la *f*, també s'utilitza la grafia *n* en les paraules que comencen per *con-*, *in-* i en la majoria de les començades per *en-*: *confessar*, *confegir*; *infermer*, *infinir*; *enfangar*, *enfortir*, etc.

b) S'escriu *n* davant de *v*: *convent*, *recanvi*.

EXCEPCIONS: Es manté la grafia *m* quan pertany a formes prefixades o al primer constituent d'una paraula composta: *circumval·lació*, *tramvia*, *triumvir*, etc.

Per raons etimològiques, certes paraules s'escriuen amb les grafies *tm* o *tn*: *setmana*, *setmesí*, *logaritme*; *cotna*, *ètnia*.

4.13. LA GRAFIA NY

El so palatal nasal [ɲ] es representa en totes les posicions per la grafia *ny*: *nyora*, *pinya*, *codony*.

4.14. LES GRAFIES L, L-L I TL

El so alveolar lateral [l] es representa en tots els casos per la consonant *l*: *líquid*, *colar*, *pèl*, *blat*.

Per raons etimològiques, certs cultismes s'escriuen amb *ll*: *al·licient*, *Avellí*, *Brussetles*, *collaborar*, *escarapella*, *gallicisme*, *il·legal*, *it·lògic*, *it·lusió*, *mit·límetre*, *síl·laba*, *aquarel·la*, etc.

Algunes paraules de caràcter patrimonial que presenten una pronunciació geminada [ll] en una part del valencià s'escriuen amb la grafia *tl*, com ara *ametla*, *batle*, *guatla*, *motle*, *vetlar*, etc. No obstant això, la grafia *tl* representa els sons [dl] en cultismes com ara *atles*, *atlàntic*, etc.

4.15. LES GRAFIES LL I TLL

El so palatal lateral [ʎ] es representa normalment per la grafia *ll*, que pot aparèixer en qualsevol posició: *llebre*, *pallasso*, *coll*.

Però, en certs casos, es representa també per la grafia *tll*: *bitllet*, *rotllo*, *ratlla*, etc.

4.16. LES GRAFIES R I RR

La grafia *r* s'usa per a representar el so alveolar bategant [r] i el so alveolar vibrant [r̄]: *mira*/*mirra*. El bategant es representa sempre per la grafia *r*, mentres que el vibrant es representa per les grafies *r* o *rr*, segons les normes següents:

a) S'escriu *r* en inicial de paraula o darrere d'una consonant: *rabosa*, *honrat*.

b) S'escriu *rr* entre vocals: *barranc*, *terra*.

EXCEPCIONS: El so [r̄] també es representa per la grafia *r* en posició intervocàlica quan segueix un prefix, una forma prefixada o un formant d'una paraula composta acabat en vocal: *aritmia*, *contraestar*, *vicerector*, *malva-rosa*, etc.

4.17. LA GRAFIA H

La grafia *h*, normalment, és muda; s'usa, per raons etimològiques, en una sèrie de paraules, com ara *harmonia*, *herba*, *hivern*, *ahir*, etc.

OBSERVACIÓ: En certes interjeccions o en paraules derivades de noms propis estrangers, la grafia *h* es pronuncia aspirada: *ehem*, *ha*, *he*, *hegelià*.

4.18. LA GRAFIA W

La grafia *w* s'usa en certes paraules procedents d'altres llengües, però representa dos valors fònics diferents segons que tinguen un origen germànic o anglosaxó:

a) En paraules d'origen germànic, representa el so bilabial fricatiu sonor [v]: *wagnerià*, *wolframí*.

b) En paraules d'origen anglosaxó, té un valor fònic equivalent al de la semivocal *u* [w]: *whisky*, *wèlter*.

4.19. LA GRAFIA Y

La grafia *y*, a més de servir per a la formació del dígraf *ny*, s'utilitza també autònomament, amb el valor fònic que correspondria a *i*, en la representació de certes paraules procedents d'altres llengües o formades a partir de noms propis: *faraday*, *gray*, *jansky*, *Nova York*, etc.

5. L'ACCENTUACIÓ GRÀFICA

5.1. NORMES GENERALS

5.1.1. Regles d'accentuació

L'accent gràfic és el signe escrit sobre una lletra vocal, siga majúscula o minúscula, amb què s'indica la síl·laba tònica de la paraula. En valencià hi ha dos classes d'accent gràfic: l'*agut* o *tancat* (´), que es col·loca sobre les vocals tancades: la *i* (*camí*), la *u* (*útil*), la *e* *tancada* (*església*) i la *o* *tancada* (*córrer*), i el *greu* o *obert* (`), que es posa sobre les vocals obertes: la *a* (*allà*), la *e* *oberta* (*modèstia*) i la *o* *oberta* (*història*).

S'accentuen gràficament les paraules polisíl·labes següents:

a) Les agudes acabades en vocal, en vocal + s, en *en i* en *in*: *germà*, *tornaré*, *Novetlè*, *allí*, *cantó*, *això*, *tabú*; *cabàs*, *només*, *pastís*, *furiós*, *arròs*, *abús*; *entén*, *mantín*.

OBSERVACIÓ: No s'accentuen, això no obstant, les paraules agudes que acaben en *i* o *u* quan estes lletres representen una semivocal, com ara *mireu* o *comboi*.

b) Les planes que no acaben en cap de les terminacions indicades en l'apartat anterior: *exàmens*, *cérvol*, *telèfon*, *príncep*, *concórrer*, *bròfec*, *rústic*.

c) Totes les esdrúixoles: *llàgrima*, *Àfrica*, *església*, *Énguera*, *ciència*, *península*, *Índia*, *fórmula*, *colònia*, *Òdena*, *música*, *Úrsula*.

OBSERVACIÓ: Fora d'estes regles, l'accent gràfic també s'utilitza excepcionalment per a indicar que la *u* precedida d'una *g* no forma diftong creixent amb la vocal següent: *gúa*, *ingúix*.

D'altra banda, els cognoms castellans del tipus *Pérez*, *Gómez*, *Martínez*, *Díez*, *Ruiz*, etc., solien adoptar una -ç final en passar al valencià (*Pérec*, *Gómeç*, *Martíneç*, *Dieç*, *Roiç*, etc.), però s'han naturalitzat o bé adoptant -s final (*Peres*, *Gomes*, *Suares*, *Martines*, *Dies*, *Roís*, etc.) o bé, en alguns casos, canviant també en *i* la *e* de l'última síl·laba (*Peris*, *Gomis*, etc.). L'accentuació s'haurà d'ajustar, d'acord amb les regles generals, a l'opció corresponent.

5.1.2. Observacions sobre l'accentuació de les ee

5.1.2.1. Segons la norma enunciada en l'apartat anterior, usem l'accent agut sobre les ee tancades i el greu sobre les ee obertes, seguint el timbre –tancat o obert– habitual en la pronunciació valenciana. Així, les paraules amb e tancada tònica, si han d'accentuar-se, porten accent agut: *alé, café, obscé, seré, cinqué, sisé, anglés, francés, comprés, admés, cortés, illés, interés, estrés, espés, aprén, comprén, depén, ofén, amén, edén, mossén; conéixer, meréixer, paréixer, convèncer, vèncer, atènyer, estrènyer, féiem, féieu, créiem, créieu, pèsol, tèrbol, terratrèmol, ségol, trèvol, cèrcol, grèvol; sémola, església, Dénia, séquia, sènia, sèpia.*

Paral·lelament, les paraules amb e oberta tònica, quan han d'accentuar-se, duen accent greu: *Novetlè; ètic, elèctric, règim, cèntim, esplèndid, polèmic, crèdit, apèndix, fèmur, referèndum, crèdul; èxtasi, ètica, dèficit, filatèlia, hèrnia, matèria, tènica, vènica, neurastènia, potència, clemència, paciència, ciència, hortència, comèdia, modèstia, epidèmia, intempèrie, espècie, espècimen, rèplica, pèrdua, cèdula, perpètua.*

A fi d'evitar una excessiva discrepància entre les diferents varietats de la llengua, també porten accent greu –tot i pronunciar-se habitualment amb e tancada en valencià– dos paraules gramaticals d'ús freqüent (el pronom relatiu i interrogatiu tònic *què* i la conjunció *perquè*), alguns cultismes i neologismes esdrúixols o plans acabats en consonant (*èter, sèsam, plèiade, bèstia, sèrie* i *època*) i el topònim *València*.

5.1.2.2. D'acord amb la pronunciació d'altres parlars, també s'ha introduït entre alguns sectors valencians l'hàbit d'usar l'accent greu en paraules com les anteriors, amb l'objectiu de reduir les divergències amb les grafies generalitzades en la resta del nostre idioma. Encara que es pronuncien amb e tancada, és admissible escriure amb accent greu els casos següents:

a) Les paraules agudes en -es que no dupliquen la s en formar el plural: *anglès, francés, comprés, admés, cortés, illés* (en canvi, tot i duplicar la s en la forma de plural, s'escriuen

amb accent greu *interés, estrés* i *espés*).

b) Els numerals ordinals i altres paraules acabades en -e: *cinqué, sisé; alè, café, obscé, seré* (tanmateix, s'escriuen sempre amb accent agut *cabriolé, consumé, macramé, peroné, puré, suflé, ximpanzé*).

c) Les formes de la tercera persona del singular del present d'indicatiu d'alguns verbs de la segona conjugació i altres paraules acabades en -en: *aprén, comprén, depèn, ofèn; amèn, edèn, mossèn* (en canvi, s'escriuen sempre amb accent agut *atén, entén, pretén* i *encén*).

d) Els infinitius acabats en -èixer, -èncer, -ènyer: *conèixer, merèixer, parèixer* (amb l'excepció de *créixer* i de *néixer*); *convèncer, vèncer; atènyer, estrènyer*.

e) La primera i la segona persones del plural dels imperfets d'indicatiu amb accent en el radical: *féiem, féieu, créiem, créieu*.

f) I les paraules planes acabades en -ol: *pèsol, tèrbol, terratrèmol, ségol, trèvol, cèrcol, grèvol* (en canvi, s'escriu sempre amb accent agut *cérvol*).

5.2. L'ACCENTUACIÓ DIACRÍTICA

L'accent també permet distingir paraules homògrafes que tenen un significat diferent. Este tipus d'accentuació s'anomena *accentuació diacrítica*, i pot afectar tant les paraules monosíl·labes com les polisíl·labes. Les principals paraules que s'escriuen amb accent diacrític són les següents:

AMB ACCENT DIACRÍTIC

bé (adverbi): *Ho ha fet molt bé.*

bóta, bótes (nom, 'recipient per a vi'): *Hem d'omplir la bóta.*

déu, déus (nom, 'divinitat'): *Els grecs tenien molts déus.*

dóna, dones (formes del verb *donar*): *Dóna-li el llibre.*

és (forma del verb *ser*): *El meu germà és metge.*

féu (forma del pretèrit perfet del verb *fer*): *Ell féu estudis de medicina, però no acabà la carrera.*

fóra (forma del verb *ser*): *Si fóra tu, no aniria a la cita.*

mà (nom, 'extremitat del braç'): *Agarra'l ben fort de la mà, i no el soltes.*

més (adverbi o adjectiu quantitatiu): *No en vull més. Demà collirem més taronges.*

mòlt, molta, molts, moltes (formes del verb *molde*): *He mòlt tot el café.*

món (nom, 'univers'): *Ha creat un món fantàstic.*

móra, móres (nom, 'fruita'): *Demà anirem a buscar móres.*

nét, néta, néts, netes (nom, 'fill del fill'): *El seu nét s'ha fet molt gran.*

nós (plural majestàtic): *Nós, el rei d'Aragó.*

ós, óssa, óssos, ósses (nom, 'animal'): *Han fet un reportatge sobre els óssos negres.*

pèl, pèls (nom, 'filament que creix en la pell'): *Un animal de pèl blanc.*

què (pronomen interrogatiu [ké]; relatiu precedit de preposició [ké]): *Què vols? La casa de què et vaig parlar està en venda.*

SENSE ACCENT DIACRÍTIC

be (nom, 'ovella, corder' [bé]; nom, 'lletra' [bé]): *Portar al be. S'escriu amb be de bou.*

bota, botes (nom, 'calcer alt' [bóta]; formes del verb *botar* [bóta]): *Hui plou; posa't les botes. No botes damunt del lit.*

deu, deus (numeral [dév]; nom, 'font' [dév]; formes del verb *deure* [dév]): *Vine a casa a les deu del matí. Era la deu de la seua inspiració. Em deu diners.*

dona, dones (nom, 'persona de sexe femení' [dóna]): *És una dona molt intel·ligent.*

es (pronomen [es]): *Estes coses es fan de seguida.*

feu (forma de present d'indicatiu i d'imperatiu del verb *fer* [féw]; nom, 'domini' [féw]): *Feu el que vos he dit. Aquella ciutat era un feu dels radicals.*

fora (adverbi [fóra]): *T'està esperant fora.*

ma (possessiu [ma]): *Ma mare ja es troba millor.*

mes (nom, 'part de l'any' [més]; conjunció [mes]): *En el mes d'agost anirem al poble. Digué que vindria, mes no crec que ho faça.*

molt, molta, molts, moltes (quantitatiu [mólt]): *Tinc molt de fred.*

mon (possessiu [mon]): *Mon pare és fuster.*

mora, mores (nom, 'àrab' [móra]): *En el poble hi havia unes quantes famílies mores.*

net, neta, nets, netes (adjectiu 'que no té brutícia' [nét]): *El meu fill és molt net.*

nos (pronomen [nos]): *Redacteu-nos una carta per al director.*

os, ossos (nom, 'peça de l'esquelet' [ós]); *ossa, osses* (nom, 'conjunt d'ossos' [ósa]): *Em fan mal els ossos de tot el cos. Té una ossa ben formada.*

pel, pels (contracció [pel]): *Passarem pel pont.*

que (relatiu sense preposició [ke]; conjunció [ke]): *El xiquet que passa pel carrer és amic meu. No vull que tornes a fer això.*

rés (nom, 'acció de resar'): *El rés del parenostre.*

sé (forma del verb *saber*): *No ho sé.*

sí, síis (afirmació): *Sí que en vull un tros. La moció es va aprovar per trenta-quatre síis enfront de sis nos.*

sóc (del verb *ser*): *Jo sóc filòloga.*

sòl, sòls (nom, 'pis, terra'): *Ha comprat una parcel·la en un sòl molt rocós.*

són (forma del verb *ser*): *Aquells que ens han saludat són amics meus.*

té (forma del verb *tindre*): *Té una empresa molt important.*

tòs (nom, 'occípit'): *Va caure de tòs.*

ús (nom, 'acció d'usar una cosa'): *Fes ús del teu dret preferent.*

véns, vénen (formes del verb *vindre*): *M'han dit que vénen hui mateix.*

vós (pronomen personal fort): *Beneïda sou vós entre totes les dones.*

res (pronomen [rés]): *No vull que li digues res d'això que hem comentat.*

se (pronomen [se]): *No se sap res.*

si, sis (condicional [si]; nom, 'part anterior del pit' [sí]; nom, 'nota musical' [si]; pronomen reflexiu [sí]; numeral [sís]): *Si vols que vaja, dis-m'ho. Es refugià en el si de la muntanya. Porta els diners al sí. Una obra en si menor. Ell sempre parla de si mateix. Té sis germans.*

soc (nom, 'tros de soca' [sók]; nom, 'calcer' [sók]; nom, 'mercat dels països àrabs' [sók]): *Este soc és de fusta de llimera. S'han posat de moda els socs. Va comprar la gel·laba en un soc.*

sol, sols (nom, 'astre' [sól]; nom, 'nota musical' [sól]; adjectiu 'sense companyia' [sól]): *Ja ha eixit el sol. La partitura està en clau de sol. Està sol.*

son (possessiu [son]; nom, 'acte de dormir' [són]; nom, 'ganes de dormir' [són]): *Son pare és músic. Té un son molt profund. Tinc molta son.*

te (pronomen [te]; planta [té]; lletra [té]): *La pel·lícula, no te la vaig contar tota. Els anglesos tenen costum de prendre te. En esta paraula falta una te.*

tos (nom, 'expectoració' [tós]): *Tenia una tos molt lletja.*

us (pronomen [us]): *Ara us portarem dos caixes de taronges.*

vens, venen (formes del verb *vendre* [véns], [vénen]): *Les botigues no venen massa.*

vos (pronomen personal feble [vos]): *Emporreu-vos les revistes.*

OBSERVACIÓ: Les paraules compostes formades amb alguna paraula escrita amb accent diacrític mantenen també este accent: *adéu, rodamón, besnét, repèl; subsòl, etc.*

A l'hora de marcar una paraula amb accent diacrític, se seguixen generalment els criteris següents:

a) En una parella de paraules homògrafes en què una és tònica i l'altra àtona, es marca amb accent diacrític la paraula tònica: *mà / ma, món / mon, sé / se, té / te, vós / vos, etc.*

b) Si les dos paraules són tòniques, però hi ha diferències de timbre, se sol marcar amb accent diacrític la paraula amb vocal tancada: *bé / be, dóna / dona, fóra / fora, móra / mora, ós / os, sóc / soc, etc.*; encara que a vegades du accent diacrític la paraula amb la vocal oberta: *tòs* ('occípit') / *tos* ('expectoració').

6. LA DIÈRESI

6.1. La dièresi (¨) és un signe gràfic que es col·loca exclusivament sobre la *i* i la *u*, escrites en majúscula o en minúscula, amb les funcions següents:

a) Per a indicar que la *u* dels grups *gue*, *gui*, *que*, *qui*, no és muda: *següent*, *ambigüitat*; *aqüeducte*, *terraqüi*.

b) Per a indicar que la *i* i la *u* no formen diftong amb la vocal anterior: *raïm*, *raïmet*, *veïna*, *veïnat*, *xiïta*, *oïda*, *gratuït*; *taüt*, *peüc*, *Raül*, *diürn*, *noümen*.

OBSERVACIÓ: Porten dièresi els derivats de formació culta amb els sufixos *-tat*, *-al*, *-itzar* i similars, encara que en les paraules primitives corresponents hi haja un diftong: *europeu*, *europeïtat*; *esferoïde*, *esferoïdal*; *arcaic*, *arcaïtzar*.

c) Per a indicar que la *i* en posició intervocàlica no forma diftong ni amb la vocal anterior ni amb la posterior: *agraïa*, *beneïen*, *corroïen*, *tradüen*.

6.2. En canvi, no s'usa la dièresi en els casos següents:

a) Quan, segons les normes d'accentuació, una paraula ha de dur accent: *agraïem* (però *agraïen*), *Lluís* (però *Lluïsa*), *país* (però *països*).

b) En les paraules formades amb els sufixos *-isme*, *-ista* (o *-iste*, *-ista*): *arcaïsme*, *ateïsme*; *altruïsta*, *ateneïste*.

OBSERVACIÓ: Les paraules *lluïisme* i *proïsme* sí que duen dièresi, ja que la terminació *-isme* en estos casos no té valor de sufix.

c) En les formes d'infinitiu, gerundi, futur i condicional dels verbs de la tercera conjugació acabats en vocal + *ir*: *agrair*, *agraïnt*, *agraïré*, *agraïria*; *beneir*, *beneïnt*, *beneïré*, *beneïria*; *oir*, *oïnt*, *oïré*, *oïria*; *lluir*, *lluïnt*, *lluïré*, *lluïria*.

d) En les terminacions cultes *-um*, *-us*: *aquàrium*, *mèdiu*m, *Màrius*, *Pius*, etc.

e) Després d'un prefix o del primer constituent d'una paraula composta: *antiinflamatori*, *biunívoc*, *coincidència*, *contraindicació*, *gastrointestinal*, *intrauterí*, *microinformàtica*, *reunió*, etc.

EXCEPCIONS: La paraula *reüll* i les formes rizotòniques dels verbs *reeixir* i *sobreeixir*: *reïsc*, *reïx*, *reïsc*a, *reïsques*, *reïsqüen*; *sobreïsc*, *sobreïx*, etc.

7. EL GUIONET

El guionet (-) és un signe ortogràfic que, a més d'usar-se per a indicar la partició de paraules a final de línia i per a enllaçar les formes sil·làbiques dels pronoms febles darrere del verb, servix per a unir paraules originàriament diferents en els casos següents:

a) En els numerals composts, per a unir les desenes i les unitats, i les unitats i les centenes: *vint-i-cinc, trenta-tres, cinquanta-quatre, setanta-huit, noranta-nou; dos-cents, quatre-cents, sis-cents, huit-cents; setanta-uné, trenta-dosé.*

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet els derivats d'estes paraules: *huitcentista, noucentisme.*

b) En els composts en què el primer element és un punt cardinal: *nord-est, sud-oest, sud-africà, nord-americà.*

c) En els composts reduplicatius, en què es repetix, parcialment o totalment, un constituent, un patró rítmic o un significat: *a mata-degolla, bub-bub, a corre-cuita, non-non, nyam-nyam, ping-pong, xino-xano, zig-zag.*

d) En els composts en què el segon element comença per r-, s- o x-, i el primer acaba en vocal: *cama-roja, compta-revolucions, esclata-sang, gira-sol, para-xocs.*

e) En els composts en què l'aglutinació pot dificultar o alterar la lectura dels components a causa de les lletres concurrents: *Bell-lloc, cor-robot, pit-roig, Vilar-roig.*

f) En els composts patrimonials en què el primer element s'escriu amb accent: *después-ahir, después-demà, mà-llarg, pèl-blanc.*

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen sense guionet en alguna paraula com ara *usdefruit*, pel fet de tindre una grafia molt consolidada.

g) Amb l'adverbi *no* usat com a prefix quan el segon element és un nom: *pacte de no-agressió, la no-belligerància, principi de no-intervenció, el no-metall, la no-violència, el no-res.*

OBSERVACIÓ: Quan la paraula *no* precedix un adjectiu s'escriu sense guionet, ja que en eixe cas *no* funciona com a prefix, sinó que té una funció adverbial: *els països no alineats, els estats no belligerants, els no violents.*
D'altra banda, el grup *no res* s'escriu també sense guionet quan té el valor de 'cosa

insignificant' o 'en un instant': *T'enfades per un no res. Torne en un no res.*

h) En les paraules formades amb un prefix i un nom propi escrit amb majúscula inicial: *anti-OTAN, pro-Israel.*

i) En composts que es mantenen invariables i estableixen una relació de direccionalitat: *diccionari valencià-castellà, míssil terra-aire, el trajecte València-Alacant, pàgines 250-278.*

OBSERVACIÓ: En els composts adjectivals en què el primer o els primers constituents acaben en *o* també és possible usar el guionet en casos en què la paraula no està lexicalitzada i s'indica simple addició: *una obra èpico-lírica*. Com es pot observar en l'exemple anterior, en estos casos cada constituent es comporta com una paraula independent pel que fa a l'accent gràfic.

j) En composts de noms propis del tipus *França-Alemanya, l'Alcover-Moll.*

k) En els préstecs no assimilats: *agnus-dei, dalai-lama, ex-libris.*

l) En els termes propis de determinats llenguatges d'especialitat en què el primer element és un símbol o en aquells en què el segon element és un número: *α -naftol, d-sicosa, e-mail, g-valerolactosa, p-aminoazobenzé; goma-2, sub-21.*

8. L'APÒSTROF

L'apòstrof (') és un signe ortogràfic que s'utilitza per a representar les formes asil·làbiques de l'article definit, de l'article personal i de la preposició *de*. L'apòstrof també s'usa en les combinacions de determinats pronoms febles amb el verb o amb un altre pronom feble: *m'agrada, ajuda'l, li'l compre, torna-me'l*.

8.1. Com a regla general, quan la paraula que els segueix comença per vocal o *h*, els articles definits *el* i *la* es reduïxen a *l'*, els articles personals *en* i *na* es reduïxen a *n'* i la preposició *de* es reduïx a *d'*:

l'arbre
l'herba
l'hora
l'invent
l'ull
n'Àngel
n'Úrsula
crits d'alegria
paisatge d'hivern

8.2. No obstant això, cal tindre en compte les observacions següents, que matisen parcialment la regla general d'apòstrofació enunciada anteriorment:

a) Es mantenen les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* en els casos següents:

– Davant de paraules començades per *i* o *u* amb valor de semivocal ([j] o [w], respectivament), precedides o no de *h*:

el iaio
el huitanta
la iarda
la hiena
tintura de iode
postura de ioga
el dia de hui
la província de Huelva

– Davant de préstecs no adaptats començats per *h* amb valor consonàntic:

el hardware
la Hansa Teutònica
una actriu de Hollywood

XLI

b) No s'apostrofa l'article *la* (ni eventualment l'article personal *na*) en els casos següents:

– Davant de paraules de gènere femení començades per *i* o *u* àtones, precedides o no de *h*:

la idea
la història
la universitat
la humanitat
na Isabel
na Urraca

– Davant de les paraules *una* (referida a l'hora del dia), *ira* i *host*, per a evitar confusions per homofonia:

la una és una bona hora
però
ni l'una ni l'altra van vindre

la ira del rei
però
la lira del rei

la host del rei Jaume I
però
es va trencar l'os de la cama

– Davant del nom de les lletres:

la a
la hac
la efe
davant de ics i de y

OBSERVACIÓ: Sí que s'apostrofa, en canvi, davant del nom de les lletres dels altres alfabetos: *l'alfa*, *l'àlif*, *l'àlef*.

c) És preferible mantindre les formes plenes de l'article *el* i *la* i de la preposició *de* davant de paraules començades per vocal utilitzades amb caràcter metalingüístic:

el participi de establir
el plural de home

d) És preferible aplicar les regles generals d'apostrofació en els casos següents:

– Davant de citacions escrites entre cometes, de títols i d'exemples:

va qualificar el fet d'«inaudit»
el verb lliurar en el sentit d'«entregar»
el director de l'Hola
l'últim número d'El Punt

– Davant de números o d'abreviatures en aquells casos en què, al pronunciar-los, comencen per un so vocàlic:

l'1 de setembre
l'XI Congrés de Farmacologia
un premi d'11 milions d'euros
l'ap. 4 de l'art. 13
l'Hble. Conseller de Cultura, Educació i Esport

– Davant de sigles que es lligen com una paraula:

l'ONU
l'IVA
la UNESCO
la UEFA

– Davant de sigles que es lletregen i que, al pronunciar-les, comencen per un so vocàlic:

l'EMT
l'AVL
l'ONG
l'FM
l'LSD

e) Davant de préstecs no adaptats començats per *s* seguida de consonant pot no apostrofar-se, considerant la *s* líquida com una consonant. Això no obstant, també és acceptable apostrofar exclusivament l'article *el*, considerant que, en este cas concret, la pronunciació habitual introdueix davant de la *s* una vocal eufònica (que resulta innecessària, però, en el cas de l'article *la* i la preposició *de*):

el speaker o *l'speaker*
la schola cantorum
una sessió de striptease

9. LES CONTRACCIONS

9.1. Els articles definits *el* i *els*, quan van darrere de les preposicions *a*, *de* i *per*, formen les contraccions *al*, *als*; *del*, *dels*, i *pel*, *pels*:

conta-ho al pare
escriu als amics
la moto del germà
la casa dels pares
vingué pel carrer de la dreta
li agrada passejar pels camins de la contornada

9.2. En el cas que les combinacions *a + el*, *de + el* i *per + el* precedisquen una paraula començada per vocal, no es formen les citades contraccions, sinó que les preposicions es mantenen inalterades i l'article s'apostrofa:

gira a l'esquerra
baixa de l'avió
anem per l'ombra

OBSERVACIÓ: En el cas de noms propis que porten l'article en majúscula, no es fa la contracció: *un article d'El Temps*.

OBSERVACIÓ: En registres poc formals, els articles *el* i *els* es combinen amb la paraula *ca* (forma reduïda de la paraula *casa*), i donen lloc a les formes contractes *cal* i *cals*: *Vés a cal germà*. *Si no està en sa casa, deu haver anat a cals pares*. Esta paraula també forma contracció amb l'article personal *en*, i dóna lloc a la forma *can*: *Anem a can Josep*.

10. L'ÚS DE LES MAJÚSCULES

10.1. CONSIDERACIONS GENERALS

La lletra majúscula es diu així perquè és més gran que l'ordinària (dita *minúscula*) i, sovint, presenta també una forma diferent. Fonamentalment, la lletra majúscula servix per a destacar una paraula que comença una frase en uns contextos determinats (*funció demarcativa*) i per a identificar els termes i les expressions que tenen una categoria de nom propi (*funció distintiva*).

Cal tindre en compte les següents consideracions generals pel que fa a l'ús de la lletra majúscula:

a) Les lletres escrites en majúscula han de rebre el mateix tractament, pel que fa a l'accentuació i a l'ús de la dièresi, que si estigueren escrites en minúscula, quan així ho exigisquen les regles d'accentuació (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 5 i § 6):

<i>Àngel</i>	CASTELLÓ DE LA PLANA
<i>l'Índia</i>	NOVEL·LÉ
<i>Òscar</i>	TÈCNIC LINGÜÍSTIC
<i>Úrsula</i>	ALTA TRAICIÓ

b) En les paraules que comencen amb un dígraf, només s'escriu en majúscula la primera lletra:

Guillem
Lluïsa
Querol
Txad

c) En les paraules compostes de grafia aglutinada (amb guionet o sense), només s'escriu en majúscula la primera lletra del primer constituent:

Euràsia
Bellreguard
Sud-àfrica
Vila-real

OBSERVACIÓ: En certs topònims estrangers que es mantenen sense adaptar, també s'escriu en majúscula la primera lletra del segon constituent: *Guinea-Bissau*, *Baden-Baden* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 7)

10.2. LA FUNCIO DEMARCATIVA

Les majúscules amb *funció demarcativa* singularitzen una paraula per la posició que ocupa en el text. S'escriuen amb la inicial en majúscula les paraules que es troben:

a) A principi de paràgraf:

No vull res.

b) Després de punt:

T'he dit que no volia res. Per favor, no m'ho tornes a preguntar.

c) Després dels signes d'interrogació o d'exclamació:

Saps què et dic? Que ja està bé. Demà, més. Prou! Ja no vull dir res més!

OBSERVACIÓ: Quan estos signes no marquen el final d'una frase, poden anar acompanyats d'una coma o d'altres signes de puntuació, i en eixe cas la paraula següent s'escriu en minúscula: *Ell és, com t'ho diria?, absolutament original. La seua situació és, ai!, molt precària.*

d) Després de punts suspensius:

No ho veig clar... De totes maneres, ho hauríem de tornar a parlar.

OBSERVACIÓ: Quan este signe indica una suspensió momentània del discurs, sense tancar la frase, la represa del discurs s'inicia amb minúscula inicial: *No em vaig atrevir a dir res... en aquella situació tan tensa.* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA § 13.2.1.)

10.3. LA FUNCIO DISTINTIVA

Les majúscules amb *funció distintiva* singularitzen una paraula per la seua pròpia naturalesa. S'escriuen amb la inicial en majúscula els casos següents:

a) Els noms propis de persona, divinitats, llinatges, dinasties, malnoms, renoms, sobrenoms, pseudònims, etc.:

*Constantí Llombart
Voro
Jehovà
els Peris
Alfons el Magnànim
el Palleter*

OBSERVACIÓ: S'escriuen en minúscula alguns noms propis que s'han lexicalitzat: *un adonis, un casanova, un judes*, etc.

b) Els noms propis d'animals i plantes singularitzats:

*la mona Xita
el gos Milú*

c) Els noms propis d'objectes singularitzats i de vehicles (trens, naus, aeronaus, etc.):

*l'Excalibur
l'Orient Express
el Sputnik*

d) Les marques de productes i denominacions oficials d'origen:

*un Renault
vi de Requena-Utiel
torró de Xixona*

OBSERVACIÓ: Les denominacions genèriques que procedixen de noms propis (topònims, marques, noms de descobridors o inventors) s'escriuen en minúscula: *un 'rioja' excel·lent, un 'jeep', la freqüència en hertzs.*

e) Els noms d'institucions, organismes, entitats, empreses, establiments i òrgans de gestió:

*la Conselleria de Presidència
el Teatre Principal
l'Hotel Túria
la Junta Qualificadora de Coneixements del València*

f) Les festivitats i celebracions populars:

*la nit de Sant Joan
el Nou d'Octubre
el dia de Cap d'Any
les festes de Nadal*

g) Els fets històrics singulars:

*la Revolució Francesa
la Guerra dels Trenta Anys
la Setmana Tràgica
el Maig del 68*

h) Els planetes, constel·lacions i estrelles:

*la Terra
l'Óssa Major
la Lluna
el Sol*

OBSERVACIÓ: Les paraules *terra, sol i lluna* s'escriuen en minúscula en els contextos que no són propis de l'astronomia: *Defén la terra. La destrucció de la terra. Fa un sol de justícia. Li agrada fotografiar postes de sol. Encara que estiga núvol, sempre porta ulleres de sol. Hem sopat a la llum de la lluna. Hui hi ha lluna plena. Han tornat de la lluna de mel.*

i) Els noms de monuments i edificis singulars:

el Palau de la Música
l'Almodí
la Sala dels Espills
la Casa de la Beneficència

j) Els topònims, corònims i altres denominacions geopolítiques:

l'Alcúdia
la Safor
el País Basc
la Costa Blanca
el Pròxim Orient
el Tercer Món

OBSERVACIÓ: Els articles, les preposicions i les conjuncions que formen part dels topònims i corònims valencians o valencianitzats s'escriuen en minúscula: *Bonrepòs i Mirambell, la Font d'en Carròs, l'Eliana, el Caire, la Manxa*. Les denominacions genèriques que, a vegades, acompanyen els noms geogràfics també s'escriuen en minúscula, excepte si estes denominacions han passat a formar part del mateix topònim: *el carrer Ample, la plaça de l'Arc, el passeig de la Petxina, el barri d'Orriols, la serra de Mariola, el mar Mediterrani* (però *la Vall d'Albaida, la Font Roja*). Els articles dels topònims no valencians ni valencianitzats, en canvi, porten la inicial en majúscula: *O Grove, Las Hurdes, La Spezia, Le Havre, Los Angeles*.

k) Les formes protocol·làries de tractament:

el Molt Honorable Senyor President de la Generalitat
l'Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector

OBSERVACIÓ: La designació estricta dels càrrecs s'escriu en minúscula: *la presidenta de les Corts, el degà de la Facultat de Filologia*.

l) Els plans d'estudi, assignatures i titulacions:

ha cursat estudis d'Ensenyança Secundària Obligatòria
fa classes de Física Quàntica
és llicenciat en Història Contemporània

m) Els títols de llibres, obres teatrals, musicals, cinematogràfiques i d'arts plàstiques:

el Decameró
la Pietat
l'Oda a l'alegria

n) Les lleis, codis jurídics i altres disposicions legals:

la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià
el Codi Penal
la Resolució 10/2002

o) Les entitats abstractes instituïdes oficialment, impostos, etc.:

ha sigut declarat Bé d'Interés Cultural és Monument Històric Nacional
el Parc Natural de la Serra d'Espadà
l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques

p) Els noms de congressos, seminaris, certàmens, etc.:

I Congrés d'Història i Filologia de la Plana
XLII Jocs Florals de la Vila d'Alberic
I Simposi de Professors de Valencià
III Certamen de Bandes de Música

11. ELS TIPUS DE LLETRA

11.1. LA REDONA

La *lletra redona* (també anomenada *romana*) es caracteritza perquè l'ast de la lletra és perpendicular a la línia. Normalment, s'utilitza com a base de la composició de textos. Però, en el cas que el text estiga compost en lletra cursiva les funcions pròpies d'eixe tipus de lletra se solen assignar a la redona o a les cometes simples:

Ha publicat un article en la revista Saó.
Ha publicat un article en la revista 'Saó'.

OBSERVACIÓ: Cal tindre en compte que s'escriuen en redona:

- a) Els noms de marques comercials: Philips, Cola-cao.
- b) Els noms d'establiments comercials o d'oci: Pans&Company, Mercadona.
- c) Els noms propis de persona o personatge de ficció: Carmesina, Pumbi, Nelo Bacora.

11.2. LA CURSIVA

La *lletra cursiva* (també anomenada *itàlica* o *bastarda*) té els traços inclinats cap a la dreta, ja que tendix a imitar les formes de la lletra manuscrita. S'utilitza fonamentalment amb una funció diacrítica, bé per a citar (és a dir, per a indicar que les paraules escrites en cursiva es corresponen fidelment amb un altre text) o bé per a emfatitzar alguna lletra, paraula o fragment dins del text. Així, de manera específica, s'escriuen en cursiva:

- a) Els títols de llibres, diaris, revistes i altres publicacions periòdiques:

Martí Domínguez va publicar la novel·la
Els horts l'any 1972.

Té la col·lecció sencera de la revista *Gorg*.

OBSERVACIÓ: Si el títol d'un llibre inclou athora el títol d'un altre llibre, no cal marcar-lo d'una manera especial, si bé pot acotar-se entre cometes simples:

El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de Tirant lo Blanc* va rebre el XXXII Premi Senyera.

O bé:

El llibre *Algunes consideracions per a l'anàlisi estilística de 'Tirant lo Blanc'* va rebre el XXXII Premi Senyera.

- b) Els títols d'obres pictòriques, escultòriques, musicals, etc.:

XLVII

Una de les obres més conegudes de Sorolla és *l encara diuen que el peix és car*.

L'obra *Cosmos 62* de l'escultor Andreu Alfaro està en una platja prop del Penyal d'Ifac.

c) Els títols de pel·lícules, obres de teatre i programes de ràdio i televisió:

La pel·lícula *Gràcies per la propina* està ambientada a València.

El programa *Colp d'ull* ha rebut el Premi de la Crítica.

d) Els noms propis de naus, aeronaus, satèl·lits, ferrocarrils, etc.:

Ahir va salpar la corbeta *Diana* del port d'Alacant.

L'avió *Ciutat de València* fa diàriament el trajecte València-Barcelona.

OBSERVACIÓ: Els noms de sèries o models s'escriuen en redona:

Va viatjar en un Boeing 707 de Madrid a Nova York.

e) Les paraules o expressions utilitzades amb valor metalingüístic:

El verb *caldre* és impersonal. Cal distingir entre el significat de les paraules *reg* i *rec*.

f) Els pseudònims, sobrenoms, renoms i àlies, quan acompanyen el nom propi de la persona:

Joan Navarro, *l'Encobert*, va ser ajusticiat a Burjassot l'any 1522.

Josep Martínez Ruiz, *Azorín*, va nèixer en la ciutat de Monòver.

OBSERVACIÓ: Quan s'esmenten sense acompanyar el nom propi, s'escriuen en redona:

Azorín va ser un dels principals representants de l'anomenada Generació del 98.

g) Les paraules o expressions escrites expressament de forma incorrecta:

El va detindre un *monocipal*.
No parava de dir que s'havia marejat pel *roïdo* infernal que produïa aquella màquina.

h) Les paraules o expressions procedents d'altres llengües sense adaptar gràficament:

Li agrada molt la música *country*.
Ha posat una *boutique* en la plaça Major.
Fou nomenat Doctor *Honoris Causa* per la Universitat d'Alacant.

OBSERVACIÓ: Quan els estrangerismes s'adapten gràficament, passen a escriure's en redona: Van celebrar un míting a Alzira.

i) Les paraules o expressions a les quals es vol conferir un sentit específic dins del text:

Quan parla d'*ells*, no pot dissimular el seu menyspreu.
També *dormir* és *pensar*.

OBSERVACIÓ: Amb eixa mateixa funció, també és molt habitual l'ús de les cometes: També "dormir" és "pensar".

j) Les acotacions en les obres de teatre i instruccions de guions cinematogràfics:

AGUSTÍ (*refusant el vi*): ¡El cos és meu!
HUGO: No ho sé. (*Pausa*.) Quan la toca té un aspecte autèntic.

11.3. LA VERSALETA

La *lletra versaleta* presenta els caràcters propis de les majúscules però amb una alçària igual, o lleugerament superior, a les minúscules. El seu ús sol reservar-se per als casos següents:

a) Les xifres romanes quan acompanyen una paraula que s'escriu en minúscula, com ara segles, mil·lenis, volums, toms, etc.:

Es tracta d'un ús que data del segle XVIII.
Apareix referenciat en el volum III de les seues obres completes.

OBSERVACIÓ: Però s'escriuen en majúscula si acompanyen una paraula escrita amb majúscula inicial: *Pius V*.

b) Els ètims de les paraules:

La paraula càtedra i la paraula cadira deriven del mateix ètim llatí: CATHEDRA.
Segons Coromines, la paraula rodeno deriva del gòtic RAUDAN.

c) Els cognoms dels autors, amb majúscula inicial, en les notes a peu de pàgina, bibliografies, índexs onomàstics, etc.:

SIMEON RIERA, J. Daniel: *El mite d'Àfrica*,
Universitat de València, València, 2002.
CASP, Xavier: *Aires de cançó*, Barcelona,
1950.

d) Els noms de personatges en obres de teatre
i guions cinematogràfics:

SAVONAROLA: El poble tallarà de soca-rel
tanta malignitat.

CÈSAR: Roma m'acclama com un nou
Juli Cèsar.

11.4. LA NEGRETA

La *lletra negreta* es diu així perquè té el traç més gruixut que les altres lletres de la mateixa família. Pot ser tant redona com cursiva, i s'utilitza per a destacar i facilitar la localització d'una determinada paraula o expressió, especialment en els títols de capítols, apartats i paràgrafs; en les entrades i les locucions de diccionaris i enciclopèdies; sovint també per a destacar els noms propis en certes notícies de premsa, etc.:

1. Les activitats del sector primari

En la segona mitat del segle xx, l'activitat agrària va passar d'una agricultura tradicional, que ocupava mà d'obra abundant, a una **agricultura evolucionada o de mercat**.

síndrome PAT. **1. f.** Conjunt de símptomes i signes que definixen clínicament una malaltia. **2. a. f.** Agrupament de símptomes amb personalitat clínica acusada descrit per un determinat autor. **b. síndrome angiospasmòdica** (o **de Hirtz**) Conjunt d'accidents determinats per l'espasme dels vasos sanguinis dels membres, de les vísceres o d'una regió més o menys limitada. **c. síndrome d'abstinència** Conjunt d'alteracions psíquiques i físiques produïdes per la cessació del consum habitual de qualsevol tipus de droga.

12. LES ABREVIACIONS

Les *abreviacions* són paraules o sintagmes representats amb menys lletres de les que els corresponen. Segons el tipus de representació, es distingeix entre *abreviatures*, *símbols* i *sigles*.

12.1. LES ABREVIATURES

Les *abreviatures* són representacions gràfiques d'una paraula o d'un grup per mitjà d'alguna de les seues lletres. Es poden formar per truncament (o suspensió) i per contracció. Les abreviatures per truncament són aquelles en què se suprimeix la part final de la paraula: *geografia* → *geogr.* Les abreviatures per contracció són aquelles que conserven part del principi i del final de la paraula: *nombre* → *nre.* Les abreviatures presenten les característiques següents:

a) Acaben amb un punt o bé amb una barra al final:

av. → *avinguda*
c/ → *carrer*

OBSERVACIÓ: Algunes abreviatures compostes poden portar una barra al mig: *c/c* (*compte corrent*), *r/n* (*referència nostra*). No s'ha de confondre esta barra amb la barra indicadora de divisió, que manté el punt abreviatu: *pta./kg* (*pessetes per quilo*).

b) S'escriuen en minúscula, excepte en el cas que representen tractaments de persona o que estiguen a començament de paràgraf o després de punt:

cap. → *capítol*
tel. → *telèfon*
Sr. → *senyor*
Dra. → *doctora*

c) Poden tindre variació de gènere i nombre en correspondència amb el gènere i el nombre de la paraula que representen:

Il·lma. → *il·lustrísima*
fres. → *factures*

OBSERVACIÓ: Les abreviatures constituïdes per una sola lletra poden formar el plural afegint una *s* o duplicant la lletra: *pàgines* → *ps.* o *pp.*, *folis* → *fs.* o *ff.* Les abreviatures formades per suspensió (és a dir, aquelles en què s'omet la part final de la paraula) poden formar el plural afegint la marca de plural corresponent o bé mantindre's invariables: *pàgines* → *pàgs.* 47-54. o bé *pàg.* 47-54.

d) Es lligen com si la paraula abreviada estiguera escrita amb totes les lletres del nom:

etc. → *etcètera*
p. o. → *per orde*

e) Les abreviatures de paraules o expressions estrangeres s'escriuen en cursiva, igual que les paraules o expressions representades:

loc. cit. → *loco citato*
s. v. → *sub voce*

f) Els numerals ordinals poden representar-se amb l'última lletra del nom al costat de la xifra, seguida o no de punt, o bé amb l'última lletra volada, precedida o no de punt:

1r, 1r. o 1.^r, 1^r → *primer*
4a, 4a. o 4.^a4^a → *quarta*

OBSERVACIÓ: Les formes de plural s'indiquen amb les dos últimes lletres: *4ts, 4ts. o 4.^{ts}, 4^{ts} (quarts); 9es, 9es. o 9.es, 9es (novenes).*

12.2. ELS SÍMBOLS

Els *símbols* són signes gràfics de caràcter científic o tècnic fixats per organismes oficials, generalment d'àmbit internacional, que representen una paraula o un grup de paraules amb les característiques següents:

a) S'escriuen en redona, no porten espais entremig, ni punts en posició medial o final i no presenten formes flexives de femení o plural:

km → *quilòmetre (o quilòmetre), quilòmetres*
min → *minut, minuts*
atm → *atmosfera, atmosferes*
ha → *hectàrea, hectàrees*

b) S'escriuen amb la inicial en majúscula els símbols corresponents a unitats de mesura que provenen d'un nom propi, elements químics, punts cardinals i els prefixos que representen els múltiples referits a grans magnituds:

kW → *quilowatt*
N → *nord*
Na → *sodi*
Mb → *Megabytes (10⁶ bytes)*

c) En certs casos, els símbols contenen barres entremig, lletres volades o altres signes específics:

km/h → *quilòmetres per hora*
Eⁿ → *energia potència*
 % → *tant per cent*
 € → *euro*
 @ → *arrova*

d) Els símbols es lligen com si el terme abreviat estiguera escrit amb totes les lletres del nom:

m → *metre*
g → *gram*
SE → *sud-est*
 \$ → *dòlar*

12.3. LES SIGLES

Les sigles són formacions lèxiques constituïdes generalment per les inicials d'un conjunt de paraules, que s'utilitzen per a substituir la denominació que abreugen. Presenten les característiques següents:

a) S'escriuen en majúscula i no porten accent gràfic ni cap punt ni espai entre les lletres que les conformen:

IVAM → *Institut Valencià d'Art Modern*
ONU → *Organització per a les Nacions Unides*
DNI → *document nacional d'identitat*
PIB → *producte interior brut*

OBSERVACIÓ: Quan la sigla no està constituïda per la inicial de cada paraula de l'expressió representada, sinó per grups de lletres per a fer-la més fàcilment llegible, rep el nom d'*acrònim*, i en eixe cas es pot escriure o bé amb totes les lletres en majúscula, com les sigles pròpiament dites, o bé amb només la lletra inicial en majúscula: *IVAJ* o *Ivaj* (Institut Valencià de la Joventut).

b) El gènere i el nombre coincidix amb el gènere i el nombre de la primera paraula de l'expressió representada:

el KGB → *el Comitè de Seguretat de l'Estat (Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti)*

LI

la CIA → *l'Agència Central d'Intel·ligència (Central Intelligence Agency)*
els EUA → *els Estats Units d'Amèrica*

OBSERVACIÓ: En alguns casos, això no obstant, el gènere o el nombre de la sigla vénen determinats per un nom genèric subjacent: *la IBM* (International Business Machines, és a dir, l'[empresa] Internacional de Màquines d'Oficina).

c) No admeten cap marca de plural:

les TAC → i no *les TACS o les TAC's*
(*tomografies axials computades*)
els PC → i no *els PCS o els PC's*
(*ordinadors personals*)

OBSERVACIÓ: En certs casos en què s'ha produït una lexicalització d'una forma siglar, pot ser preferible escriure-la en minúscula i indicar la forma de plural amb la marca corresponent: *uns cedés* (i no *uns CD's*), *uns elepés* (i no *uns LP's*). I, en tot cas, quan representen conceptes en plural, s'han de llegir amb la marca pròpia del plural: *les ONG* [lezoenedʒés].

Si bé algunes sigles, ja consolidades per l'ús, s'han format duplicant les lletres per a indicar que representen paraules en plural, cal remarcar que es tracta d'un procediment poc recomanable:

JJOO → *Jocs Olímpics*
CCOO → *Comissions Obreres*

d) Es poden llegir com qualsevol altra paraula (cas en què reben el nom de *sil·làbiques*), o bé lletrejant-se (i, en eixe cas, s'anomenen *consonàntiques*):

UNESCO → [unésko] sigla sil·làbica
UGT → [udʒeté] sigla consonàntica

e) Com a norma general, no es tradueixen (independentment que es traduïska o no el concepte que representen):

SPD → *Partit Socialdemòcrata
Alemany*
UNESCO → *United Nations Educational,
Scientific and Cultural
Organization*
NASA → *National Aeronautics and
Space Administration*
CAM → *Caja de Ahorros del
Mediterráneo*

Però en alguns casos concrets, com ara les sigles que representen els noms d'organismes internacionals o de conceptes, hi ha una certa tendència a traduir-les, que no es manifesta tampoc en termes absoluts:

OTAN → *Organització per al Tractat de l'Atlàntic Nord (que alterna amb NATO)*
FMI → *Fons Monetari Internacional (que alterna amb IMF)*
ADN → *àcid desoxiribonucleic (que alterna amb DNA)*

13. ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació són signes ortogràfics convencionals que permeten organitzar el discurs, indicar l'entonació, aclarir el sentit del text i evitar ambigüitats.

13.1. POSICIÓ DELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

Els signes de puntuació senzills (*coma, punt, punt i coma, dos punts i punts suspensius*) s'escriuen immediatament després de la paraula anterior i separats per un espai de la paraula posterior:

*Les paraules del metge foren contundents
repòs, tranquil·litat i bons aliments.
I a esperar, que el temps tot ho cura.*

Els signes de puntuació dobles (*guions, parèntesis, claudàtors i cometes*, i, opcionalment, els *signes d'interrogació i d'admiració*) s'escriuen immediatament davant i darrere del text que inclouen. Si es tracta del signe d'obertura, va precedit per un espai, i si es tracta del signe de tancament, va seguit per un espai o per un altre signe de puntuació (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.5):

*Les seues declaracions —i ara no voldria
entrar en polèmiques— contribuïxen ben
poc a crear un clima de concòrdia.*

*A Callosa d'en Sarrià (la Marina Alta) es
cultiven uns nispros excel·lents.*

*Ell precisament no és una persona molt
«diligent» en la seua faena.*

13.2. CONTACTE ENTRE SIGNES DE PUNTUACIÓ

13.2.1. Els punts suspensius i el punt de les abreviatures poden anar seguits de coma, punt i coma i dos punts:

*Males maneres, insults, amenaces...,
pareixia que tot estava permés.
Alguns noms propis poden esdevindre noms
comuns, quan passen a designar
una noció, una qualitat, etc., i en eixe cas
s'escriuen en minúscula.*

OBSERVACIÓ: Però en cap cas poden anar seguits de punt: *Disposaven de tot el material necessari per a iniciar l'ascensió: roba adequada, cordes, arnesos, etc. Amb tot, el mal oratge els va fer desistir de l'empresa.*

13.2.2. Els signes d'interrogació i d'admiració poden anar immediatament després del punt d'una abreviatura; davant d'una coma, d'un punt i coma i de dos punts, i també davant o darrere de punts suspensius i de signes d'incís:

*Ja treballes?, on?, des de quan?
Quan el veja, ja li diré jo...!
¿Pot justificar-se en algun cas la violència
—es pregunta molta gent—?*

OBSERVACIÓ: En canvi, no poden anar seguits de punt: *¿Qui no s'ha sentit com un estúpid rematat alguna vegada? Jo, he de confessar-ho, moltes vegades.*

13.2.3. Els signes de puntuació que representen el tancament dels incisos es mantenen quan entren en contacte amb els altres signes de puntuació. S'escriuen davant dels signes de pausa quan l'incís s'inicia en l'interior d'una frase:

La vila s'emplaça en l'entrada natural de la serra d'Espadà (1.030 metres), pròxima al riu Anna.

*Acabà la seua intervenció dient:
«encara crec en la força de les paraules»;
i tots els presents prorromperen
en aplaudiments.*

I, per contra, s'escriuen darrere dels signes de pausa quan l'incís inicia una frase:

*El cicle de conferències ha constituït un èxit de públic. (Per a més informació, consulte la pàgina web de l'associació.) Això demostra l'interés que desperten estos temes entre la població juvenil.
«És aquell de qui jo deia: El que ve després de mi m'ha passat davant, perquè ell ja existia abans que jo.»*

OBSERVACIÓ: El guió de tancament d'un incís pot ometre's quan entra en contacte amb un punt seguit o final: *El fill menut sempre havia tingut un gran predicament en el poble —si bé a mi sempre m'havia paregut un destarifat. Les coses van canviar arran d'aquell conflicte.*

13.3. ELS SIGNES DE PAUSA

13.3.1. La coma

13.3.1.1. La coma (,) representa una pausa breu en el discurs o una inflexió tonal, i s'usa en els casos següents:

a) Per a aïllar i remarcar un vocatiu:

*Isabel, escolta'm.
Mira, Josep, no pense repetir-t'ho.
Distingida senyora,*

b) Per a separar els elements d'una enumeració, ja siguin paraules o frases:

*Necessitem folis, llapis, bolígrafs, etc.
Arribà a casa, es canvià de roba, s'assentà còmodament i començà a llegir el diari.*

OBSERVACIÓ: No es posa coma quan els elements que integren l'enumeració estan units per les conjuncions *i*, *o* o *ni*: *El seu germà és alt, prim i ben plantat. La població no tenia ni aigua ni aliments.* No obstant això, quan els diferents membres d'una oració són independents entre si, s'utilitza la coma encara que vagin units per mitjà d'alguna conjunció: *Pensàvem que el que ens havia contat no era cert, i després comprovàrem que tot havia sigut tal com ell ens havia explicat.*

c) Per a separar incisos explicatius:

*El poble de Benaguasil, situat en la comarca del Camp de Túria, té actualment prop de 10.000 habitants.
El peix, que és molt bo per a la salut, ha de consumir-se fresc.*

OBSERVACIÓ: La presència o absència de comes determina la distinció entre les oracions relatives explicatives, que se separen amb comes de l'oració principal, i les oracions relatives especificatives, que no porten comes:

ORACIÓ EXPLICATIVA
Els espectadors, que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat, manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

però
ORACIÓ ESPECIFICATIVA
Els espectadors que estaven d'acord amb les paraules de l'entrevistat manifestaren la seua opinió amb aplaudiments.

d) Per a indicar la presència d'una inflexió tonal, produïda generalment per la dislocació dels elements de l'oració:

*Esta novel·la, la vaig llegir fa molts anys.
No és pròpia de tu, esta actitud tan negativa.*

OBSERVACIÓ: L'ús de la coma per a marcar un element de l'oració desplaçat a l'esquerra és opcional quan l'element conté una informació coneguda a la qual fa referència la resta de l'oració: *A Maria, no li han dit res* o *A Maria no li han dit res*.

e) Per a separar les oracions subordinades adverbials i condicionals de l'oració principal, quan la pròtesi precedeix l'apòdosi:

*Quan arribàrem al teatre, la representació ja havia començat.
Si no t'agrada estudiar, és millor que et poses a treballar.*

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *Quan arribes avisa'm. Si vols vine.*

f) Per a marcar l'elisió del verb en una oració coordinada amb una altra de precedent:

*Una cosa és voler, i una altra, poder.
Ells votaren que sí; nosaltres, que no.*

g) Per a separar de la resta de la frase una sèrie de conjuncions i locucions conjuntives, com ara: *no obstant això, tanmateix, per tant, és a dir, en fi, ara bé, en resum, tot i això, finalment, a més, així mateix, en efecte, etc.:*

*No ha estudiat gens i, no obstant això, ha aprovat tot el curs.
Estava molt vigilat. No sabem, per tant, com va aconseguir fugir de la presó.*

h) Per a separar oracions adversatives:

*L'autor del robatori no ha sigut ell, sinó el seu germà.
Volia vindre a l'excursió, però els pares no li han donat permís.*

OBSERVACIÓ: Esta coma pot ometre's segons la llargària i la complexitat de la frase: *No volia fer-ho però ho faré.*

i) Per a separar els constituents de les oracions nominals, característiques de sentències, dites i refranys, de títols d'obres i de titulars periodístics:

*Per l'agost, figues i most.
La violència en el futbol, a debat.*

j) Per a evitar confusions o ambigüitats:

Suposem que no vindrà, però si arriba, ella ho farà.

13.3.1.2. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, la coma s'usa també en els casos següents:

a) En les expressions numèriques, per a separar les unitats enteres de les decimals:

*Té 6,5 metres de llarg.
M'ha costat 25,63 euros.*

b) En l'expressió sexagesimal de les hores, per a separar els segons de les fraccions de segon:

El rècord ha quedat establert en 10,19 segons.

c) En l'expressió de dates i adreces:

*Alacant, 20 d'agost del 2004
Sant Vicent, 22, 14a*

13.3.2. El punt i coma

El punt i coma (;) representa una pausa major que la de la coma i menor que la del punt. S'usa en els casos següents:

a) Per a separar grups d'elements en enumeracions llargues o complexes, sobretot quan ja contenen altres signes de puntuació (generalment comes):

*Hi assistiren la directora general, Sra. Melià;
el secretari de la Comissió, Sr. Martí,
i el primer vocal de la Comissió, Sr. Grau.*

OBSERVACIÓ: En estos casos, davant de les conjuncions *i*, *o* i *ni* no es posa punt i coma sinó coma.

b) Davant de les conjuncions i locucions adversatives (*no obstant això, però, tanmateix, etc.*) o concessives (*encara que, malgrat que, tot i que, etc.*), quan estos connectors unixen estructures que contenen comes internes:

*L'informe de la Comissió Tècnica és negatiu;
no obstant això, si s'esmenen
les deficiències detectades, hi ha
la possibilitat que es revise l'expedient.*

c) Per a separar frases completes estretament unides pel significat:

Morfològicament, els quantitius poden ser variables o invariables; dins dels variables n'hi ha que només tenen flexió de nombre i n'hi ha que presenten la flexió completa.

13.3.3. El punt

El punt (.) representa una pausa important en el discurs (més gran que la que indiquen la coma i el punt i coma). S'utilitza per a marcar el final d'una oració que té un sentit complet. Hi ha tres tipus de punts: el *punt i seguit*, el *punt i a part* i el *punt final*.

13.3.3.1. El punt i seguit s'utilitza per a separar oracions en què es tracta la mateixa idea, però que no estan enllaçades sintàcticament entre si. El punt i seguit no implica canvi de paràgraf, sinó que el text continua immediatament després d'este signe.

El viatge estigué ple d'incidències. La primera nit se'ns avarià el cotxe i haguérem de caminar durant una hora per a trobar un lloc habitat.

13.3.3.2. El punt i a part assenyala una pausa més llarga que la del punt i seguit, i s'utilitza per a separar paràgrafs que expressen idees diferents sobre un mateix tema. Després d'este signe hi ha sempre un canvi de paràgraf.

De les imatges del paisatge de Mart preses per la sonda Pathfinder, els científics han obtingut proves considerades definitives que el planeta va sofrir en algun moment unes inundacions catastròfiques.

Les primeres anàlisis de les dades que ha enviat el robot tot terreny Sojourner sobre la composició del sòl marcià indiquen que «es troba verdaderament a Mart», va assenyalar Rudolf Rieder, el científic alemany encarregat d'esta part de la missió.

13.3.3.3. El punt final assenyala l'acabament d'un text.

13.3.3.4. A banda dels usos relacionats amb l'entonació, el punt s'utilitza en els casos següents:

a) Després de les abreviatures:

La representació abreviada dels dies de la setmana és: dl., dm., dc., dj., dv., ds. i dg.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitza, a vegades, la barra (/): *C/, c/c*, etc.

b) Per a separar els milers en totes aquelles xifres que es lligen habitualment com a quantitats senceres:

L'import total de les millores projectades és de 72.000 euros.

c) En la reducció de les dates a xifres, el punt separa el dia, el mes i l'any:

El 25 d'agost del 2002 (25.08.02).

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen el guionet (-) i la barra (/): *25-08-02* o *25/08/02*.

d) En l'expressió sexagesimal de les hores, el punt separa les hores i els minuts:

El vol arriba a les 8.30 hores.

OBSERVACIÓ: Amb esta funció, també s'utilitzen els dos punts: *El vol arriba a les 8:30 hores.*

13.3.4. Els dos punts

Els dos punts (:) s'usen en els casos següents:

a) Per a introduir enumeracions o sèries que poden anar disposades en línia contínua o en columna:

En esta conferència intervindran diversos països europeus: Itàlia, Suïssa, França, etc.

b) Per a introduir exemples, especialment quan van precedits d'expressions com *per exemple*, *com ara*, *següents*, etc.:

Dins d'este grup s'inclouen les locucions conjuntives següents: abans que, així que, de seguida que, després que, des que, fins que, sempre que, tan bon punt, etc.

c) Per a introduir explicacions, proves, causes, conseqüències, conclusions, etc.:

Segons el Codi Civil, este testament no té validesa: cal demanar-ne l'anul·lació.

d) Per a introduir l'estil directe o les citacions textuais:

Quant al pacte social, el ministre va dir: «A pesar de les discrepàncies que hi ha entre els diversos sectors afectats, arribar a un acord és hui una necessitat».

e) Després de les paraules *expose*, *demane*, *certifique*, etc., en els documents administratius:

SOL-LICITE: Que em siga concedida l'ajuda demanada.

f) Per a indicar la divisió aritmètica entre dos quantitats:

240:12

13.3.5. Els punts suspensius

Els punts suspensius (...) van immediatament després del caràcter precedent, i els segueix un espai en blanc (excepte quan van seguits de coma, parèntesis, claudàtors o cometes). S'usen en els casos següents:

a) Per a deixar una frase voluntàriament inacabada:

Professors, pares, alumnes... Tots estaven d'acord amb la solució proposada.

b) Per a expressar una interrupció del discurs que indica sorpresa o dubte:

Diuen que acabaran les obres esta setmana..., ¡i van començar ahir!

c) Per a indicar, entre claudàtors, l'omissió d'una part de text en una citació textual:

La disposició transitòria primera de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià estableix que «L'ús i ensenyament del valencià regulats en esta llei [...] hauran de realitzar-se en un termini de tres anys».

13.4. ELS SIGNES D'ENTONACIÓ

Els principals signes d'entonació són els d'interrogació {¿?} i els d'admiració {¡!}. Poden utilitzar-se o bé exclusivament al final del període, o bé al començament i al final, especialment en el cas que pugua generar-se alguna ambigüitat.

13.4.1. Els signes d'interrogació

Els signes d'interrogació s'utilitzen per a delimitar enunciats interrogatius directes:

*Quants dies falten per a les vacances?
Però, ¿es pot saber on t'havies ficat? T'hem estat buscant tota la vesprada.*

13.4.2. Els signes d'exclamació

Els signes d'exclamació s'utilitzen per a delimitar enunciats exclamatius directes o

associats a interjeccions i onomatopeies:

*¡Vés-te'n ara mateix d'esta casa!
Oh! Quina sorpresa!*

13.5. ELS INCISOS

13.5.1. Els guions

El guió (—) s'utilitza en els casos següents:

a) Per a delimitar un incís, i en este cas s'escriu immediatament davant de la primera paraula de l'incís i immediatament darrere de l'última (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.2.3):

La falta de primeres matèries —un dels principals problemes de la nostra economia— ha determinat que la indústria no haja prosperat tant com hauria sigut desitjable.

Com que estava fart d'esperar, me'n vaig anar —i no cal que t'explique de quin humor—.

b) Per a marcar l'inici del parlament d'un personatge en un diàleg:

*—Bon dia, és vosté Joan Peris?
—Efectivament, sóc jo. Què volia?*

13.5.2. Els parèntesis

Els parèntesis () s'usen en els casos següents:

a) Per a intercalar en una frase informacions complementàries, aclariments breus, referències, dades secundàries, etc.:

*La LOGSE (Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu) pretén racionalitzar el sistema educatiu.
El pressupost d'enguany (un milió d'euros) resulta insuficient per a dur a terme totes les millores que s'havien projectat.
Decret 117/1991, de 26 de juny, del Consell de la Generalitat Valenciana, pel qual s'aprova el barem general d'aplicació als concursos de mèrits per a la provisió de llocs de treball (DOGV núm. 1.577, de 2 de juliol de 1991).*

OBSERVACIÓ: Quan un parèntesi final coincideix amb coma, punt i coma o dos punts, estos signes de puntuació han d'anar com a norma fora i immediatament darrere del parèntesi: *Esta qüestió va ser tractada en l'últim Ple (07-11-02), i*

aprovada per majoria absoluta.

b) Per a introduir una lletra d'orde en una enumeració:

La Comissió Assessoradora tindrà com a finalitat assessorar i formular propostes sobre totes aquelles qüestions que afecten el projecte del Centre d'Alt Rendiment, i en especial:

- a) les instal·lacions esportives del Centre que permeten l'exercici de l'esport d'alt nivell i de competició;*
- b) els requisits relatius a la prestació de servicis de suport a l'esportista;*
- c) les instal·lacions referents a residència i centre d'ensenyança.*

OBSERVACIÓ: En este cas, s'usa només el parèntesi de tancament, que s'escriu immediatament després de la corresponent lletra d'orde. Amb esta mateixa funció, també s'utilitzen altres signes, com ara el guionet (-), el redolí (•), etc.

c) En les acotacions teatrals:

JÚLIA (*mentres agafa el xiquet del bressol*):
La mare ja m'ho ha dit.

13.5.3. Els claudàtors

Els claudàtors ([]) s'usen en els casos següents:

a) Per a indicar l'omissió de text dins d'una citació textual. En este cas contenen uns punts suspensius:

«Si es considera que l'ocultació de la dona davall d'una referència masculinitzant és un fet inacceptable, l'única alternativa eficaç seria recórrer a allò que s'ha anomenat enginyeria lingüística [...], només així es podria aconseguir que tots els noms aplicables a persones pogueren ser utilitzats en qualsevol context sense amagar la dona.»

b) Per a introduir algun aclariment, especialment quan una citació queda incompleta fora del seu context:

«Nosaltres [els valencians] som mediterranis i, en general, estem orgullosos de ser-ho.»

c) Per a posar entre parèntesis un text que ja conté algun parèntesi:

Es pronuncien amb o oberta les paraules acabades en -ot i -ota, com ara: clot, devot, pot; cabota, pilota, quota [excepcions: bot, nebot; bota [calçat], bóta [recipient per al vi] i jota].

d) I, finalment, s'utilitzen també per a emmarcar transcripcions fonètiques:

En algunes comarques valencianes, és habitual l'emudiment de la r de final de paraula: corredor [koreðó].

13.5.4. Les cometes

Les cometes poden ser dobles, i en este cas poden ser baixes (« ») o altes (" "), o simples (‘ ’).

13.5.4.1. Les cometes dobles s'utilitzen en els casos següents:

a) En les citacions textuais i per a marcar l'estil directe:

Segons l'investigador entrevistat, «Els estudis sobre el genoma humà representen el projecte científic més important del segle XXI».
I li va dir: "No cal que vingues més".

OBSERVACIÓ: En el cas que s'haja de posar entre cometes alguna paraula o expressió dins d'un text que ja està entre cometes, s'usen les cometes altes si prèviament s'han utilitzat les baixes, o les simples si s'han utilitzat les altes:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: «Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa"».

O bé:

L'orador finalitzà el seu discurs amb estes paraules: "Este tema podria donar lloc a una altra conferència, que potser podríem titular "Les oportunitats comercials de la Xarxa"».

b) En els títols de conferències, comunicacions, ponències i discursos:

El títol de la conferència serà «Les noves tecnologies i el medi ambient».

c) En els títols dels capítols o parts d'un llibre:

El capítol segon té com a títol «Qüestions de nomenclatura».

d) En els títols d'articles en diaris i revistes:

*És una referència de l'article
«Tribus urbanes».*

13.5.4.2. Les cometes simples s'usen en els casos següents:

a) Per a emmarcar el significat d'una paraula o d'una expressió:

*La paraula segur és un adjectiu que significa
'exempt de risc'.*

b) En els titulars periodístics, per a acotar una paraula o expressió que dins del text s'escriu en cursiva:

L'adéu a l'apartheid'

13.6. ALTRES SIGNES GRÀFICS

13.6.1. L'asterisc

L'asterisc (*) s'usa en els casos següents:

a) Com a signe de crida de nota al marge o a peu de pàgina dins d'un text. En este cas, s'escriu darrere de la paraula o de les paraules sobre les quals es dona informació:

*És incorrecte l'ús de la preposició amb
davant d'un infinitiu.**

OBSERVACIÓ: A vegades, estos asteriscs es tanquen entre parèntesis (*), i se'n poden escriure dos o més en crides successives dins d'una mateixa pàgina.

b) En obres lingüístiques, per a indicar que la paraula o grup de paraules marcades amb este signe són agramaticals. En este cas, l'asterisc se situa davant de la paraula o de l'expressió en qüestió:

*L'expressió *sempre i quan és un calc
del castellà.*

13.6.2. La barra inclinada

La barra inclinada (/) s'usa en els casos següents:

a) Per a indicar una segona forma d'una paraula o d'un grup de paraules:

*Senyor/senyora
l'interessat / la interessada*

b) Per a indicar oposició o alternança de

paraules, expressions, etc.:

*Les relacions nord/sud
Les grafies s/ss*

c) En algunes abreviatures i combinacions de símbols:

*c/c (compte corrent)
km/h (quilòmetres per hora)*

OBSERVACIÓ: En el cas que l'abreviatura porte barra inclinada, se suprimeix el punt: *L'abreviatura de carrer és C/ o C.* (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.3.3.4.a).

d) Per a separar el número d'orde de l'any de promulgació o de legislatura en alguns texts normatius:

*Reial Decret 1433/1979, de 8 de juny,
de Radiodifusió.
Llei 4/1988, d'Hisenda Pública Valenciana.*

e) Per a indicar fracció o divisió (v. LA NORMATIVA ORTOGRÀFICA, § 13.3.4.f):

*L'arrova és una mesura de pes equivalent
a ¼ de quintar.*

f) Per a indicar cada canvi de vers, en l'escriptura de versos en línia:

*Vora el barranc dels Algadins / hi ha uns
tarongers de tan dolç flaire, / que per omplir
d'aroma l'aire / no té lo món millors jardins.
(Teodor Llorente)*

13.6.3. El signe de paràgraf

El signe de paràgraf (§) s'utilitza, seguit d'un número, per a indicar divisions internes dins dels capítols d'un llibre:

Vegeu § 3.3.1 sobre el punt i seguit.

L

L

U

A

**L'ESTÀNDARD ORAL
VALENCIÀ**

1. INTRODUCCIÓ

Totes les llengües de cultura posseeixen un model lingüístic de referència que es considera adequat per als usos administratius i educatius, per als mitjans de comunicació i, en general, per a tots els àmbits que requereixen un mínim de formalitat. Este model es coneix com a *llengua estàndard*, o simplement *estàndard*, i afecta tant els usos orals com els escrits.

La pronunciació considerada estàndard en l'època actual ha de tindre en compte les tradicions d'elocució, tant cultes com populars, especialment les del llenguatge de l'espectacle. D'altra banda, la societat actual es caracteritza per un predomini de la comunicació oral en tots els registres d'ús de l'idioma. En este sentit, l'aparició dels mitjans de comunicació audiovisuals és, sens dubte, el factor que més ha obligat a definir un model de referència per a l'expressió oral, que, lògicament, en la mesura que ben sovint partix d'un text escrit, tendix a harmonitzar l'ortografia amb la tradició ortoèpica o la pronunciació real més generalitzada d'una llengua. La varietat estàndard es conforma justament sobre la base d'una funcionalitat comunicativa, que tendix a afavorir els fenòmens més estesos i acceptats en una determinada comunitat lingüística, en detriment d'aquells altres que tenen un abast més restringit o estan menys prestigiats.

La proposta de pronunciació estàndard del valencià que tot seguit presentem pretén sistematitzar unes pautes d'ús, generalment acceptades, que afavorisquen una pronunciació acurada de la nostra llengua.

Si bé els destinataris més interessats en la proposta segurament són els relacionats amb el món dels mitjans de comunicació i de l'educació i, en general, aquells col·lectius que solen fer un ús formal de la llengua parlada, també pot interessar al conjunt de ciutadans valencians, tant aquells que la usen habitualment i procuren expressar-se de la millor manera possible com aquells que desitgen aprendre-la. Per eixa raó, s'ha optat per reduir al màxim la teorització i l'ús de terminologies no ben conegudes per un gran nombre de possibles usuaris de la proposta i s'han tingut en compte els fenòmens d'interferència lingüística que provoca el

contacte freqüent amb altres llengües, sobretot amb el castellà.

Encara que la pronunciació del valencià és relativament uniforme en tot el territori i s'ajusta prou bé a les convencions ortogràfiques, es donen fenòmens de variació que convé tindre presents a l'hora de formular una proposta vàlida per al conjunt del valencià, que és l'objectiu d'esta proposta. No totes les realitzacions fonètiques gaudixen d'una mateixa extensió, d'un mateix prestigi social i d'una mateixa genuïnitat. En conseqüència, convé destacar aquells fenòmens que presenten un contrast més gran entre l'ortografia i la pronunciació. Així, amb afany didàctic, hem establert la gradació següent:

a) Es consideren *pròpies del valencià estàndard* aquelles realitzacions que, pràcticament, són generals en tot el territori valencià o que tenen un prestigi social àmpliament reconegut.

b) Es consideren *acceptables* algunes realitzacions d'àmbit general que presenten una alteració respecte a la grafia o aquelles que són específiques d'un àmbit territorial reduït, dins del qual resulten plenament vàlides.

c) Es consideren *no recomanables* en el valencià estàndard aquelles realitzacions d'un abast territorial molt reduït o amb unes connotacions poc prestigiades en el conjunt de la comunitat lingüística.

No obstant això, val a dir que primar la difusió d'uns trets lingüístics en les comunicacions formals d'abast general no hauria d'implicar de cap manera estigmatitzar qualsevol altra realització que no s'ajuste a uns determinats patrons estàndard. Si bé hi ha realitzacions que, efectivament, poden resultar *vulgars* en alguns contextos, també és ben cert que unes altres poden resultar *afectades*, i per tant igualment *inadequades*, en altres situacions comunicatives. La llengua és un codi de comunicació molt complex, amb múltiples funcionalitats, que no es pot reduir a un model de referència uniforme i exclouent. Cada fenomen lingüístic encaixa perfectament en un àmbit i en un registre determinats.

2. LES VOCALS

2.1. LES VOCALS TÒNIQUES

2.1.1. Estructura del vocalisme tònic

El valencià té set vocals en posició tònica:

[á]		cap, mà
[é]	{e tancada}	febra, més
[ê]	{e oberta}	mel, rètol
[í]		pi, física, ruïna
[ó]	{o tancada}	dolç, emoció
[ó]	{o oberta}	cor, òbila
[ú]		pur, dejú, peüc

2.1.2. Criteris generals de pronunciació

Les set vocals tòniques es pronuncien en tots els contextos de manera clara i ben diferenciada. L'oposició entre les vocals obertes [ɛ] [ɔ] i les vocals tancades [e] [o] és un tret distintiu que permet diferenciar el significat d'algunes paraules: *дона* [dóna] 'nom referit a persona de sexe femení', enfront de *dóna* [dóna] 'forma del verb *donar*'; *set* [sét] 'numeral', enfront de *set* [sét] 'nom referit a ganes de beure'; *seu* [séw] 'nom referit a domicili principal d'una institució', enfront de *seu* [séw] 'possessiu'; *son* [són] 'nom referit a ganes de dormir', enfront de *són* [són] 'forma del verb *ser*'; etc.

2.1.3. La distribució de la e i la o obertes

Encara que el sistema vocàlic tònic presenta e oberta [ɛ] i e tancada [e] i o oberta [ɔ] i o tancada [o], només hi ha un grafema, e i o, per a representar cada una de les dos parelles respectivament, de manera que, si una d'estes vocals no porta accent gràfic, l'ortografia no permet distingir si es tracta de la vocal oberta o de la tancada. Per este motiu, i perquè l'obertura de la e i de la o és una característica general de la nostra llengua, és convenient donar unes orientacions generals que permeten diferenciar quan són obertes o tancades les vocals e i o tòniques.

2.1.3.1. Com a norma general, la lletra e es pronuncia oberta [ɛ] en els casos següents:

a) Quan la vocal de la síl·laba següent és una i: *conveni*, *dèbil*, *ètic*, *evangeli*, *mèrit*, *obsequi* (però és tancada en algunes paraules com *església*, *sépia*, *Dénia* o *séquia*).

b) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *u*: *cèl·lula, fècula, ingenu, molècula, perpetu*.

c) En quasi totes les paraules esdrúixoles: *anècdota, cèlebre, gènere, gènesi, pèrgola, rèplica* (però és tancada en algunes paraules com *llémena, témpores* o *térbola*).

d) En la major part de cultismes: *acèfal, clavicèmbal, elèctrode, espècimen, telègraf* (però és tancada en les paraules acabades en *-edre, -ense, -teca* o *-tema*: *poliedre, castrense, biblioteca* o *teorema*).

e) En paraules acabades en *-ecta, -ecte, -epta* i *-epte*: *collecta, afecte, correcte, respecte; recepta, concepte, excepte, precepte* (però és tancada en les formes del verb *reptar* accentuades en el radical).

f) Davant de *l* o *ll*: *arrel, cel, cruel, empelt, fel; novel·la, parcel·la* (però és tancada en algunes paraules com *belga* o *selva*).

g) Davant de *rr*: *esquerre, ferro, guerra, serra, terra*.

h) Davant de *r* seguida de consonant: *cert, comerç, ert, hivern, perdre, verd, verge* (en canvi, si seguix una labial o una velar, la *e* sol ser tancada: *ferm, herba, serp, terme; cerca, cercle, perca, verga*).

i) En noms i adjectius amb el grup *-ndr-* i en el verb *cerndre*: *cendra, divendres, gendre* (però és tancada en els infinitius acabats en *-endre*, com *defendre, entendre, prendre* i *vendre*, i en la seua flexió).

j) En algunes paraules que tenen el diftong *eu*: *preu, deu, europeu, fideu, peu, trofeu, seu* (però és tancada en algunes paraules com *creu, greu* o *meu*).

k) En alguns noms propis com ara *Josep, Vicent, Benimuslem*.

OBSERVACIÓ: Per excepció, en les paraules *què, perquè* i *València*, i en altres casos (*època, sèrie, etc.*) la *e* es pronuncia tancada.

2.1.3.2. Com a norma general, la lletra *o* es pronuncia oberta [ɔ] en els casos següents:

a) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *i*: *elogi, lògica, misogin, mòrbid, odi, oli, tònic*.

b) Quan la vocal de la síl·laba següent és una *u*: *còmput, cònjuge, corpus, mòdul*.

c) En la majoria de paraules esdrúixoles:

apòstata, còlera, còmoda, còmplice, nòmada, pòlissa (però és tancada en algunes paraules com *fórmula, gòndola, pólvora, tómbola* o *tórtora*).

d) En la majoria dels cultismes: *amorf, demagog, patogen, poliglòt* (però és tancada en algunes paraules acabades en els sufixos *-forme* o *-oma*, com *pluriforme* o *glaucoma*).

e) En algunes paraules acabades en *-os*: *arròs, espòs, gros, mos, terròs* (però és tancada en els adjectius acabats en el sufix *-ós*, com *animós, enfadós* o *poregós*).

f) En algunes paraules acabades en *-osa*: *cosa, llosa, prosa, rosa* (però és tancada en algunes paraules com *glucosa, rabosa* o *sosa*).

g) En les paraules que presenten les terminacions següents:

-oc, -oca: *albercoc, foc, gròc; bajoca, lloca, oca* (però és tancada en algunes paraules com *boc, boca* o *moca*).

-ofa: *carxofa, estrofa, Moncofa*.

-oig, -oja: *boig, goig, roig; boja, roja* (però és tancada en la paraula *estoig*).

-ol, -ola: *bunyol, caragol, fesol; castanyola, escola, pistola, redola, revola, tremola* (però és tancada en algunes paraules com *bola, cola* o *gola*).

-oldre: *absoldre, moldre, resoldre*.

-olt, -olta: *desimbolt, salt; mòlta, volta* (però és tancada en algunes paraules com *molt* o *escolta*).

-pondre: *compondre, correspondre, respondre*.

-ort, -orta: *esport, fort, sort, tort; horta, porta*.

-ossa: *brossa, carrossa, destrossa* (però és tancada en algunes paraules com *bossa* o *gossa*).

-ost, -osta: *cost, impost, pressupost, rebost; crosta, posta* (però és tancada en algunes paraules com *agost* o *angost*).

-ot, -ota: *clot, devot, got, grandot, xicot; cabota, pilota, quota* (però és tancada en algunes paraules com *bot, nebot, bota* o *gota*).

h) En la majoria de paraules que tenen el diftong *oi*: *Alcoi, almoïna, boïra, heroï, troïca*

(però és tancada en algunes paraules acabades en *-aix*, com *caix* o *maix*).

i) En la majoria de paraules que tenen el diftong *ou*: *bou*, *dijous*, *moure*, *nou*, *ou*, *ploure*, *prou*, *sou* (però és tancada en alguna paraula com *sou* [del verb 'ser'] i en alguna altra presenta alternança en l'obertura de la vocal *o*, com *pou* [pów] o [pów]).

j) En els participis dels verbs *cloure* i els seus composts: *desclos*, *exclòs*, *inclòs*, *reclòs* (però és tancada en els participis del verb *fondre* i composts, com *fos*, *confós*, *difós* o *infós*).

k) En els pronoms demostratius neutres i en els monosíl·labs i els seus composts acabats en *-o*: *açò*, *això*, *allò*, *bo*, *do*, *so*, *to*, *tro*, *ressò*, *ultrasò*.

OBSERVACIÓ: Per excepció, la conjunció *però* presenta també, sovint, la pronúncia amb *o* àtona [pérol].

2.2. LES VOCALS ÀTONES

2.2.1. Estructura del vocalisme àton

El sistema vocàlic àton del valencià es redueix a cinc vocals:

[a]	amor, volta
[e]	feliç, tindre
[i]	mirar, oli
[o]	posar, ferro
[u]	unflar, ímpetu

Les vocals [i] i [u], tenen com a correlat no vocàlic les semivocals [j] i [w], respectivament, que formen diftong amb la vocal precedent o següent:

[j]	hiena, iogurt, feia, rei
[w]	pasqua, aigua, meua, seu

2.2.2. Criteris generals de pronúncia

Com a norma general, el valencià manté una correspondència entre les vocals àtones i les grafies que les representen: *absolutisme* [apsolutízme], *agricultor* [aγrikultór]. No obstant això, hi ha vocals àtones que, a causa del context fònic en què es troben, presenten una certa inestabilitat, cosa que explica, en alguns casos, el contrast entre l'ortografia i la seua realització oral. En general es tracta de processos de tancament o d'obertura,

provocats sobretot per les consonants contigües, o d'assimilació o dissimilació respecte a la vocal tònica de la mateixa paraula. Segons el seu abast i arrelament, estos fenòmens tenen un grau d'acceptabilitat variable en l'elocució formal. Per tant, una vegada establida la norma general de pronúncia de les vocals àtones en valencià, convé tindre en compte els criteris particulars que tot seguit s'exposen.

2.2.3. Criteris particulars de pronúncia

2.2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La variació en la pronúncia del pronom *ho* segons el context en què aparega: [o] (*portar-ho*), [ew] o [u] (*ho porta*) i [w] (*li ho porta*).

OBSERVACIÓ: Concretament es pronúncia [o] posposat a un verb acabat en consonant o semivocal (*portar-ho*, *portant-ho*, *dus-ho*, *mireu-ho*); [ew] o [u], segons el parlar, anteposat a un verb començat per consonant (*ho porta*); [ew] formant síl·laba amb un altre pronom reduït a una consonant (*m'ho porta*), i [w] en contacte amb una vocal (*li ho porta*, *porta-ho*, *ho admet*).

b) La pronúncia com a [u] de la vocal *o* dels noms propis *Joan* [d̪ʒuán] i *Josep* [d̪ʒuzép].

c) La pronúncia com a [e] o com a [a] de la *e* inicial de paraules patrimonials començades per *en-*, *em-*, *es-*: *enveja* [em̪véðʒa] o [am̪véðʒa], *embrutar* [em̪brutár] o [am̪brutár], *espenta* [espénta] o [aspénta].

d) La pronúncia com a [e] o com a [a] de la *e* pretònica d'algunes paraules com ara *albergina* [alberd̪ʒína] o [albard̪ʒína], *clivell* [klevíɫ] o [klavíɫ], *lleganya* [ɫeɣána] o [ɫaɣána], *llençol* [ɫensól] o [ɫansól], *lleuger* [ɫewd̪ʒér] o [ɫawd̪ʒér], *sencer* [sensér] o [sansér], *terròs* [terós] o [tarós].

e) La pronúncia com a [e] o com a [i] de la vocal pretònica de les paraules acabades en *-aixement* o *-eixement*: *naixement* [najʃemént] o [najʃimént], *coneixement* [konejʃemént] o [konejʃimént], *creixement* [krejʃemént] o [krejʃimént].

2.2.3.2. Són acceptables, en els àmbits territorials en què són pròpies, les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronúncia com a [ɔ] de la vocal *a* en

posició final de paraula que es produïx per assimilació a la *o* oberta tònica de la síl·laba anterior: *pilota* [pilóto], *vora* [vóro].

b) La pronunciació com a [ɛ] de la vocal *a* en posició final de paraula que es produïx per assimilació a la *e* oberta tònica de la síl·laba anterior: *tela* [téle], *serra* [sére].

c) La pronunciació com a [e] de la vocal *a* de la tercera persona del singular d'alguns temps: *ell canta* [kánte], *ell cantava* [kantáve], *ell cantaria* [kantarie].

d) L'emmudiment de la *i* del grup *ix*: *caixa* [kája], *conèixer* [konéjer], *dibuixar* [dibujár].

e) La pronunciació com a [u] de la vocal *o* en paraules que presenten, en general, una *i* tònica o una consonant labial: *collir* [kuír], *cosir* [kuzír], *tossir* [tusír], *cobert* [kubért], *obert* [ubért].

2.2.3.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a [i] de la vocal *e* que es produïx per contacte amb una consonant palatal o una *s* en paraules com ara *deixar* [dijár], *genoll* [dʒinól], *menjar* [mindʒár] o *senyor* [sijnór].

b) La pronunciació com a [o] de la vocal *u* en paraules com ara *juliol* [dʒoliól], *fugir* [foɖzír] o *jupetí* [dʒopetí].

c) L'elisió de la vocal *i* pretònica en paraules acabades en *-iència*: *consciència* [konsénsia], *paciència* [pasénsia].

d) L'addició d'una *a* inicial en paraules com ara *moto* [amóto], *ràdio* [arádio], *vespa* [avéspe].

e) Les dissimilacions en paraules com ara *civil* [sevíl], *vigilar* [vedʒilár] o *visita* [vezíta].

2.3. ELS GRUPS VOCÀLICS

2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a diftong o com a hiat (pròpia només de registres molt formals) dels grups vocàlics formats per una *i* o per una *u* àtones seguides de vocal, en paraules com ara *història* [istória] o [istórja], *gràcia* [grásia] o [grásja], *continuament* [kontínuament] o [kontínwament].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, la pronunciació com a hiat és la forma més general, o única, en altres contextos, com ara en *client*, *suar*, *manual* o *ruïna*.

b) La pronunciació del grup vocàlic *ui* formant diftong creixent o decreixent: *buit* [bwít] o [bújt], *descuit* [deskwít] o [deskújt].

2.3.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La diftongació en [aw] de la vocal *o* àtona en posició inicial: *obrir* [awbrír], *ofegar* [awfeyár], *olorar* [awlorár].

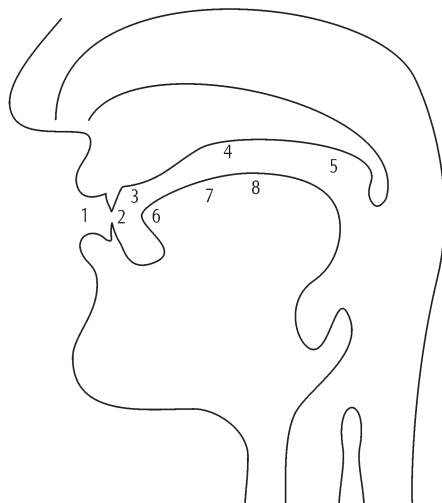
b) La reducció del diftong [kwa] a una sola vocal: *quaranta* [koránta], *quallar* [kolár].

3. LES CONSONANTS

3.1. ESTRUCTURA DEL CONSONANTISME

Les consonants es poden classificar a partir dels trets relacionats amb el lloc i el mode d'articulació. El lloc d'articulació és el punt del tracte vocal on es produïx l'obstrucció o la constricció de l'eixida de l'aire expirat, i permet classificar les consonants en *bilabials*, *labiodentals*, *dentals*, *alveolars*, *palatals* i *velars*.

OBSERVACIÓ: Les consonants s'articulen per mitjà del contacte o l'acostament de dos òrgans articuladors: els dos llavis (*bilabials*); el llavi inferior i les dents incisives superiors (*labiodentals*); l'àpex de la llengua i la cara interior de les dents incisives superiors (*dentals*); l'àpex o la làmina de la llengua i els alvèols (*alveolars*); el predors o la làmina de la llengua i el paladar dur (*palatals*), i el dors de la llengua i el vel del paladar (*velars*).

ÒRGANS ARTICULADORS: llavis (1), dents incisives (2), alvèols (3), paladar (4), vel del paladar (5), àpex de la llengua (6), làmina de la llengua (7), dors de la llengua (8).

D'altra banda, el mode d'articulació permet classificar les consonants segons el tipus d'obstacle que troba l'aire expirat i segons la manera com l'aire passa per la glotis:

a) Atenent el tipus d'obstacle que troba l'aire expirat, les consonants es poden classificar en *oclusives*, *fricatives*, *africades*, *ròtiques* (que, al seu torn, poden ser *bategants* i *vibrants*), *laterals* i *nasals*.

LXIX

OBSERVACIÓ: Les *oclusives* s'articulen amb una obstrucció total de l'aire seguida d'una explosió; les *fricatives*, en canvi, amb una constricció provocada per l'acostament de dos òrgans articuladors; les *africades*, combinant un primer moment oclusiu i un segon de fricatiu; les *ròtiques*, per mitjà d'un contacte (*bategants*) o diferents contactes (*vibrants*) de l'àpex i els al·vèols; les *laterals*, per mitjà del contacte de la part central de la llengua i la cavitat oral superior, que crea un o dos canals laterals per on pot eixir l'aire, i les *nasals*, d'una banda, per mitjà d'un tancament total del conducte oral i, d'una altra, d'un abaixament del vel del paladar, que provoca que el passatge cap al nas quedi obert, de manera que l'aire pot eixir pel nas, però no per la boca.

b) Atenent la manera com l'aire passa per la glotis, les consonants poden ser *sordes* o *sonores*: les *sordes* s'articulen sense vibració de les cordes vocals, i les *sonores*, amb vibració.

Així, la combinació dels dos trets permet una classificació global del conjunt de consonants, tal com queden reflectides en la taula següent:

Classificació de les consonants

SEGONS EL MODE D' ARTICULACIÓ		SEGONS EL LLOC D' ARTICULACIÓ											
		bilabials		labiodentals		dentals		alveolars		palatals		velars	
		sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora	sorda	sonora
<i>oclusives</i>		p	b			t	d					k	g
<i>fricatives</i>			(β)	f	v		(ð)	s	z	ʃ	(ʒ)		(ɣ)
<i>africades</i>								t̪s	d̪z	tʃ	dʒ		
<i>ròtiques</i>	<i>bategant</i>								r				
	<i>vibrant</i>								r				
<i>laterals</i>									l		ʎ		
<i>nasals</i>			m		(ɱ)				n		ɲ		ŋ

En la taula apareixen entre parèntesis les consonants que es comporten únicament com a variants contextuals d'una altra consonant: les fricatives [β], [ð] i [ɣ], variants de les oclusives [b], [d] i [g], respectivament, la fricativa [ʒ], variant sonora de la fricativa sorda [ʃ], i les nasals [ɱ] i [ŋ], variants de la [m] i, en el primer cas, també de la [n] (v. l'apartat SÍMBOLS FONÈTICS per a la correspondència entre els sons consonàntics i les grafies).

3.2. LA PRONUNCIACIÓ

3.2.1. Les consonants oclusives

Segons el lloc d'articulació, les consonants oclusives poden ser *bilabials* ([b, p]), *dentals* ([d, t]) i *velars* ([g, k]), i segons el mode d'articulació, *sordes* ([p, t, k]) i *sonores* ([b, d, g]).

3.2.1.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació de la *d* intervocàlica en les terminacions *-ada* i *-ador*: *menjada* [mendʒáða], *vegada* [veɣáða]; *mocador* [mokaðór], *laurador* [lawraðór].

OBSERVACIÓ: En estes terminacions, l'emudiment de la *d* és un fenomen molt generalitzat en el valencià col·loquial, fins al punt que algunes paraules pròpies dels àmbits festiu o gastronòmic presenten una tradició escrita sense *d* intervocàlica, com ara *mascletà* [maskletá], *plantà* [plantá], *mocadorà* [mokaorá] o *fideuà* [fiðewá].

b) La pronunciació de la *b* intervocàlica com a [b] o com a [β]: *obert* [obért] o [oβért], *rebot* [rebóst] o [reβóst].

OBSERVACIÓ: La pronunciació [b] és la més tradicional, i es manté en aquells parlars en què es diferencia entre *b* i *v*; en canvi, la pronunciació [β] és pròpia dels parlars en què no es manté la distinció (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ § 3.2.2.1).

c) La pronunciació o l'emudiment de les consonants *b* i *d* dels grups cultes *ads-*, *obs-* i *subs-*, seguits de consonant: *adscripció* [aṯskripsió] o [askrípsió], *obscuritat* [opskuritát] o [oskuritát], *subscriure* [supskríwre] o [suskríwre].

d) L'emudiment de la primera consonant del grup *ps* inicial, que apareix en paraules de formació culta: *psalm* [sálm], *psiquiatre* [sikiátre].

OBSERVACIÓ: La pronunciació de la primera consonant del grup nasal *ps-* només és pròpia de registres molt formals: *psalm* [psálm], *psiquiatre* [psikiátre].

e) L'emudiment de la primera *g* del grup *gg*: *suggerir* [sudʒerír], *suggestió* [sudʒestió].

3.2.1.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és propi l'emudiment de les consonants oclusives en les seqüències finals

de paraula *mp/mb*, *nt/nd* i *lt/ld*: *camp* [kám], *rumb* [rúm], *font* [fón], *profund* [profún]; *molt* [mól], *herald* [erál].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, se solen emudir de forma més general, excepte les velars, quan van seguides de *-s*: *camps* [káms], *fonts* [fóns], *profunds* [profúns].

3.2.1.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'emudiment de la *d* en posició intervocàlica en paraules com ara *cadira* [kaíra], *madur* [maúr], *cadena* [kaéna], *nadal* [naál], *roda* [róa].

b) L'emudiment de la *g* davant de la *u* en paraules com ara *agulla* [aúlla], *jugar* [dʒuár].

c) L'addició d'una *t* adventícia al final de certes paraules com ara *geni* [dʒéñit], *nervi* [nérvit], *premi* [prémit].

3.2.2. Les consonants fricatives labiodentals

Segons el mode d'articulació, les consonants fricatives labiodentals poden ser *sordes* ([f]) i *sonores* ([v]).

3.2.2.1. És acceptable en els àmbits territorials en què els és pròpia la neutralització de l'oposició *b/v*: *viure* [bíwre], *cova* [kóβa], si bé és preferible mantindre l'oposició.

3.2.2.2. No és recomanable en el valencià estàndard l'emudiment de la *v* intervocàlica de les terminacions de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació: *parlaves* [parláes], *parlàvem* [parláem].

3.2.3. Les consonants sibilants alveolars

El terme *sibilants* s'aplica a les consonants fricatives i africades que tenen un lloc d'articulació alveolar o palatal. Segons el mode d'articulació, les consonants sibilants alveolars poden ser *sordes* ([s, ṯs]) i *sonores* ([z, dʒ]).

3.2.3.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació fricativa del grup *tz* del sufix *-itzar* i derivats: *analitzar* [analizár], *localització* [lokalizasió], *organitzador* [orɣanizaðór].

b) La pronunciació fricativa del grup *ts* en posició inicial: *tsar* [sár], *tsarista* [sarísta].

OBSERVACIÓ: La pronunciació africada del grup *ts* en posició inicial només és pròpia de registres molt formals: *tsar* [t͡sár], *tsarista* [t͡sarista].

c) La pronunciació o l'emmudiment de la *s* de la terminació *-esa* en paraules com ara *grandesa* [grandéza] o [grandéa], *riquesa* [rikéza] o [rikéa], *vellesa* [veléza] o [veléa].

OBSERVACIÓ: Algunes d'estes paraules també es poden representar gràficament amb la terminació *-ea*: *granda*, *rique*, *velle*.

3.2.3.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'ensordiment del so [z]: *posar* [posár], *zero* [séro], *onze* [ónse].

b) La pronunciació sorda de la *x* del grup *ex*-seguit de vocal en paraules com ara *examen* [eksámen], *exacte* [eksákte], *exòtic* [eksótik].

c) La sonorització del so [s] en paraules com ara *comissió* [komizió], *impressió* [imprezió], *consell* [konzéʎ], *funció* [funzió].

d) La pronunciació palatalitzada del grup *ts* en posició final: *plats* [plátʃ], *pots* [pótʃ]; *molts* [móʎʃ], *punts* [púnʃ].

e) La pronunciació palatalitzada del grup *tz* en paraules com ara *dotze* [dóddʒe], *tretze* [trédʒe], *setze* [séddʒe].

3.2.4. Les consonants sibilants palatals

Segons el mode d'articulació, les consonants sibilants palatals poden ser *sordes* ([ʃ, t͡ʃ]) i *sonores* ([ʒ, d͡ʒ]).

3.2.4.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació africada de les grafies *g/j* i *tg/tj*: *germà* [d͡ʒermá], *joguet* [d͡ʒoyét]; *viatge* [viád͡ʒe], *platja* [plád͡ʒa].

b) La pronunciació com a *i* semivocal [j] de la grafia *j* en les paraules *ja* [já] i *jo* [jó].

3.2.4.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és pròpia la pronunciació com a [ejʃ] del grup *ex*-seguit de vocal en paraules com ara *exemple* [ejjémpʎe], *exercit* [ejjérsit].

3.2.4.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'ensordiment del so [d͡ʒ] corresponent a les grafies *g/j* i *tg/tj*: *gelat* [t͡ʃelát], *jugar* [t͡ʃuyár]; *fetge* [fétʃe], *platja* [plátʃa].

b) La pronunciació com a *i* semivocal [j] de la grafia *j* dels grups *-jecc-* i *-ject-*: *projecció* [projeksió], *objecció* [objeksió]; *trajecte* [trajékte], *subjecte* [subjékte].

c) L'addició de vocals eufòniques davant del so [ʃ]: *Xàtiva* [ajjátiva], *Xeraco* [ajjseráko].

d) La pronunciació com a alveolar del so [ʃ]: *abaixar* [abájsar], *aparéixer* [aparéjser], *cartoixa* [kartójsa], *cuixa* [kújsa].

e) La pronunciació com a [eɟʒ] del grup *ex*-seguit de vocal en paraules com ara *executar* [eɟʒekutár], *exercici* [eɟʒersísi].

3.2.5. Les consonants laterals

Segons el lloc d'articulació, les consonants laterals poden ser *alveolars* ([l]) i *palatals* ([ʎ]).

3.2.5.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació no geminada del grup *tl*: *bitllet* [bilét], *ratlla* [ráʎa], *rotllo* [róʎo].

b) La pronunciació simple del grup *ll*: *il·lusió* [iluzió], *novel·la* [novéʎa], *tranquil·litat* [tranʒkilitát].

OBSERVACIÓ: La pronunciació geminada només és pròpia de registres molt formals: *il·lusió* [illuzió], *novel·la* [novéʎa], *tranquil·litat* [tranʒkilitát].

c) La pronunciació geminada o simple del grup *tl* en paraules de caràcter patrimonial: *ametlla* [améʎa] o [améʎa], *guatlla* [gwáʎa] o [gwáʎa], *motlle* [móʎle] o [móʎle], *vetlla* [véʎa] o [véʎa], etc., si bé és preferible la pronunciació geminada.

d) La pronunciació com a [dl] del grup *tl* en paraules cultes: *atlàntic* [adlántik], *atles* [ádles], *atleta* [adléta].

3.2.5.2. És acceptable en el valencià estàndard l'emmudiment de la *l* en les paraules *altre* [átre], *nosaltres* [nozátres] i *vosaltres* [vozátres].

3.2.5.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació com a *i* semivocal [j] del grup *ll*: *llop* [jóp], *falla* [fáʎa], *coll* [kój].

b) La pronunciació palatalitzada de la *l* inicial d'algunes paraules cultes com ara *lectura* [ləktúra], *lingüística* [liŋgwístika], *línia* [línia], *literatura* [literatúra], *luxúria* [luksúria].

OBSERVACIÓ: Això no obstant, en alguns casos s'admet la doble solució gràfica *l/ll*: *liberal/lliberal*, *legítim/llegítim*, *lògica/llògica*.

3.2.6. Les consonants ròtiques

Segons el mode d'articulació, les consonants ròtiques poden ser *bategants* [ʀ] o *vibrants* [r].

3.2.6.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) L'emudiment de la *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *prendre* i els seus composts: *prendre* [péndre], *emprendré* [empéndré], *sorprendria* [sorpéndria].

b) L'emudiment o la pronunciació de la *r* de la primera síl·laba de les formes d'infinitiu, futur i condicional del verb *perdre*: *perdre* [péðre] o [péðre], *perdré* [perðré] o [peðré], *perdia* [perðria] o [peðria].

c) L'emudiment o la pronunciació de la *r* en les paraules *arbre* [árbre] o [ábre], *marbre* [márbre] o [mábre], *diners* [dinérs] o [dinés], *socors* [sokórs] o [sokós] i *dimarts* [dimárs] o [dimáts].

3.2.6.2. És acceptable en els àmbits territorials en què els és propi l'emudiment de la *r* en posició final de paraula: *cantar* [kantá], *posar* [pozá], *treballar* [trebaÁá].

3.2.6.3. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La metàtesi sil·làbica de la *r* que es produïx en certes paraules com ara *cridar* [kiðrár], *predicar* [peðrikár] o *comprar* [krompár].

b) L'emudiment de la *r* de la síl·laba inicial de certes paraules com ara *problema* [pobléma] o *programa* [pográma].

c) L'addició d'una *r* final a certes paraules, i especialment als infinitius de la segona conjugació: *compte* [kómter], *creure* [kréwrer], *traure* [tráwrer].

d) L'emudiment de la *r* final de l'infinitiu quan precedix un pronom feble: *portar-li* [portáli], *canviar-lo* [kamviálo].

3.2.7. Les consonants nasals

Segons el lloc d'articulació, les consonants nasals poden ser *bilabials* [m], *alveolars* [n] i *palatals* [ɲ].

3.2.7.1. Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació simple del grup *tm* en paraules de caràcter patrimonial: *setmana* [semána], *sotmetre* [sométre].

OBSERVACIÓ: La pronunciació geminada només és pròpia de registres molt formals: *setmana* [semmána], *sotmetre* [sommétre].

b) La pronunciació com a [dm] del grup *tm* en paraules cultes: *arítmia* [arídmia], *algoritme* [algorídm].

c) La pronunciació geminada o simple del grup *tn* en paraules de caràcter patrimonial com ara *cotna* [kónna] o [kóna], si bé és preferible la pronunciació geminada.

d) La pronunciació com a [dn] del grup *tn* en paraules cultes: *ètnia* [édnia], *vietnamita* [viednamíta].

e) La pronunciació com a [bm] o com a [mm] dels grups *bm* i *pm*: *submarí* [submarí] o [summarí], *submergir* [submerðžír] o [summerðžír], *submissió* [submisió] o [summisió], *capmoix* [kabmój] o [kammój], *Capmany* [kabmán] o [kammán], etc., si bé és preferible la primera opció.

f) L'emudiment de la primera consonant dels grups consonàntics cultes *gm*, *mn* i *pn*: *gnom* [nóm], *mnemotècnia* [nemotégna], *pneumàtic* [newmátik].

g) L'emudiment de la primera *n* del grup *nn*: *connectar* [konektár], *innocent* [inosént], *trienni* [triéni].

3.2.7.2. No són recomanables en el valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació palatalitzada de la *n* inicial en paraules com ara *nervi* [nérv] o *nugar* [ɲugár].

b) L'emudiment de la *n* dels grups cultes *cons-*, *ins-*, *trans-*: *constitució* [kostitució], *institució* [istitució], *transparent* [trasparént].

4. FONÈTICA SINTÀCTICA

4.1. VOCALS EN CONTACTE

Són pròpies del valencià estàndard les realitzacions fonètiques següents:

a) La pronunciació en una sola síl·laba de la vocal final d'una paraula i la vocal inicial de la paraula següent en casos com ara *no ho sé* [nów sé], *no hi ha res* [nó já rés] o *espera un moment* [espérawn momént].

b) L'elisió d'una de les vocals en contacte en alguns casos com ara *mitja hora* [miðžóra], *quina hora és* [kinóra és], *onze anys* [ònzáɲs], *una escala* [ùnaskála] o no es coneixen [nós konéjjen].

4.2. CONSONANTS FINALS

4.2.1. Les consonants oclusives en posició final

4.2.1.1. És pròpia del valencià estàndard la realització sorda de les consonants oclusives en posició final de paraula en els casos següents:

a) Quan es troben davant de pausa: *club* [klúp], *grup* [grúp]; *fred* [frét], *avet* [avét]; *epíleg* [epílek] o *bròfec* [brófek].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per vocal: *club animat* [klúp animat], *grup armat* [grúp armát], *àcid arsènic* [ásit arsénik], *avet alt* [avét ált], *psicòleg infantil* [sikólek imfantíl] o *sac ample* [sák ámple].

c) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sorda: *club social* [klúp sosiál], *grup tradicional* [grúp traðisionál], *fred polar* [frét polár], *clot fondo* [klót fòndo], *catàleg complet* [katálek komplét] o *sac ple* [sák plé].

4.2.1.2. En canvi, les consonants oclusives en posició final de paraula es pronuncien sonores davant d'una paraula començada per consonant sonora: *club d'amics* [klúb damíks], *príncep blau* [prínseb bláw], *fred matutí* [fréd matutí], *blat bord* [blád bórt], *arxipèleg balear* [art̪ipéleg baleár] o *sac blanc* [ság blánk].

4.2.1.3. La preposició *amb* es pronuncia [amb] davant de vocal i [am] o [an] davant de consonant.

4.2.1.4. No és recomanable en el valencià estàndard l'elisió de la *-t* en posició final de

certes paraules en contacte amb la vocal inicial de la paraula següent: *quant és* [kwàné̃s], *sant Antoni* [sanantóni] o *vint hòmens* [vìnomens].

4.2.2. Les consonants fricatives i africades en posició final

4.2.2.1. És pròpia del valencià estàndard la realització sorda de les consonants fricatives i africades en posició final de paraula en els casos següents:

a) Quan es troben davant de pausa: *pes* [pés], *braç* [brás], *peix* [péj̃s], *roig* [ró̃t̃], *despatx* [despát̃], o *plats* [plá̃ts].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sorda: *pes ploma* [pés plóma], *braç trencat* [brás trenkát], *peix cru* [péj̃s krú], *roig pàl·lid* [ró̃t̃ pálit], *plats trencats* [plá̃ts trenká̃ts] o *despatx tancat* [despát̃ tañkát].

4.2.2.2. En canvi, és pròpia la realització sonora d'estes mateixes consonants en posició final en els casos següents:

a) Quan es troben davant d'una paraula començada per vocal: *pes atòmic* [péz atómik], *braç esquerre* [bráz eské̃re], *peix al forn* [péj̃z al fórn], *roig encés* [ró̃d̃z ensés] o *despatx obert* [despád̃z obért].

b) Quan es troben davant d'una paraula començada per consonant sonora: *pes mosca* [péz móska], *braç dret* [bráz drét], *peix blau* [péj̃z bláw], *roig viu* [ró̃d̃z víw] o *despatx nou* [despád̃z nów].

4.2.3. Les consonants vibrants en posició final

Com ja ha quedat dit (v. L'ESTÀNDARD ORAL VALENCIÀ § 3.2.6.3), no és recomanable en el valencià estàndard l'elisió de la *-r* final de l'infinitiu quan precedix un pronom feble: *portar-li* [portáli] o *canviar-lo* [kamviálo].

5. L'ACCENTUACIÓ

En valencià estàndard cal tindre en compte les observacions següents:

a) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-iar* porten l'accent en la vocal *i*: *somia* [somía], *estalvien* [estalvíen], *canvia* [kamvía], *estudies* [estuđíes], *renuncien* [renunsíen].

b) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-quar* porten l'accent en la vocal anterior a la velar *q*: *adequa* [aðékwa], *liqües* [líkwes].

c) Les formes accentuades en el radical dels verbs acabats en *-cuar* porten l'accent en la *u*: *descuen* [deskúen], *evacua* [evakúa].

d) És esdrúixola la paraula *aurèola*; són planes les paraules *medul·la*, *rèptil* i *tèxtil*.

L

L

A

N

I

N

ELS GENTILICIS VALENCIANS

Tot seguit es presenten les formes dels gentilicis corresponents als habitants de tots els municipis valencians, així com la grafia i la pronunciació del nom d'estos municipis.

Davant de l'existència d'una gran varietat de formes per a designar els habitants d'un mateix poble, es va demanar el parer dels ajuntaments sobre la forma fixada provisionalment per a la seua població. Les respostes obtingudes han ajudat a la fixació de les formes que apareixen en esta obra. Seria una satisfacció per a tots que les solucions adoptades es consolidaren en els usos públics.

Com a criteri general, per a evitar inseguretats en l'ús de la llengua, s'ha procurat donar una forma única de cada gentilici. En alguns casos, amb tot, pel fet de tractar-se de variants molt usades, s'ha inclòs una doble forma.

GENTILICI

ademusser, ademussera
 adorer, adorera
 agoster, agostera
 agresà, agresana
 agullentí, agullentina
 aielí, aielina
 aieloner, aielonera
 aigüer, aigüera
 aïnenc, aïnenca
 aiodà, aiodana
 || aioder, aiodera
 aiorí, aiorina
 alacantí, alacantina
 alaquaser, alaquasera
 albaidí, albaidina
 albalatà, albalatana
 albalatenc, albalatenca
 albalatenc, albalatenca
 albalenc, albalenca
 albaterà, albaterana
 alberiquer, alberiquera
 || alberiqueny, alberiquenya
 albocassí, albocassina
 alborager, alboragera
 alboraiet, alboraiera
 albuixequer, albuixequera
 alcalalí, alcalalina
 alcalaner, alcalanera
 alcanterí, alcanterina
 alcasser, alcassera
 alcoià, alcoiana
 alcolejà, alcolejana
 alcorí, alcorina
 alcosserí, alcosserina
 alcublà, alcublana
 alcudià, alcudiana
 alcudià, alcudiana
 alcudià, alcudiana
 aldaier, aldaiera
 alfafarenc, alfafarenca
 alfafarenc, alfafarenca
 alfarbí, alfarbina
 alfarenc, alfarencia
 alfarer, alfarera
 alfarrasiner, alfarrasinera
 alfassí, alfassinca

MUNICIPI

Ademús (el Racó d'Ademús)
 Ador [ó] (la Safor)
 Agost [ó] (l'Alacantí)
 Agres (el Comtat)
 Agullent [é] (la Vall d'Albaida)
 Aiolo de Rugat [é] (la Vall d'Albaida)
 Aiolo de Malferit [é] (la Vall d'Albaida)
 Aigües (l'Alacantí)
 Aín (la Plana Baixa)

 Aiòder (l'Alt Millars)
 Aiora [ó] (la Vall de Cofrents-Aiora)
 Alacant (l'Alacantí)
 Alaquàs (l'Horta)
 Albaida (la Vall d'Albaida)
 Albalat dels Sorells [é] (l'Horta)
 Albalat de la Ribera [é] (la Ribera Baixa)
 Albalat dels Tarongers [é] (el Camp de Morvedre)
 Albal (l'Horta)
 Albatera [é] (el Baix Segura)

 Alberic (la Ribera Alta)
 Albocàsser (l'Alt Maestrat)
 Alboraiet (la Foia de Bunyol)
 Alboraiet (l'Horta)
 Albuixec [é] (l'Horta)
 Alcalalí (la Marina Alta)
 Vall d'Alcalà, la (la Marina Alta)
 Alcàntera de Xúquer (la Ribera Alta)
 Alcàsser (l'Horta)
 Alcoi [ó] (l'Alcoià)
 Alcoleja [é] (el Comtat)
 Alcora, l' [ó] (l'Alcalatén)
 Alcosser de Planes [é] (el Comtat)
 Alcubles, les (els Serrans)
 Alcúdia de Crespins, l' (la Costera)
 Alcúdia de Veo, l' [é] (la Plana Baixa)
 Alcúdia, l' (la Ribera Alta)
 Aldaia (l'Horta)
 Alfafar (l'Horta)
 Alfafara (el Comtat)
 Alfarb (la Ribera Alta)
 Alfara d'Algímia (el Camp de Morvedre)
 Alfara del Patriarca (l'Horta)
 Alfarrasí (la Vall d'Albaida)
 Alfàs del Pi, l' (la Marina Baixa)

alfauirenc, alfauirencia	Alfauir (la Safor)
alfondeguiller, alfondeguillera fondeguiller, fondeguillera	Alfondeguilla (la Plana Baixa)
alforiner, alforinera	Fontanars dels Alforins (la Vall d'Albaida)
algarenc, algarencia algareny, algarenya	Algar de Palància (el Camp de Morvedre)
algemesinenc, algemesinenca	Algemesí (la Ribera Alta)
algimià, algimiana	Algímia d'Alfara (el Camp de Morvedre)
algimià, algimiana	Algímia d'Almonesir (l'Alt Palància)
alginetí, alginetina	Alginet [é] (la Ribera Alta)
algorfí, algorfina	Algorfa [ó] (el Baix Segura)
alguenyer, alguenyera	Alguenya, l' [é] (el Vinalopó Mitjà)
almasserí, almasserina	Almàssera (l'Horta)
almassorí, almassorina	Almassora [ó] (la Plana Alta)
almedixà, almedixana	Almedíxer (l'Alt Palància)
almenarenc, almenarenca	Almenara (la Plana Baixa)
almiseratí, almiseratina	Almiserà (la Safor)
almoiner, almoinera	Almoines [ó] (la Safor)
almoradienc, almoradienca	Almoradí (el Baix Segura)
almudainer, almudainera	Almudaina (el Comtat)
almussafenc, almussafenca almussafeny, almussafenya	Almussafes (la Ribera Baixa)
alpontí, alpontina	Alpont [ó] (els Serrans)
alquerià, alqueriana	Alqueria de la Comtessa, l' [é] (la Safor)
alquerier, alqueriera	Alqueria d'Asnar, l' (el Comtat)
alquerier, alqueriera	Alqueries, les (la Plana Baixa)
alteà, alteana	Altea [é] (la Marina Baixa)
alturà, alturana	Altura (l'Alt Palància)
alzirenc, alzirencia alzireny, alzirenya	Alzira (la Ribera Alta)
andillà, andillana	Andilla (els Serrans)
anner, annera	Anna (la Canal de Navarrés)
antellà, antellana	Antella [é] (la Ribera Alta)
aranyeler, aranyelera	Aranyel [é] (l'Alt Millars)
arenc, arenca	Ares del Maestrat (l'Alt Maestrat)
aresà, aresana	Aras de los Olmos [ó] (els Serrans)
argeletà, argeletana	Argeleta [é] (l'Alt Millars)
artanenc, artanenca	Artana (la Plana Baixa)
aspenc, aspenca	Asp (el Vinalopó Mitjà)
assuever, assuevera	Assuévar (l'Alt Palància)
atzenetí, atzenetina	Atzeneta d'Albaida [é] (la Vall d'Albaida)
atzenetí, atzenetina	Atzeneta del Maestrat [é] (l'Alcalatén)
atzubià, atzubiana	Atzúbia, l' (la Marina Alta)
baloner, balonera	Balones [ó] (el Comtat)
banyerí, banyerina banyerut, banyeruda	Banyeres de Mariola [banérez de marióla] (l'Alcoià)
barraquer, barraquera	Barraques (l'Alt Palància)
barxer, barxera	Barx [bárĭ] (la Safor)

barxetà, barxetana	Barxeta [é] (la Costera)
begissà, begissana	Begís (l'Alt Palància)
belgidà, belgidana	Bèlgida (la Vall d'Albaida)
belloquí, belloquina	Bell-lloc [ó] (la Plana Alta)
bellreguardí, bellreguardina	Bellreguard (la Safor)
bellusser, bellussera	Bellús (la Vall d'Albaida)
benafèr, benafèra	Benafer [é] (l'Alt Palància)
benafiguer, benafiguera	Benafigos (l'Alcalatén)
benaguasiler, benaguasilera	Benaguasil (el Camp de Túria)
benaixever, benaixevera	Benaixeve [é] (els Serrans)
benasauer, benasauera	Benasau (el Comtat)
benassalenc, benassalena	Benassal (l'Alt Maestrat)
benaviter, benavitera	Benavites (el Camp de Morvedre)
beneixamer, beneixamera	Beneixama (l'Alt Vinalopó)
beneixider, beneixidera	Beneixida (la Ribera Alta)
benejussenc, benejussena	Benejússer (el Baix Segura)
benetussí, benetussina	Benetússer (l'Horta)
benferrí, benferrina	Benferri [é] (el Baix Segura)
beniarbegí, beniarbegina	Beniarbeig [é] (la Marina Alta)
beniarder, beniardera	Beniardà (la Marina Baixa)
beniarjoter, beniarjotera	Beniarjó (la Safor)
beniarresí, beniarresina	Beniarrés (el Comtat)
beniatjarí, beniatjarina	Beniatjar (la Vall d'Albaida)
benicarlando, benicarlanda	Benicarló (el Baix Maestrat)
benicassut, benicassuda	Benicàssim (la Plana Alta)
benicoletà, benicoletana	Benicolet [é] (la Vall d'Albaida)
benicullenc, benicullena	Benicull de Xúquer (la Ribera Baixa)
benidolejà, benidolejana	Benidoleig [é] (la Marina Alta)
benidormer, benidormera	Benidorm [ó] (la Marina Baixa)
benifaioner, benifaionera	Benifaió (la Ribera Alta)
benifairenc, benifairenca	Benifairó de les Valls (el Camp de Morvedre)
benifaironer, benifaironera	Benifairó de la Valldigna (la Safor)
benifallimer, benifallimera	Benifallim (l'Alcoià)
benifater, benifatera	Benifato (la Marina Baixa)
beniflater, beniflatera	Beniflà (la Safor)
beniganí, beniganina	Benigànim (la Vall d'Albaida)
benigembler, benigemblera	Benigembla [é] (la Marina Alta)
benijofarer, benijofarera	Benijòfar (el Baix Segura)
benillober, benillobera	Benilloba [ó] (el Comtat)
benilluper, benillupera	Benillup (el Comtat)
benimantellut, benimantelluda	Benimantell [é] (la Marina Baixa)
benimarfuller, benimarfullera	Benimarfull (el Comtat)
benimassoter, benimassotera	Benimassot [ó] (el Comtat)
benimelí, benimelina	Benimeli [é] (la Marina Alta)
benimodí, benimodina	Benimodo [ó] (la Ribera Alta)
benimusler, benimuslera	Benimuslem [é] (la Ribera Alta)
beniparrellí, beniparrellina	Beniparrell [é] (l'Horta)

benirredrà, benirredrana	Benirredrà (la Safor)
benissaner, benissanera	Benissanó (el Camp de Túria)
benisser, benissera	Benissa (la Marina Alta)
benissodà, benissodana	Benissoda [ó] (la Vall d'Albaida)
benissuerà, benissuerana	Benissuera [é] (la Vall d'Albaida)
beterà, beterana	Bétera (el Camp de Túria)
betxinenc, betxinenca	Betxí (la Plana Baixa)
biarenc, biarenca	
biarut, biaruda	Biar (l'Alt Vinalopó)
bicorbí, bicorbina	Bicorb [ó] (la Canal de Navarrés)
bigastrenc, bigastrenca	Bigastre (el Baix Segura)
bocairentí, bocairentina	Bocairent [é] (la Vall d'Albaida)
bolbaití, bolbaitina	Bolbait (la Canal de Navarrés)
boluller, bolullera	Bolulla (la Marina Baixa)
bonreposí, bonreposina	Bonrepòs i Mirambell [é] (l'Horta)
borrianenc, borrianenca	Borriana (la Plana Baixa)
borriolenc, borriolenc	Borriol [ó] (la Plana Alta)
bufalITÀ, bufalITÀna	Bufali (la Vall d'Albaida)
bugarrenc, bugarrenca	Bugarra (els Serrans)
bunyolenc, bunyolenc	Bunyol [ó] (la Foia de Bunyol)
burjassoter, burjassotera	Burjassot [ó] (l'Horta)
busoter, busotera	Busot [ó] (l'Alacantí)
cabanyut, cabanyuda	Cabanes (la Plana Alta)
calijó, calijona	Càlig (el Baix Maestrat)
callesà, callesana	Calles (els Serrans)
callosí, callosina	Callosa d'en Sarrià [ó] (la Marina Baixa)
callosí, callosina	Callosa de Segura [ó] (el Baix Segura)
calpí, calpina	Calp (la Marina Alta)
campeller, campellera	Campello, el [é] (l'Alacantí)
camporrutenc, camporrutenc	Camporrobles [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
canalí, canalina	Canals (la Costera)
caneter, canetera	Canet d'en Berenguer [kanéd dem berengér] (el Camp de Morvedre)
caneter, canetera	Canet lo Roig [kanéd lo róT] (el Baix Maestrat)
canyut, canyuda	Canyada, la (l'Alt Vinalopó)
carcaixentí, carcaixentina	Carcaixent [é] (la Ribera Alta)
carcerí, carcerina	Càrcer (la Ribera Alta)
carletí, carletina	Carlet [é] (la Ribera Alta)
carricolí, carricolina	Carrícola (la Vall d'Albaida)
casabaixer, casabaixera	Cases Baixes (el Racó d'Ademús)
casalter, casaltera	Cases Altes (el Racó d'Ademús)
casiner, casinera	Casinos (el Camp de Túria)
castallut, castalluda	Castalla (l'Alcoià)
castellenc, castellenca	Castell de Cabres [é] (el Baix Maestrat)
castellenc, castellenca	Castell de Castells [kastéA de kastéAs] (la Marina Alta)
castellenc, castellenca	Castell de Guadalest, el [el kastéA de ywaðalést] (la Marina Baixa)

casteller, castellera	Castell de Vilamalefa, el [el kastéʎ de vilamaléfa] (l'Alt Millars)
castellfortí, castellfortina	Castellfort [ó] (els Ports)
castellnovenc, castellnovenca	Castellnou [ó] (l'Alt Palància)
castellonenc, castellonenca	Castelló de la Plana (la Plana Alta)
castellonenc, castellonenca	Castelló de Rugat (la Vall d'Albaida)
castellonenc, castellonenca	Vilanova de Castelló [ó] (la Ribera Alta)
castellonetí, castellonetina	Castellonet de la Conquesta [kasteʎonéd de la konjésta] (la Safor)
castieler, castielera	Castielfabib (el Racó d'Ademús)
catadauí, catadauina	Catadau (la Ribera Alta)
catarroquí, catarroquina	Catarroja [ó] (l'Horta)
catinenc, catinenca	Catí (l'Alt Maestrat)
catralenc, catralenca	Catral (el Baix Segura)
caudetenc, caudetenca	Caudete de las Fuentes [kawðéte ðe las fwéntes] (la Plana d'Utiel-Requena)
caudielà, caudielana	Caudiel [é] (l'Alt Palància)
cerdaí, cerdaïna	Cerdà (la Costera)
erverí, erverina	Cervera del Maestrat [é] (el Baix Maestrat)
cinctorrà, cinctorrana	Cinctorres [ó] (els Ports)
cirater, ciratera	Cirat (l'Alt Millars)
coferer, coferera	Rafelcofer [rafelkofér] (la Safor)
cofrentí, cofrentina	Cofrents [é] (la Vall de Cofrents-Aiora)
coixenc, coixenca	Coix [ó] (el Baix Segura)
confridenc, confridenca	Confrides (la Marina Baixa)
contestà, contestana	Cocentaina (el Comtat)
cocentainer, cocentainera	
corberà, corberana	Corbera [é] (la Ribera Baixa)
cortesà, cortesana	Cortes d'Arenós [ó] (l'Alt Millars)
cortesà, cortesana	Cortes de Pallars [ó] (la Vall de Cofrents-Aiora)
costurenc, costurenca	Costur (l'Alcalatén)
coter, cotera	Cotes [ó] (la Ribera Alta)
covarxí, covarxina	Coves de Vinromà, les [ó] (la Plana Alta)
crevillentí, crevillentina	Crevillent [é] (el Baix Vinalopó)
cullà, cullana	Culla (l'Alt Maestrat)
cullerà, cullerana	Cullera [é] (la Ribera Baixa)
daianovés, daianovesa	Daia Nova [ó] (el Baix Segura)
daiavellenc, daiavellenca	Daia Vella [é] (el Baix Segura)
daimuser, daimusera	Daimús (la Safor)
denier, deniera	Dénia (la Marina Alta)
dolorenc, dolorenca	Dolores [ó] (el Baix Segura)
domenyer, domenyera	Domenyo [é] (els Serrans)
dosaigüer, dosaigüera	Dosaigües (la Foia de Bunyol)
ebolí, ebolina	Vall d'Ebo, la [é] (la Marina Alta)
eldenc, eldenca	Elda [é] (el Vinalopó Mitjà)
elianer, elianera	Eliana, l' (el Camp de Túria)
enguerí, enguerina	Énguera (la Canal de Navarrés)

enover, enovera	Ènova, l' (la Ribera Alta)
eslider, eslidera	Eslida (la Plana Baixa)
espadellà, espadellana	Espadella [é] (l'Alt Millars)
estivellenc, estivellenca	Estivella [é] (el Camp de Morvedre)
estubenyer, estubenyera	Estubeny [é] (la Costera)
fagequí, fagequina	Fageca [é] (el Comtat)
famorquí, famorquina	Famorca [ó] (el Comtat)
fanzarí, fanzarina	Fanzara (l'Alt Millars)
faurer, faurera	Faura (el Camp de Morvedre)
favarer, favarera	Favara (la Ribera Baixa)
figuerenc, figuerenca	Figueres [é] (l'Alt Palància)
figuerolà, figuerolana	Figueroles de Domenyo [fiyerólez de ðoméño] (els Serrans)
figueroler, figuerolera	Figueroles [ó] (l'Alcalatén)
finestratí, finestratina	Finestrat (la Marina Baixa)
foier, foiera	Foios [ó] (l'Horta)
fondoner, fondonera	Fondó de les Neus, el [el fondó ðe lez néws] (el Vinalopó Mitjà)
fondoner, fondonera	Fondó dels Frares, el [el fondó ðels fráres] (el Vinalopó Mitjà)
fonter, fontera	Font d'en Carròs, la [ó] (la Safor)
fonter, fontera	Fonts d'Aiòder, les [ó] (l'Alt Millars)
fontí, fontina	Font de la Figuera, la [la fón de la fiyéra] (la Costera)
forcallà, forcallana	Forcall, el (els Ports)
formenterer, formenterera	Formentera del Segura [é] (el Baix Segura)
fortalenyer, fortalenyera	Fortaleny [é] (la Ribera Baixa)
funterroblenc, funterroblenca	Funterrobles [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
gaianer, gaianera	Gaianes (el Comtat)
gaibielà, gaibielana	Gaibiel [é] (l'Alt Palància)
gandienc, gandienc gandià, gandià	Gandia (la Safor)
gater, gatera	Gata de Gorgos [ó] (la Marina Alta)
gatovenc, gatovenca	Gàtova (el Camp de Túria)
gavardí, gavardina	Gavarda (la Ribera Alta)
geldí, geldina	Geldo [é] (l'Alt Palància)
genovesí, genovesina	Genovés, el (la Costera)
giletà, giletana	Gilet [é] (el Camp de Morvedre)
godellenc, godellenca	Godella [é] (l'Horta)
godelletà, godelletana	Godelleta [é] (la Foia de Bunyol)
gorguer, gorguera	Gorga [ó] (el Comtat)
granger, grangera	Granja de la Costera, la [é] (la Costera)
granger, grangera	Granja de Rocamora, la [ó] (el Baix Segura)
guadassequià, guadassequiana	Guadasséiques (la Vall d'Albaida)
guadassuarenc, guadassuarenca	Guadassuar (la Ribera Alta)
guardamarenc, guardamarenca	Guardamar de la Safor [ó] (la Safor)
guardamarenc, guardamarenca	Guardamar del Segura (el Baix Segura)
guarer, guarera	Vall de Laguar, la (la Marina Alta)
herbessenc, herbessenca	Herbers [é] (els Ports)

iatovenc, iatovenca	làtova (la Foia de Bunyol)
iberut, iberuda	Ibi (l'Alcoià)
iessà, iessana	lessa, la [é] (els Serrans)
il·licità, il·licitana	
elxà, elxana	Elx [éltʃ] (el Baix Vinalopó)
janenc, janenca	Jana, la (el Baix Maestrat)
llanerí, llanerina	Llanera de Ranes [é] (la Costera)
llauriner, llaurinera	Llaurí (la Ribera Baixa)
lliberà, lliberana	Llíber (la Marina Alta)
llirià, lliriana	Llíria (el Camp de Túria)
llocnouí, llocnouina	Llocnou d'en Fenollet [Λογνώω dem fenolét] (la Costera)
llocnouí, llocnouina	Llocnou de la Corona [Λογνώω de la koróna] (l'Horta)
llocnouí, llocnouina	Llocnou de Sant Jeroni [Λογνώω de san dʒeróni] (la Safor)
llombaí, llombaina	Llombai (la Ribera Alta)
lloser, llosera	Llosa de Ranes, la [ó] (la Costera)
lloser, llosera	Llosa del Bisbe, la [ó] (els Serrans)
lloser, llosera	Llosa, la [ó] (la Plana Baixa)
llucener, llucenera	Llucena [é] (l'Alcalatén)
lludientí, lludientina	Lludient [é] (l'Alt Millars)
llutxentí, llutxentina	Llutxent [é] (la Vall d'Albaida)
loriguillà, loriguillana	Loriguilla (el Camp de Túria)
macastrer, macastrera	Macastre (la Foia de Bunyol)
magdalener, magdalenera	Santa Magdalena de Polpís [é] (el Baix Maestrat)
maniser, manisera	Manises (l'Horta)
manuelí, manuelina	Manuel [é] (la Ribera Alta)
mariner, marinera	Marines (el Camp de Túria)
massalavesí, massalavesina	Massalavés (la Ribera Alta)
massalfassí, massalfassina	Massalfassar (l'Horta)
massamagrellenc, massamagrellenca	Massamagrell [é] (l'Horta)
massanasser, massanassera	Massanassa (l'Horta)
mater, matera	Mata, la (els Ports)
matetà, matetana	Matet [é] (l'Alt Palància)
melianer, melianera	Meliana (l'Horta)
millarenc, millarenca	Millars (la Canal de Navarrés)
millener, millenera	Millena [é] (el Comtat)
miramarí, miramarina	Miramar (la Safor)
mirrenc, mirrenca	Camp de Mirra, el (l'Alt Vinalopó)
mislater, mislatera	Mislata (l'Horta)
moixentí, moixentina	Moixent [é] (la Costera)
moncofí, moncofina	Moncofa [ó] (la Plana Baixa)
monover, monovera	Monòver (el Vinalopó Mitjà)
montaneixí, montaneixina	Montanejos [é] (l'Alt Millars)
montanter, montantera	Montant (l'Alt Millars)
montaverní, montavernina	Montaverner [é] (la Vall d'Albaida)
montcadí, montcadina	Montcada (l'Horta)
montesí, montesina	Montesa [é] (la Costera)

montesiner, montesinera	Montesinos, Los (el Baix Segura)
montfortí, montfortina	Montfort [ó] (el Vinalopó Mitjà)
montitxelví, montitxelvina	Montitxelvo [é] (la Vall d'Albaida)
montroià, montroiana	Montrou [ó] (la Ribera Alta)
montserrater, montserratera	Montserrat (la Ribera Alta)
morellà, morellana	Morella [é] (els Ports)
murer, murera	Muro d'Alcoi [ó] (el Comtat)
murler, murlera	Murla (la Marina Alta)
muserenc, muserenca	Museros [é] (l'Horta)
mutxameler, mutxamelera	Mutxamel [é] (l'Alacantí)
naquerà, naquerana	Nàquera (el Camp de Túria)
navaixèr, navaixera	Navaixes (l'Alt Palància)
navarresí, navarresina	Navarrés (la Canal de Navarrés)
novelder, noveldera	Novelda [é] (el Vinalopó Mitjà)
novetlerí, novetlerina	Novetlè (la Costera)
nucier, nucièra	Nucia, la (la Marina Baixa)
nuler, nulèra	Nules (la Plana Baixa)
oliver, olivera	Oliva (la Safor)
ollerià, olleriana	Olleria, l' (la Vall d'Albaida)
olocauí, olocauina	Olocau (el Camp de Túria)
olocauí, olocauina	Olocau del Rei [é] (els Ports)
ondarenc, ondarenca	Ondara (la Marina Alta)
onder, ondera	Onda [ó] (la Plana Baixa)
onilenc, onilenca	Onil (l'Alcoià)
ontinyentí, ontinyentina	Ontinyent [é] (la Vall d'Albaida)
orber, orbera	Orba [ó] (la Marina Alta)
oriolà, oriolana	Oriola [ó] (el Baix Segura)
orpesí, orpesina	Orpesa [é] (la Plana Alta)
orxà, orxana	Orxa, l' [ó] (el Comtat)
orxetà, orxetana	Orxeta [é] (la Marina Baixa)
otosí, otosina	Otos [ó] (la Vall d'Albaida)
paiportí, paiportina	Paiporta [ó] (l'Horta)
palanquí, palanquina	Palanques (els Ports)
palmer, palmera	Palma de Gandia (la Safor)
palmerí, palmerina	Palmera [é] (la Safor)
palomarenc, palomarenca	Palomar, el (la Vall d'Albaida)
parcentí, parcentina	Parcent [é] (la Marina Alta)
paterner, patèrnera	Paterna [é] (l'Horta)
pavieser, paviesera	Pavies (l'Alt Palància)
pedralbí, pedralbina	Pedralba (els Serrans)
pedreguerí, pedreguerina	Pedreguer [é] (la Marina Alta)
pegolí, pegolina	Pego [é] (la Marina Alta)
penaguilenc, penaguilènc	Penàguila (l'Alcoià)
peniscolà, peniscolana	Peníscola (el Baix Maestrat)
petrerí, petrerina	Petrer [é] (el Vinalopó Mitjà)
petresà, petresana	Petrés (el Camp de Morvedre)
picanyer, picanyera	Picanya (l'Horta)

picassentí, picassentina	Picassent [é] (l'Horta)
pilarenc, pilarenca	Pilar de la Foradada, el (el Baix Segura)
piler, pilera	Piles (la Safor)
pinenc, pinenca	Pina (l'Alt Palància)
pinetell, pinetella	Pinet [é] (la Vall d'Albaida)
pinoser, pinosera	Pinós, el (el Vinalopó Mitjà)
planer, planera	Planes (el Comtat)
poblà, poblana	Pobla d'Arenós, la [ó] (l'Alt Millars)
poblà, poblana	Pobla de Sant Miquel, la [la póbla ðe sam miké] (el Racó d'Ademús)
poblà, poblana	Pobla de Vallbona, la [la póbla ðe va Albóna] (el Camp de Túria)
poblà, poblana	Pobla del Duc, la [ó] (la Vall d'Albaida)
poblà, poblana	Pobla de Farnals, la [ó] (l'Horta)
creuetí, creuetina	Pobla de Benifassà, la [ó] (el Baix Maestrat)
poblatà, poblatana	Pobla Llarga, la [ó] (la Ribera Alta)
poblatà, poblatana	Pobla Tornesa, la [la póbla tornéza] (la Plana Alta)
poblatí, poblatina	Poble Nou de Benitaxell, el [el póble nów de benitat] [é] (la Marina Alta)
pobler, poblera	Poblets, els [é] (la Marina Alta)
pobleter, pobletera	Polinyà de Xúquer (la Ribera Baixa)
polinyaner, polinyanera	Polop [ó] (la Marina Baixa)
popolí, popolina	Portell de Morella [portél de moréla] (els Ports)
portellà, portellana	Potries (la Safor)
potrier, potriera	Puçol [ó] (l'Horta)
puçolenc, puçolenc	Puig, el (l'Horta)
pugenc, pugenca	Quart de Poblet [é] (l'Horta)
quartà, quartana	Quartell [é] (el Camp de Morvedre)
quarteller, quartellera	Quart de les Valls (el Camp de Morvedre)
quarter, quartera	Quatretondeta [é] (el Comtat)
quatretondetí, quatretondetina	Quatretonda [ó] (la Vall d'Albaida)
quatretondí, quatretondina	Quesa [é] (la Canal de Navarrés)
quesí, quesina	Rafal (el Baix Segura)
rafalenc, rafalenc	Rafelbunyol [ó] (l'Horta)
rafelbunyoler, rafelbunyolera	Rafelguaraf (la Ribera Alta)
rafelguarafí, rafelguarafina	Ràfol d'Almúnia, el (la Marina Alta)
rafolenc, rafolenc	Ràfol de Salem, el [é] (la Vall d'Albaida)
rafolí, rafolina	Real de Gandia, el (la Safor)
realer, realera	Real de Montroi [ó] (la Ribera Alta)
realer, realera	Redovà (el Baix Segura)
redovaner, redovanera	Font de la Reina, la [la fón de la réjna] (l'Alt Millars)
reiner, reinera	Relleu [é] (la Marina Baixa)
relleuer, relleuera	Requena [é] (la Plana d'Utiel-Requena)
requenenc, requenenc	Riba-roja de Túria [ó] (el Camp de Túria)
riba-roger, riba-rogera	Ribesalbes (la Plana Baixa)
ribesalber, ribesalbera	Riola [ó] (la Ribera Baixa)
riolenc, riolenc	

rocafortà, rocafortana	Rocafort [ó] (l'Horta)
roglaní, roglanina	Rotglà i Corberà (la Costera)
rojaler, rojalera	Rojals (el Baix Segura)
romaner, romanera	Romana, la (el Vinalopó Mitjà)
rossellà, rossellana	Rossell [é] (el Baix Maestrat)
rotoví, rotovina	Ròtova (la Safor)
rugatí, rugatina	Rugat (la Vall d'Albaida)
sacanyetí, sacanyetina	Sacanyet [é] (l'Alt Palància)
sagratí, sagratina	Sagra (la Marina Alta)
saguntí, saguntina	Sagunt (el Camp de Morvedre)
saixenc, saixenca	Saix (l'Alt Vinalopó)
salemer, salemera	Salem [é] (la Vall d'Albaida)
saliner, salinera	Salines, les (l'Alt Vinalopó)
salzadellà, salzadellana	Salzadella, la [é] (el Baix Maestrat)
saneter, sanetera	Sanet i els Negrals [é] (la Marina Alta)
santantonià, santantoniana	Sant Antoni de Benaixeve [sant antóni ðe benajjéve] (el Camp de Túria)
santapoler, santapolera	Santa Pola [ó] (el Baix Vinalopó)
santfulgentí, santfulgentina	Sant Fulgenci [é] (el Baix Segura)
santisidrenc, santisidrenca	Sant Isidre (el Baix Segura)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan d'Alacant (l'Alacantí)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan de l'Ènova (la Ribera Alta)
santjoaner, santjoanera	Sant Joan de Moró (la Plana Alta)
santjordenc, santjordienca	Sant Jordi [ó] (el Baix Maestrat)
santmateuà, santmateuana	Sant Mateu [é] (el Baix Maestrat)
santmiqueler, santmiquelera	Sant Miquel de les Salines [é] (el Baix Segura)
sant-rafelí, sant-rafelina	Sant Rafel del Riu [é] (el Baix Maestrat)
santvicenter, santvicentera	Sant Vicent del Raspeig [sam visén del raspét] (l'Alacantí)
sarrí, sarrina	Zarra (la Vall de Cofrents-Aiora)
sedavienc, sedavienca	Sedaví (l'Horta)
segardí, segardina	Segart (el Camp de Morvedre)
sellard, sellarda	Sella [é] (la Marina Baixa)
sellentí, sellentina	Sellent [é] (la Ribera Alta)
semperenc, semperenca	Sempere [é] (la Vall d'Albaida)
senijol, senijola	Senija (la Marina Alta)
senyerut, senyeruda	Senyera [é] (la Ribera Alta)
serratellà, serratellana	Serratella, la [é] (la Plana Alta)
serratí, serratina	Serra [é] (el Camp de Túria)
serratí, serratina	Serra d'en Galceran, la [é] (la Plana Alta)
setaigüer, setaigüera	Setaigües (la Foia de Bunyol)
siller, sillera	Silla (l'Horta)
simater, simatera	Simat de la Valldigna (la Safor)
sinarquenc, sinarquenca	Sinarques (la Plana d'Utiel-Requena)
sogorbí, sogorbina	Sogorb [ó] (l'Alt Palància)
sollaner, sollanera	Sollana (la Ribera Baixa)
soneixí, soneixina	Soneja [é] (l'Alt Palància)

LXXXIX

sorità, soritana	Sorita (els Ports)
soter, sotera	Sot de Ferrer [sód de ferér] (l'Alt Palància)
soter, sotera	Sot de Xera [sód de f̄jéra] (els Serrans)
sucainer, sucainera	Sucaina (l'Alt Millars)
sucetà, suecana	Sueca [é] (la Ribera Baixa)
suerenc, suerenga	Suera [é] (la Plana Baixa)
sumacarcerí, sumacarcerina	Sumacàrcer (la Ribera Alta)
taler, talera	Tales (la Plana Baixa)
tarbener, tarbenera	Tàrbena (la Marina Baixa)
taverner, tavernera	Tavernes Blanques [é] (l'Horta)
teresà, teresana	Teresa [é] (l'Alt Palància)
teresà, teresana	Teresa de Cofrents [teréza ðe kofrénts] (la Vall de Cofrents-Aiora)
terrategí, terrategina	Terrateig [é] (la Vall d'Albaida)
teulader, teuladera	Teulada (la Marina Alta)
tiber, tibera	Tibi (l'Alcoià)
tirijà, tirijana	Tírig [tírīt] (l'Alt Maestrat)
titaigüenc, titaigüenca	Titaigües (els Serrans)
todolellà, todolellana	Todolella, la [é] (els Ports)
togà, togana	Toga [ó] (l'Alt Millars)
toixà, toixana	Toixa [ó] (els Serrans)
toller, tollera	Tollos [ó] (el Comtat)
torà, torana	Toro, El [ó] (l'Alt Palància)
toraser, torasera	Toràs (l'Alt Palància)
torisà, torisana	Torís (la Ribera Alta)
tormer, tormera	Tormos [ó] (la Marina Alta)
torralbí, torralbina	Torralba (l'Alt Millars)
torrebaixer, torrebaixera	Torre Baixa [ó] (el Racó d'Ademús)
torreblanquí, torreblanquina	Torreblanca (la Plana Alta)
torrellà, torrellana	Torrella [é] (la Costera)
torrentí, torrentina	Torrent [é] (l'Horta)
torrestorrer, torrestorrera	Torres Torres [tóres tóres] (el Camp de Morvedre)
torretí, torretina	Torre d'en Besora, la [la tóre ðem bezóra] (l'Alt Maestrat)
torretí, torretina	Torre d'en Doméneç, la [la tóre ðen domének] (la Plana Alta)
torrevellenc, torrevellença	Torrevella [é] (el Baix Segura)
torre-xiver, torre-xivera	Torre-xiva (l'Alt Millars)
torrudà, torrudana	Torre de les Maçanes, la [ó] (l'Alacantí)
touer, touera	Tous [ó] (la Ribera Alta)
traiguerí, traiguerina	Traiguera [é] (el Baix Maestrat)
userà, userana	Useres, les [é] (l'Alcalatén)
utielà, utielana	Utiel [é] (la Plana d'Utiel-Requena)
valencià, valenciana	València [é] (l'Horta)
valladí, valladina	Vallada (la Costera)
vallanquer, vallanquera	Vallanca (el Racó d'Ademús)
vallatí, vallatina	Vallat (l'Alt Millars)

valldalbenc, valldalbenca	Vall d'Alba, la (la Plana Alta)
valler, vallera	Tavernes de la Valldigna [é] (la Safor)
valler, vallera	Vall d'Almonesir, la (l'Alt Palància)
valler, vallera	Vall d'Uixó, la (la Plana Baixa)
valler, vallera	Vall de Gallinera, la [é] (la Marina Alta)
vallesí, vallesina	Vallés (la Costera)
vallibonenc, vallibonenca	Vallibona [ó] (els Ports)
ventamori, ventamorina	Venta del Moro [ó] (la Plana d'Utiel-Requena)
venter, ventera	Emperador [ó] (l'Horta)
vergerí, vergerina	Verger, el [é] (la Marina Alta)
vilafamesí, vilafamesina	Vilafamés (la Plana Alta)
vilafermoser, vilafermosera	Vilafermosa [ó] (l'Alt Millars)
vilafranquí, vilafranquina	Vilafranca (l'Alt Maestrat)
vilallonguer, vilallonguera	Vilallonga [ó] (la Safor)
vilamalurenc, vilamalurencia	Vilamalur (l'Alt Millars)
vilamarxanter, vilamarxantera	Vilamarxant (el Camp de Túria)
vilanovenc, vilanovenca	Vilanova de la Reina [vilánova ðe la réjna] (l'Alt Millars)
vilanoví, vilanovina	Vilanova d'Alcolea [vilánova ðalkoleá] (la Plana Alta)
vila-realenc, vila-realencia	Vila-real (la Plana Baixa)
vilarenc, vilarenca	Vilar de Canes (l'Alt Maestrat)
vilarenc, vilarenca	Villar, el (els Serrans)
vilaveller, vilavellera	Vilavella, la [é] (la Plana Baixa)
viler, vilera	Vila Joiosa, la [ó] (la Marina Baixa)
villagordenc, villagordenca	Villargordo del Cabriel [vilaryórdø ðel kabriél] (la Plana d'Utiel-Requena)
villener, villenera	Villena [é] (l'Alt Vinalopó)
villorí, villorina	Villores [ó] (els Ports)
vinalesí, vinalesina	Vinalesa [é] (l'Horta)
vinarossenc, vinarossenca	Vinaròs (el Baix Maestrat)
vistabellà, vistabellana	Vistabella del Maestrat [é] (l'Alcalatén)
viverenc, viverenca	Viver [é] (l'Alt Palància)
xabienc, xabiencia	Xàbia [jábia] (la Marina Alta)
xacarellenc, xacarellenca	Xacarella [ʃakaréla] (el Baix Segura)
xalansí, xalansina	Xalans [ʃaláns] (la Vall de Cofrents-Aiora)
xaloner, xalonera	Xaló [ʃaló] (la Marina Alta)
xarafullà, xarafullana	Xarafull [ʃarafúl] (la Vall de Cofrents-Aiora)
xativí, xativina	Xàtiva [játiva] (la Costera)
xellí, xellina	Xella [tjéla] (la Canal de Navarrés)
xelvà, xelvana	Xelva [tjélva] (els Serrans)
xerà, xerana	Xera [tjéra] (la Plana d'Utiel-Requena)
xeraquer, xeraquera	Xeraco [jeráko] (la Safor)
xeresà, xeresana	Xeresa [jeréza] (la Safor)
xericà, xericana	Xèrica [jérika] (l'Alt Palància)
xertolí, xertolina	Xert [tjért] (el Baix Maestrat)
xestà, xestana	Xest [tjést] (la Foia de Bunyol)
xestalguí, xestalguina	Xestalgar [tjestályar] (els Serrans)
xilxer, xilxera	Xilxes [tjifjes] (la Plana Baixa)

XCI

xiriveller, xirivellera
xivà, xivana
xivertí, xivertina
xixonenc, xixonenca
xodenc, xodenca
xover, xovera
xulilà, xulillana

Xirivella [xiʁivéla] (l'Horta)
Xiva [xiβiva] (la Foia de Bunyol)
Alcalà de Xivert [alkalá ðe xiβivért] (el Baix Maestrat)
Xixona [xiβóna] (l'Alacantí)
Xodos [xiβóðos] (l'Alcalatén)
Xóvar [xiβóvar] (l'Alt Palància)
Xulilla [xiβulíla] (els Serrans)

NI

AA

AA

L

O

T

T

SÍMBOLS FONÈTICS

[a]	<i>mar, fàcil, vida</i>
[b]	<i>blat, abdicar, combinat</i> (i en els parlars betacistes: <i>voler, wagnerià</i>)
[β]	(en els parlars betacistes: <i>sabó, abric, poble, corbella; cavar, selva</i>)
[d]	<i>dimoni, advers, compondre</i>
[ð]	<i>cadena, aladre, orde</i>
[e]	<i>pedra, nét, tendir</i>
[ɛ]	<i>ferro, dèbil</i>
[f]	<i>fusta, ofrena, baf</i>
[g]	<i>got, magnat, angle, guerrer</i>
[ɣ]	<i>jugar, algú, agre, aglomerat, orgue</i>
[i]	<i>illa, veí, raïm, pilota</i>
[j]	<i>remei, ianqui, joia</i>
[ʒ]	<i>caixmir</i>
[k]	<i>casa, taca, groc, quant, karate, llarg</i>
[l]	<i>local, ala, altura, fil</i>
[ʎ]	<i>llanda, palla, coll</i>
[m]	<i>mestre, poma, pam, gamba</i>
[ɲ]	<i>amfibi, tramvia, enfit, enveja</i>
[n]	<i>nas, llana, conte, gran</i>
[ɳ]	<i>blanc, enquadrar, sang, llengua</i>
[ɲ]	<i>nyora, enganyar, pany</i>
[o]	<i>boca, canó, forat</i>
[ɔ]	<i>porta, això</i>
[p]	<i>pare, copa, cap, reptar, dubtar, aljub</i>
[r]	<i>mare, herba, dret, pur</i>
[r]	<i>riu, enrabiatar, arròs, autoretrat</i>
[z]	<i>zero, onze, trapezi, posar, desdir, trànsit, realitzar</i>
[s]	<i>cel, caçar, dolç, sal, ansa, ras, passar</i>
[t]	<i>tabal, atac, cuit, cantar, adquirir, fred</i>
[dʒ]	<i>jardí, rajola, franja, germà, dirigir, pitjor, formatge</i>
[ts]	<i>potser, tots, adscriure</i>
[tʃ]	<i>xiquet, punxa, txec, clòtxina, despatx, mig, roig</i>
[dʒ]	<i>Atzeneta, dotze</i>
[u]	<i>ungla, múscul, taüt, untar</i>
[v]	<i>voler, cavar, enviar, afganés, wagnerià</i>
[w]	<i>pou, guant, hui, cauen, web</i>
[ʃ]	<i>Xàtiva, caixa, guix</i>

A

V

N

C

ABREVIATURES UTILITZADES EN EL DICCIONARI

<i>adj.</i>	adjectiu
<i>adv.</i>	adverbi
<i>art.</i>	article
<i>conj.</i>	conjunció
<i>f.</i>	substantiu femení
<i>f. (o m.)</i>	substantiu femení i secundàriament masculí
<i>inv.</i>	invariable
<i>loc. adv.</i>	locució adverbial
<i>loc. prep.</i>	locució prepositiva
<i>m.</i>	substantiu masculí
<i>m. (o f.)</i>	substantiu masculí i secundàriament femení
<i>m. i f.</i>	substantiu masculí i femení
<i>m. o f.</i>	substantiu masculí o femení indistintament
<i>pl.</i>	plural
<i>prep.</i>	preposició
<i>pron.</i>	pronom
<i>v. cop.</i>	verb copulatiu
<i>v. intr.</i>	verb intransitiu
<i>v. pron.</i>	verb pronominal
<i>v. tr.</i>	verb transitiu

